

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Hra na zobcovou flétnu na 1. stupni ZŠ

Vypracovala: Binková Adriana
Vedoucí práce: Mgr. Mašková Lucie, DiS.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 1. 1. 2024

.....

Adriana Binková

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Lucii Maškové, DiS. za odborné vedení, cenné připomínky, ochotu a trpělivost během zpracování mé diplomové práce. Ráda bych také poděkovala základní škole T. G. Masaryka Jihlava, kde se uskutečnil akční výzkum, a třídní učitelce 3.B za možnost docházet do její třídy.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zařazením hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy na prvním stupni základních škol. Sleduje realizaci lekcí a výsledné schopnosti žáků. V teoretické části lze nalézt stručný popis hudebního vývoje dítěte, na který navazuje představení oboru hudební výchovy. Za důležité mohou být považovány kapitoly o zobcové flétně, její historii, o technice hry a možných způsobech výuky. V závěru teoretické části je představeno několik publikací zabývajících se výukou hry na zobcovou flétnu, z nichž může pedagog čerpat inspiraci pro své hodiny. Praktická část práce obsahuje deset vytvořených lekcí, které byly ověřeny v praxi. Součástí každé lekce je vypracovaná metodika, autorský pracovní list obsahující obrázkový materiál a notové záznamy, reflexe a doporučené úpravy či obměny. Cílem diplomové práce je zjistit, zda je možné realizovat hru na zobcovou flétnu v rámci vyučovacích hodin i při větším počtu žáků. Z toho důvodu obsahuje práce také výsledky akčního výzkumu, jež zobrazují úroveň osvojení hry u žáků po odučených lekcích.

Klíčová slova: hudební výchova; zobcová flétna; hra na hudební nástroj; výukové lekce

Abstract

The diploma thesis deals with the implementation of playing the recorder in Music lessons in primary education at elementary schools. It observes the runnings of lessons and pupils' final abilities. A brief description of children's musical development can be found in the theoretical part. It is followed by an introduction to Music education. Important chapters on the recorder, its history, playing techniques and various teaching methods are included. Several publications about teaching the recorder are presented at the end of the theoretical part. Teachers can get inspired by them for their lessons of Music. The thesis contains ten lessons that have been created and then put into practice. Each lesson introduces my own methodology and a worksheet with pictures and sheet music, feedbacks and recommended adjustments or changes. The aim of the diploma thesis is to find out whether it is possible for learners to learn playing the recorder in lessons with a high number of pupils. Therefore, the thesis also shows results of the research. The results are confirmed by the final abilities of pupils after the Music lessons.

Keywords: music education; recorder; playing a musical instrument; lessons

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 HUDEBNÍ VÝVOJ ŽÁKŮ	12
1.1 Předškolní a mladší školní věk.....	13
2 HUDEBNÍ VÝCHOVA V RVP ZV	14
2.1 Složky hudební výchovy	15
2.2 Hudební činnosti	15
2.2.1 Instrumentální činnost.....	17
3 HRA NA ZOBCOVOU FLÉTNU	18
3.1 Popis zobcové flétny	18
3.2 Druhy zobcových fléten.....	19
3.3 Historie zobcové flétny	19
3.3.1 Flétna v pravěku a starověku	19
3.3.2 Flétna ve středověku.....	20
3.3.3 Flétna v novověku.....	21
3.3.4 Flétna ve 20. a 21. století.....	22
3.4 Důvody pro zařazení hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy.....	23
3.4.1 Rozvoj hudebních schopností a dovedností	23
3.4.1.1 Hudební sluch	24
3.4.1.2 Rytmičké cítění	24
3.4.1.3 Hudební paměť a představivost	24
3.4.2 Cesta ke zdravému dýchání	25
3.4.3 Sociální přínos.....	26
3.5 Technika hry na zobcovou flétnu	26
3.5.1 Správné držení zobcové flétny.....	26

3.5.2	Správné nasazení tónu, artikulace, funkce dechu při hře	28
3.5.3	Pohyb a pozice prstů.....	29
3.6	Nejčastější chyby žáků.....	29
3.7	Způsoby výuky hry na zobcovou flétnu.....	30
4	PUBLIKACE VYUŽÍVANÁ KE HŘE NA ZOBCOVOU FLÉTNU.....	32
	PRAKTICKÁ ČÁST	40
5	UVEDENÍ DO VÝZKUMU.....	41
5.1	Lokalizace, časový harmonogram a materiální zajištění.....	41
6	PŘÍPRAVA NA LEKCE HRY NA ZOBCOVOU FLÉTNU.....	43
7	PŘÍPRAVA NA JEDNOTLIVÉ LEKCE ZOBCOVÉ FLÉTNY	46
7.1	Příprava na lekci č. 1.....	46
7.1.1	Reflexe vyučování hodiny	50
7.1.2	Doporučené úpravy v přípravě	52
7.2	Příprava na lekci č. 2.....	52
7.2.1	Reflexe vyučování hodiny	57
7.2.2	Doporučené úpravy v přípravě	58
7.3	Příprava na lekci č. 3.....	59
7.3.1	Reflexe vyučování hodiny	63
7.3.2	Doporučené úpravy z přípravě	64
7.4	Příprava na lekci č. 4.....	65
7.4.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	69
7.4.2	Doporučené úpravy z přípravě	70
7.5	Příprava na lekci č. 5.....	71
7.5.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	75
7.5.2	Doporučené úpravy z přípravě	76
7.6	Příprava na lekci č. 6.....	77

7.6.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	82
7.6.2	Doporučené úpravy z přípravě	83
7.7	Příprava na lekci č. 7.....	83
7.7.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	88
7.7.2	Doporučené úpravy z přípravě	89
7.8	Příprava na lekci č. 8.....	89
7.8.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	94
7.8.2	Doporučené úpravy z přípravě	95
7.9	Příprava na lekci č. 9.....	95
7.9.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	99
7.9.2	Doporučené úpravy z přípravě	100
7.10	Příprava na lekci č. 10.....	101
7.10.1	Reflexe vyučovací hodiny.....	103
7.10.2	Doporučené úpravy z přípravě	104
8	ZÁVĚR AKČNÍHO VÝZKUMU.....	105
8.1	Hypotézy testování.....	105
8.2	Průběh testování	105
8.3	Výsledky testování	106
8.3.1	Správné držení zobcové flétny.....	106
8.3.2	Správné nasazení tónu.....	107
8.3.3	Schopnost zahrát naučené tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2	108
8.3.4	Schopnost zahrát píseň <i>Běžela ovečka</i> podle barev.....	108
8.4	Diskuze	109
	ZÁVĚR.....	112
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	114
	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	116

SEZNAM PŘÍLOH	117
---------------------	-----

ÚVOD

Hudební výchova může být pro žáky velmi poutavým předmětem, ovšem záleží především na učiteli, zda využije širokou škálu hudebních činností, které lze ve vyučování tohoto předmětu kombinovat. Každý žák má pak možnost najít se v tom, co ho baví a v čem vyniká. Za základní složku je považován samozřejmě zpěv, ovšem pokud chceme dosáhnout kvalitních hodin a zároveň chceme všem žákům dát možnost zapojit se do společného vytváření hudby, je dobré využívat různorodost hudebních činností. Hra na hudební nástroj může být pro mnoho žáků příjemným zpestřením zpěvu. Nejvíce využívaným je v hodinách hudební výchovy Orffův instrumentář, jenž zahrnuje nástroje rytmické, melodické a basové. Tyto nástroje však nemusí naplnit touhu dítěte umět hrát na hudební nástroj. Sopranová zobcová flétna je díky snadným začátkům a příznivé ceně dostupná všem. Po zvládnutí několika tónů může dítě hrát jednoduché písničky, a tak o sobě může tvrdit, že je hráčem na hudební nástroj. Především by mělo být vyzdvihnuto, že umožňuje společné muzicírování, zpestření výuky a některé žáky může inspirovat pro hru na hudební nástroj stejně jako mě. Díky touze hrát na zobcovou flétnu jsem několik let navštěvovala základní uměleckou školu a budovala tak kladný vztah k hudbě. Nakonec ne hrou na zobcovou flétnu, ale na housle.

Zapojení hry na zobcovou flétnu nebývá v základních školách běžné, mnohem častěji se hra nabízí jako mimoškolní aktivita, a tak není dostupná všem žákům. Její zařazení do hodin přitom může mít pozitivní dopad na rozvoj jejich hudebních schopností a dovedností. Při svých praxích v mateřských školách jsem měla možnost pozorovat hudební chvíle, kdy učitelky využívaly hru na flétnu, a tento nápad mě nadchl. Během seminářů hudební výchovy nám byly předány informace, jak zařazovat zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy a také osobní zkušenosti vyučujících. To mi bylo motivací pro výběr tohoto tématu. Měla jsem chuť zužitkovat získané vědomosti a přesvědčit se o možné realizaci v rámci vyučovacích hodin i při větším počtu žáků, což se stalo cílem této diplomové práce.

Diplomová práce je rozdělená do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se v první části věnuje hudebnímu vývoji dítěte, kde je poukazováno na to, že žák na prvním stupni základní školy je již zcela vyspělý pro hru na zobcovou flétnu. Následně popisuje předmět hudební výchovy na prvním stupni tak, jak je představován v Rámcově

vzdělávacím programu pro základní školy, navazujícími tématy jsou hudební složky a činnosti. Za důležitou součást teoretické části je považován popis flétny, její historie a důvody pro její zařazení do výuky hudební výchovy. Jelikož v dnešní době je možné využít nespočet publikací, je v závěru teoretické části několik z nich představeno.

V praktické části je prezentován soubor deseti lekcí vytvořených pro 3. ročník základní školy. Každá lekce obsahuje metodický postup, příslušný pracovní list (obohacený o notové zápisy a obrázky), reflexi odučené lekce a následné doporučené úpravy či možnosti obměn. Součástí praktické části je také akční výzkum vycházející z odučených lekcí. V jeho závěru lze nalézt průběh a výsledky ukazující, jak si žáci při hře na zobcovou flétnu stáli a co byli schopni se naučit.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNÍ VÝVOJ ŽÁKŮ

Hudební vývoj je spjat s celkovým psychickým vývojem jedince, zráním nervové soustavy, formováním rozumových a poznávacích procesů, rozvojem představivosti, paměti, fantazie a je brán jako součást osobnosti. Dle Sedláka a Váňové (2013) je každé dítě, které nemá anatomické či psychické obtíže, schopno rozvíjet své hudební schopnosti a dovednosti. S tímto souhlasí i Franěk (2005), který dodává, že dítě je pro hudební činnosti připravené již v předškolním věku. Hudební schopnosti a dovednosti se rozvíjí postupně na základě jednotlivých etap vývoje, které přináší kladné podmínky pro jejich vznik.

Byly stanovené tři mezní stádia vývoje, ovšem je důležité si uvědomovat individualitu každého jedince a vzít v úvahu i zrychlený vývoj. Během prvního stadia, které probíhá většinou ve věku 3 let, dochází k vývoji sluchového analyzátoru, což má za následek snahu dítěte napodobovat slyšené zvuky, tóny a jednoduchou melodii. Mezi 6. a 7. rokem se zdokonaluje schopnost rozlišovat tónovou výšku a morfologicky vyzrává sluchový a pohybový analyzátor. Okolo 11. a 12. roku je ovlivňován vztah dítěte k hudbě, a to díky silnějším emocím souvisejících s postupným dospíváním (Sedlák & Váňová, 2013).

Na hudebním vývoji se podílejí navzájem se ovlivňující vnitřní a vnější činitelé. Každý jedinec má dědičně dané vlohy. Ty jsou podmínkou pro utváření hudebních schopností a představují jakýsi začátek hudebního procesu. Jsou chápány jako vrozené, ovšem v průběhu vývoje se rozvíjí do souboru hudebních schopností, a to díky procesu učení, vlivům prostředí a různorodým hudebním činnostem. Dá se tedy říci, že vlohy mění svoji strukturu z vrozených na získané. Pokud jedinec nemá dostatek hudebních podmětů a neprobíhá interakce s hudbou, jeho vlohy zůstávají nerealizovány. Velký vliv na hudební vývoj má tak i kvalitně vedená vyučovací hodina hudební výchovy. Úkolem pedagoga je zjistit hudební zájmy žáků, zajistit jejich aktivitu v hodině, motivovat je k činnostem a tím dále rozvíjet jejich schopnosti. Z didaktického hlediska je důležité, aby učitel znal metodiku a věděl, jak učivo předávat. Z psychologického hlediska by měl brát v úvahu hudební osobnost žáka a jeho hudební vývoj (Sedlák, 1974; Sedlák, 1988).

1.1 Předškolní a mladší školní věk

Vývoj žáků na 1. stupni základních škol neodmyslitelně závisí na jejich prvních šesti letech života, především na předškolním věku. Ten je pro základy hudebnosti klíčový, protože dochází k prudkému rozvoji sluchového analyzátoru. Vyvíjí se smysl pro rytmus, tonální cítění, roste kapacita hudební paměti, rozšiřuje se vnímání tónové výšky a objevuje se prvotní snaha o improvizaci. Rychlý rozvoj motoriky umožňuje zařazení instrumentální činnosti, ovšem stále probíhající osifikace může způsobovat nepřesné pohyby rukou. Předškolní věk je brán za důležitou etapu v hudebním vývoji, neboť ovlivňuje následující úspěšnost jedince na základní škole (Sedlák, 1974).

Dle Piagetovy periodizace představuje mladší školní věk období od 6 do 11 let, nazývá se také obdobím prepubescence, dítě během něho navštěvuje první stupeň základní školy. Vstup do školy je významným mezníkem ve vývoji psychologickém, biologickém a sociálním. Aby se dítě mohlo dále kvalitně rozvíjet i v oblasti hudební, musí dosahovat školní zralosti v odpovídajících požadavcích (Sedlák & Váňová, 2013).

Mladší školní věk je ideální pro rozvoj estetického cítění, neboť lze využít zájmu dítěte o hudbu, zpěv a hru na hudební nástroj. Za jeho zájem může již dostatečně rozvinutý sluchový analyzátor, který kvalitně ovlivňuje hudební vnímání. To je z počátku obecné a dítě nedokáže rozeznat jednotlivé výšky tónů, intervaly a občas ani rytmické členění melodie. Mezi 6. až 11. rokem dochází k velkému posunu a dítě začíná provádět analýzu a syntézu melodie. Spojení zrakového orgánu a pohybové činnosti může být pro hudební vnímání přínosné. Samotná motorika, hlasová i jemná, má velký význam v jeho počátku. Vhodnou motivací také stoupá žákova pozornost, která se mění z původní bezděčné na úmyslnou. Roste také kapacita hudební paměti. Ve školním procesu se objevuje sluchová, optická, motorická i citová paměť. Již v první třídě je dítě schopno si zapamatovat jednoduchou melodii, avšak za předpokladu častého opakování (Sedlák, 1988).

Tělesný vývoj dítěte je v tomto období rovnoměrný a klidný. Dochází k postupnému nárustu výšky a váhy, zvětšuje se kapacita plic a na začátku etapy dochází k dokončování osifikace kostí. Rozvíjí se tak jemná motorika umožňující hru na elementární hudební nástroje (Sedlák, 1988).

2 HUDEBNÍ VÝCHOVA V RVP ZV

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělání (dále jen RVP ZV) je kurikulární dokument, jenž je od roku 2021 jediný platný dokument pro realizaci základního vzdělání. Každá základní škola je tak povinna tvořit Školní vzdělávací program na základě tohoto dokumentu. Ten vymezuje jednotlivé vzdělávací oblasti a stanovuje jejich očekávané výstupy a učivo. Obor hudební výchova spadá společně s výtvarnou výchovou do vzdělávací oblasti Umění a kultura, tu lze ještě rozšířit o vzdělávací obor dramatická výchova. Dle RVP ZV má oblast Umění a kultura u žáků rozvíjet tvořivost, vnímavost a schopnost ocenit vytvořené kulturní hodnoty (RVP ZV, 2021).

Vzdělávací oblast je rozdělena pro 1. a 2. stupeň základních škol, kdy na 1. stupni se žáci dle jejich zkušeností a přiměřenosti věku seznamují s uměleckými díly, s výrazovými prostředky a se základními hudebními názvy. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru 1. stupně je rozdělen do dvou období, kdy v prvním období jsou vymezeny očekávané cíle pro první až třetí třídu, následně druhé období vymezuje očekávané výstupy pro žáky do pátých ročníků. Jelikož se diplomová práce zabývá hrou na hudební nástroje, jsou zmíněné pouze vhodné výstupy.

Očekávané výstupy na konci prvního období týkající se hry na hudební nástroje jsou dle RVP ZV (2021, s. 82) následující:

- *„HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře.*
- *HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.“*

Očekávané výstupy na konci druhého období dle RVP ZV (2021, s. 82) jsou:

- *„HV-5-1-02: Realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností (zpěvem, hrou, tancem, doprovodnou hrou) jednoduchou melodii či píseň zapsanou pomocí not.*
- *HV-5-1-03: Využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní.*
- *HV-5-1-05: Vytváří jednoduché přehry, mezihry a dohry a provádí elementární hudební improvizace.“*

U předmětu hudební výchova je zjevné, že v současném školním systému ho lze zařadit i mezipředmětově. Na prvním stupni jej lze využít ve všech vyučovaných předmětech.

Tento předmět by měl žáky také ovlivňovat i při jejich mimoškolních aktivitách. Aby byla u žáků prohlubována touha o hudební kulturu, je dobré zakomponovat do vyučování hudební aktuality a události (Sedlák, 1985).

2.1 Složky hudební výchovy

Hudební výchova by měla u žáků rozvinout jejich hudební schopnosti, naučit je zpívat, prostřednictvím poslechu je seznamovat s hudební kulturou, a zároveň by žákům měla přinášet radost a emoční zážitky. Z těchto bodů se dá tedy vyvodit, jak by měl vypadat obsah hudební výchovy (Daniel, 2010). Ladislav Daniel (2010) popsal ve své publikaci pět složek, které by měla hodina hudební výchovy obsahovat. První z nich je zpěv propojený s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební naukou. Druhou složku tvoří hra na hudební nástroj, která se podle autora nemá spojovat s improvizací, neboť ta spadá do samostatné, tedy třetí složky hudební výchovy. Další složkou je vložení pohybu do hodin a jeho spojení s hudbou. Poslední složkou, kterou by se hudební výchova měla zabývat, je poslech. Obsáhnout všechny složky v každé hodině může být vzhledem k časové dotaci předmětu (jedna vyučovací hodina týdně) obtížné, a proto by si měl vyučující stanovit přesnou strukturu hodiny a rozplánovat jednotlivé složky. Hru na hudební nástroj by bylo možné zařadit do hlavního učiva vždy čtvrtý týden v měsíci. Ve školním roce by se tak mohlo uskutečnit deset lekcí, během které by mohla probíhat výuka hry na zobcovou flétnu.

2.2 Hudební činnosti

Hudební schopnosti žáků rozvíjíme v hudební výchově prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností. Při těchto činnostech je zajištěná aktivita žáků, avšak jen za předpokladu, že se žák uplatňuje samostatně. Tyto činnosti je důležité chápat jako navzájem se prolínající, kdy z jedné může volně vzejít druhá. V jedné vyučovací hodině se nerealizují vždy všechny zmíněné činnosti (Sedlák, 1985).

Sedlák (1985) i Synek (2004) se shodují, že vokální činnosti jsou dominantní v rozvoji hudebních schopností u žáků. Za klíčové a důležité pro splnění cílů hudební výchovy považuje hlasový výcvik, a tedy vokální činnosti, i Daniel (2010). Poukazuje však na to,

že ne vždy je hlasový výcvik prováděn správně a kvalitně. Cílem vokálních činností je vytvářet u žáků správné pěvecké návyky, díky kterým se dá předejít možnému hlasovému poškození, a rozvíjet u žáků pěvecké dovednosti, jež se týkají dýchání, tvoření tónu, rozšiřování hlasového rozsahu, správné vokalizace a artikulace. Pěvecké činnosti by měly být součástí každé hodiny hudební výchovy a neměly by být nahrazovány například instrumentálními činnostmi, které jsou pro žáky mnohdy přitažlivější.

Mezi vokální činnosti se zařazuje také učivo dvojhlasu a vícehlasu, hudební rytmus písní, intonace a vokální improvizace. Žáci se také učí zachytit jednoduché melodie pomocí grafického zápisu (RVP ZV, 2021).

Hudebně pohybové činnosti mají u žáků vyvolávat radost z pohybu, prohlubovat hudební prožitek, rozvíjet hudební fantazii. Dále dávají žákům možnost vyjádřit své pocity a náladu, jež v nich hudba vyvolává. Hudebně pohybové výchovy je využíváno již v předškolním věku žáků, neboť dítě volně reaguje na rytmus, s nímž se pohybové činnosti nejčastěji spojují. Na prvním stupni je využíváno lidového folkloru, který je žákům blízký, lze jej deklamovat na jednom tónu a je jednoduché do něj vložit požadovaný pohyb. Velmi časté je zařazení „hry na tělo“, kdy se využívá zvuků, které je možné vytvářet pomocí vlastního těla. Do hudebně pohybových činností spadá také taktování, jednoduché taneční kreace a orientace v prostoru. Pohyb je využíván i jako prostředek pro vyjádření reakce na změnu v poslechové činnosti. Žáci mohou reagovat na změnu dynamiky a tempa, na barvu tónu či výšku (Sedlák, 1985; Synek, 2004; RVP ZV, 2021).

Díky poslechové činnosti se rozvíjí u žáka hudební představivost, hudební myšlení a rytmické cítění. Úkolem poslechu je seznámit žáky během školní docházky s významnými skladbami a obohatit je tak o řadu hudebních pojmů. U výběru skladeb je nutné dbát na hledisko umělecké, didaktické a volit skladby přiměřené věku. Při rozboru skladby se žáci učí rozlišovat délku, sílu, barvu a výšku tónů, rozlišují hudební styly a žánry, určují hudební formy skladby. Uvádí se rozdíl mezi hudbou vokální, instrumentální, vokálně-instrumentální (Daniel, 2010; Sedlák 1985; RVP ZV, 2021).

Do hudebních činností na prvním stupni základních škol patří i instrumentální činnost, ta je popsána v následující kapitole, neboť má pro tuto diplomovou práci důležitější hodnotu než již zmíněné.

2.2.1 Instrumentální činnost

Instrumentální činnosti lze nazvat hrou na hudební nástroje. Hra na hudební nástroj je pro děti přitažlivá a lze tak aktivizovat i děti, které jsou pěvecky handicapované, hudební výchova se tak stává dostupná všem. Instrumentální činnosti mají svůj význam na rozvoji hudebnosti dětí, především se rozvíjí hudební sluch. Pokud je zpěv doplňován melodickými nástroji, mohou se žáci snadněji intonačně ladit. I přesto, že je hra na nástroj pro děti velmi přitažlivá, nesmí nikdy omezit či dokonce nahradit zpěv, slouží pouze jako doplňující činnost (Daniel, 2010; Siebr 1985).

Carl Orff navrhl soubor hudebních nástrojů, jenž se rozšířily do celého světa a bývají nyní základní výbavou všech základních škol. C. Orff navrhl nástroje tak, aby byly dostupné všem malým muzikantům. Nástroje jsou lehké ovladatelné, jejich intonace není závislá na dovednosti hráče, hodí se k dětskému hlasu, mají kvalitní tón. Orffovský instrumentář obsahuje triangel, dřevěný bubínek, činely, rolničky, bubínek, tamburínu, hůlky, tympány. Mezi melodické nástroje patří zvonkohra, metalofon a xylofon. V učebnicích hudební výchovy lze najít instrumentální doprovod, jenž můžeme využít pro zpestření zpěvu naučené písně.

Díky jednoduchým doprovodům mají žáci možnost pocítit radost ze společného hudebního díla, této motivace je dobré využívat pro nácvik složitějších doprovodů. Je však důležité postupovat po jednotlivých krocích a přihlížet na věk žáků. Doprovází se vždy dobře osvojená píseň. Než žáci dostanou hudební nástroje, cvičí jednotlivé party pomocí hry na tělo, tleskáním nejčastěji. Každý žák by měl dostat příležitost zapojit se do hry, jen tak instrumentální činnost oživuje vyučování a přináší žákům nové poznatky o hudbě, a pokud je v ní přístup učitele tvořivý, pozitivně přispívá v rozvoji hudebnosti žáků (Daniel 2010; Siebr 1985; Synek 2004).

3 HRA NA ZOBCOVOU FLÉTNU

Mezi hudební instrumentáře se nyní čím dál častěji zařazuje hra na zobcovou flétnu. Na počátcích hry nevyžaduje individuální výuku, a proto je možné ji zařadit do hodin hudební výchovy, ovšem vyžaduje pečlivou přípravu učitele. Zobcová flétna má něžný zvuk a nepřehlučí zpěv dětí, je tedy možné využívat ji i jako učební pomůcku a hlavní nástroj učitele (Daniel 2010; Synek, 2004).

3.1 Popis zobcové flétny

Zobcová flétna nebo také podélná flétna, je historicky nejstarší dechový hudební nástroj, který se postupně vyvíjel do své nynější podoby. Lze ji charakterizovat jako dřevěnou či plastovou kuželovitou trubici, která se dělí na tři části, hlavici, tělo a nožku. Hlavice obsahuje štěrbinu, jež je uložena v zobci, ret a zvukový otvor. Jakmile je dechový proud hnán štěrbinou na hranu zvukového otvoru nazývaní se ret, vzniká tón. Základní tón zobcové flétny je možno zvyšovat a dosáhne se toho pomocí osmi dírek, které se nachází na druhé části zobcové flétny. Na spodní straně těla (korpusu) je první dírka určená pro levý palec ruky, zbývajících sedm leží na vrchní straně a je důležité, aby ležely v jedné ose s otvorem v hlavici. Poslední sedmá dírka je určená pro malík pravé ruky. U kvalitnějších zobcových fléten se nachází až na třetí části, nožce. Ta umožňuje individuální nastavení dle potřeb hráče. Všechny části flétny jsou spojeny pomocí čepů, které jsou opatřeny nitěným nebo korkovým těsněním (Daniel 1996; Modr, 1997).

Právě v čepích se shromažďuje nejvíce sražené páry, která se dostává dovnitř proudícím dechovým proudem. Zvlhnutí trubice může vést k následnému prasknutí nástroje. Hráči je tedy doporučováno po každé hře nástroj rozložit na části, ty vytřít do sucha tzv. vytěrákem a ukládat nástroj do obalu rozdělený. Části se oddělují pomocí kroucení, neboť při páčení by mohlo dojít též k poškození nástroje. Aby bylo rozdělení částí snadné, je dobré promazávat těsnění jelením lojem nebo vazelínou. Nástroj se stává nepoužitelný v případě, že dojde k poškození labia¹, proto je důležité být při vytírání nástroje obezřetný (Daniel, 1996; Daniel, 2010).

---

¹ Zvukový otvor zobcové flétny, též nazývaný ret.

3.2 Druhy zobcových fléten

Dle Daniela (2010) lze zobcové flétny rozlišovat podle pěti hledisek. Flétny se dají rozlišovat podle materiálu, ze kterého se vyrábí. Nejčastějším materiálem je dřevo, ale protože trpí na vlhkost, začalo být nahrazováno levnějším a odolnějším materiálem, a to umělou hmotou. Podle počtu dílů můžeme flétny rozlišovat na jednodílné, jež se objevovaly v době renesance, dvoudílné, trojdílné a u basových nástrojů může být ještě navíc kovová trubice. Vzhledem k tomu, že se do fléten vrtají dírky, je i toto možnost jejich třídění. Pokud se flétna zužuje od labia ke konci, je vrtána kónicky, další možností je vrtání válcovitě neboli cylindricky. Ladislav Daniel dále uvádí třídění podle hmatu pro čtvrtý tón, dle toho lze rozdělit flétny barokního a německého hmatu. Tyto dva typy můžeme rozpoznat na základě velikosti šestého tónového otvoru. Je-li největší, jedná se o typ barokního hmatu, což znamená, že při hraní stupnice D dur musí být při čtvrtém tónu zároveň zakryt sedmý otvor. Pokud je šestý otvor nejmenší, jedná se o hmat německý a při hraní stupnice se pouze odkrývají dírky. Posledním hlediskem je třídění dle polohy na flétny vysoké diskantové, diskantové, sopránové, altové, tenorové, basové a velkobasové. Modr (1997) zmiňuje, že již v 16. století byla rozšířená flétna diskantová, jež měla rozsah $c^1 - d^4$ (v notách o oktávu níže), dále flétna altová s rozsahem $c^1 - d^3$ (tóny zněly o kvartu výše), tenorová flétna s rozsahem $c^1 - d^3$ a basová, která má stejný rozsah jako flétna altová, ale zní o kvintu níže.

3.3 Historie zobcové flétny

Jelikož je zobcová flétna jedním z nejstarších dechových nástrojů, nedá se přesně určit, kdy byla vynalezena a kým. Výzkumy však dokládají, že člověk, jenž dokázal opracovávat přírodní materiál, který využíval k získání obživy, vytvářel také jednoduché hudební nástroje, mezi které patří i flétna. Tento hudební nástroj se měnil a vyvíjel společně s kulturou lidstva a byl přizpůsobován hudebnímu stylu a formám (Bílková Tůmová, 2023).

3.3.1 Flétna v pravěku a starověku

Zobcová flétna byla využívána již starými Egypťany, známá byla také Řekům a díky nim i Římanům. Nejstarším objeveným nástrojem je 80 000 let stará flétna, jež byla nalezena na Slovinsku a byla vyrobena z medvědí kosti. Mezi další objevy patří flétny též vyrobeny

ze zvířecích nebo lidských kostí. Nástroj byl zřejmě v těchto dobách vyráběn i z lehce opracovatelného dřeva a rákosu, bohužel tyto nástroje podlely klimatickým podmínkám. Dolní Věstonice na Moravě jsou u nás známy pro svůj archeologický objev Věstonické venuše, málokdo však ví, že zde v roce 1925 byly nalezeny také 2 500 let staré píšťaly z kostí soba. Bohužel muzeum, ve kterém byly uchovány, aby mohly připomínat dobu lovců mamutů, vyhořelo ve 30. letech 20. století (Bílková Tůmová, 2023).

V tomto období zastupovala hudba funkci magickou a rituální, byla využívána především pro ochranu před zlem a požehnáním před lovem. Protože hudba v počátcích neměla funkci uměleckou, byly první flétny jednotónové. Později však měly hudební nástroje vymezené postavení, a flétny byly opatřeny tónovými otvory, ty poukazují na ladění nástroje v pentatonice. Dřívější flétny se lišily ve způsobu držení, tvoření tónu, ve tvaru, velikosti, počtu trubic a počtu tónů. Jelikož se typy fléten často přejímaly a každá kultura je přepracovala k obrazu svému, vzniklo tak velké množství pojmenování pro druhy fléten (Bílková Tůmová, 2023).

3.3.2 Flétna ve středověku

Kratochvíl (2001) i Modr (1997) se shodují na tom, že zobcová flétna pravděpodobně pochází z Asie, odkud se při stěhování národů dostala do Evropy, kde jsou o ní první zmínky v 11. století. Už tenkrát měla sedm dírek, ovšem dírka pro palec se nacházela na vrchní straně nástroje. Začátek novověku ovšem znamenal pro flétny stejně jako pro ostatní hudební nástroje pozastavení jejich vývoje. Flétnám zůstávala jejich starověká podoba a byly využívány převážně prostým lidem k tanci a zpěvům. Za rozvoj vděčí hudební nástroje slohovému období zvanému Ars nova. A tak se stává zobcová flétna oblíbenou ve Francii i Anglii. V 15. století byla obohacena o malíkovou díрку, v této době nebylo stanovené postavení rukou, proto byly malíkové díry dvě a ucpávala se pouze jedna. Existovala celá řada druhů fléten, například dvojitá zobcová flétna. Ta se využívala převážně na počátku středověku a jsou nám známy dva typy. První typ má dvě píšťaly, jedna je melodická a druhá obsahuje toniku, nebo toniku a dominantu. Druhý typ této flétny hrál v souběžných intervalech. Dvojitá zobcová flétna je lidový nástroj na Balkáně či v Rusku. Často používanou byla také flétna zvaná jednoručka. Z názvu vyplývá, že se ovládala jednou rukou, a tak měl hudebník možnost doprovázet se dalším hudebním nástrojem, nejčastěji bubínkem. Zachována je v Litvě a Polsku. Velmi oblíbenou byla po

dlouhou dobu malá flétna pojmenována „flageolet“. V 16. století se také začaly objevovat flétny příčné, avšak zatím nebyly upřednostňované před zobcovými (Bílková Tůmová, 2023; Kratochvíl, 2001).

Rozdíl mezi vokální a instrumentální hudbou byl řešen až v období renesance, do té doby psali skladatelé hudbu pro více hlasů a záleželo na hudebnících, jestli budou hlasy zpívat nebo hrát. Proto se začaly flétny vyrábět v různých rozsazích a rozlišovaly se dle polohy na diskantové, sopránové, altové, tenorové, basové a kontrabasové.

3.3.3 Flétna v novověku

V novověku se spousta dechových nástrojů vyvíjelo k dokonalosti, byly však nástroje, které nebyly vhodné do nástrojového souboru, a tak postupně vymizely. Zobcová flétna dosáhla svého vývojového vrcholu v období baroka, poté její důležitost upadá, a to až do 20. století (Kratochvíl, 2001).

V době renesance byly flétny vyráběny z jednoho kusu dřeva, do tvaru válce, který mohl být na konci rozšířený. Tehdejší vrtání bylo válcovité a zvukové otvory měly od sebe různou vzdálenost. Stále nebylo ustálené držení nástroje, a nástroj tak obsahoval dvě malíkové díry. Ta, která nebyla potřeba, byla zalita voskem. Flétna měla plný tón a rozsah činil jeden a půl oktávy. Vzhledem k tomu, že flétny byly z jednoho kusu, nebylo možné je ladit, a tak pokud chtěli hudebníci využívat více nástrojů dohromady, museli je mít zakoupené od jednoho výrobce. V renesanci vznikalo také několik spisů o výuce hry na flétnu. K rozvoji výuky přispěl ve svém díle v roce 1535 italský hudebník Silvestro Ganassi dal Fontego (Bílková Tůmová, 2023; Daniel, 2010).

Přelom 16. a 17. století přinesl další přínos pro rozvoj flétny. Michael Praetorius rozdělil zobcovou flétnu v oblasti mezi hlavicí a prvním zvukovým otvorem, oddělené části spojil čepem a flétna se tak stala laditelnou. Další úprava flétny nastala v polovině 18. století, kdy zobcová flétna dosáhla vrcholu svého vývoje a byla nejhojněji využívána. Pro snadnější ladění byla flétna rozdělena na tři části, kdy se na spodní části zvané „nožka“ začaly vrtat dva otvory tzv. dvojdírký. Zobcová flétna se tak stala chromatickým nástrojem. O vzhled flétny a o rozšíření jejího rozsahu se snažilo několik znalých výrobců, mezi známé se řadí J. J. Hotteterre a Bressan, proto také flétna prošla v době baroka značným vývojem. Zobcové flétny se začaly vrtat kónicky, tím se docílilo rozšíření

rozsahu o dvě oktávy, vrchní tóny se staly jasnější a jemnější, a též se usnadnilo přefukování.

V době baroka se postupně začala oddělovat instrumentální hudba od vokální a party byly psány pro jednotlivé nástroje. Bylo tedy možné více využívat potenciál nástroje a zároveň nepřesáhnout jeho technické možnosti. Zobcovou flétnu bylo možné slyšet v díle od J. S. Bacha, A. Vivaldiho nebo G. P. Telemanna. Ze všech druhů fléten našla v barokní hudbě největší zastoupení altová zobcová flétna, zřejmě pro svůj nejzvučnější tón, avšak postupem času se začala i ona vytrácet z klasického orchestru a význam zobcové flétny upadl, a to až do 20. století.

3.3.4 Flétna ve 20. a 21. století

Během dob klasicismu a romantismu zůstávala zobcová flétna ležet ladem a její vývoj a využití byl až do 20. století nejistý. Za jejím znovuobjevením stál Arnold Dolmetsch, anglický výrobce hudebních nástrojů, hudebník a skladatel. Zabýval se také restaurováním nástrojů a výrobou jejich replik z dob 17. a 18. století. Postupně se zobcová flétna stala znovu oblíbenou a ve dvacátých a třicátých letech se začala šířit po celé Evropě. V České republice její popularita stoupla až v 60. letech 20. století, což bylo zapříčiněno zařazením orffovského instrumentáře do hudební výchovy. V této době vznikla také řada moderních uměleckých děl pro zobcovou flétnu od autorů jako byl B. Martinů, K. Orff nebo B. Bartók (Bílková Tůmová, 2023).

V dnešní době se nejvíce využívá sopránová zobcová flétna. Důvodem je její dostupnost a pro lehkost počátku hry je možné ji zařazovat do výuky i v předškolním vzdělání. Často je také využívána pedagogy jako doprovodný nástroj k dětskému zpěvu. Hře na zobcovou flétnu se mladí hráči mohou naučit na základní umělecké škole a v zájmových kroužcích. Se hrou na zobcovou flétnu se setkávají i někteří studenti na středních pedagogických školách a je také možné ji studovat jako vedlejší nástroj na konzervatořích (Bílková Tůmová, 2023; Daniel, 2010).

Zobcové flétny vznikají z různých materiálů a od toho se také odvíjí jejich kvalita a cena. Pro zhotovení se využívá buď dřeva (například hrušně, javoru, ebenu) nebo nyní už častěji umělých hmot, ty jsou totiž odolnější a nákladně dostupnější. Známymi výrobci fléten se staly značky Yamaha a Aulos (Bílková Tůmová, 2023).

3.4 Důvody pro zařazení hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy

Hra na hudební nástroj umožňuje hudební výchově být diferenciovanou, aktivizující, zajímavou, efektivní. Hra na zobcovou flétnu poskytuje zpestření hodin, poskytuje příležitost méně hudebním žákům se aktivně podílet na tvoření hudby a projevit se. Je lákavá a vzbuzuje zájem o „muzicírování“. Díky možnosti zahrát si nápěvy různých písní, které si žáci nemohou sami zazpívat, dochází k rozvoji hudebního sluchu. Samotná hra na hudební nástroj rozvíjí hudební schopnosti a hudební myšlení žáka (Sedlák, 1988).

Dle Ben-Towina (2007) hra na jakýkoli hudební nástroj u žáků ovlivňuje tělesné a duševní zdraví, přispívá k posílení sebevědomí, umožňuje jim najít stejně smýšlející vrstevníky a přináší jim radost z hudby. Neverbální činnost, což hra na flétnu představuje, také přispívá k zapojení pravé mozkové hemisféry. Spolu se vzděláním, které rozvíjí levou hemisféru mozku, umožňují žákovi dosáhnout lepších školních úspěchů.

3.4.1 Rozvoj hudebních schopností a dovedností

Hudební schopnosti jsou zatím chápány velmi široce a není vystavena přesná a pevná klasifikace. Zařazují se do kategorie speciální a lze je chápat jako naučenou a měnící se dispozici, na jejíž kvalitu a kvantitu má určitý vliv věk jedince, proces zrání, vloh, vliv prostředí a hudební zkušenosti.

Hudební schopnosti vedou k ovládnutí hudebních dovedností, ty se považují za konkrétnější úkon a „*umožňují vykonávat rychlé a plynulé pohyby či myšlenkové operace potřebné pro hudební činnost, anticipovat (předvídat) sled motorických úkonů, koncentrovat a rozšířit značně pozornost*“ (Sedlák, 2013, s. 71). Jednou z možností, jak je dělit, je na dovednosti percepční, motorické, senzomotorické, sociální a hudebně intelektové.

Hra na hudební nástroj dává prostor pro projevení hudebních schopností a vyžaduje osvojení určitých dovedností, převážně senzomotorických. Hra může být přínosná pro rozvoj hudebního sluchu, vnímání rytmu, hudební paměť i pro lepší vnímání melodie (Sedlák, 1988; Sedlák, 2013).

Franěk (2005) ve své publikaci uvádí, že hra na hudební nástroj pozitivně ovlivňuje i mimohudební dovednosti, neboť vyžaduje náročnou a pohotovou analýzu. S tímto názorem souhlasí i Sedlák (2013) uvádějící ve své publikaci výzkum z maďarských

základních škol zaměřujících se na hudební výchovu. Výzkum ukázal, že žáci učící se na hudební nástroj mají lepší jemnou motoriku, čtení not jim usnadňuje prostorovou orientaci, podporuje delší pozornost a společné hraní přináší do tříd více optimismu. František Sedlák a Hana Váňová (2013) uvádějí obecné uspořádání hudebních schopností, podle kterých se lze řídit. Spadá tam hudební sluch, hudební cítění, hudebně intelektové schopnosti a hudebně tvořivé schopnosti.

3.4.1.1 Hudební sluch

Hudební sluch umožňuje jedinci orientovat se a identifikovat akustické vlastnosti tónů, mezi které patří výška, hlasitost, délka a barva tónu. Daniel (2010) uvádí, že osoba s relativním sluchem je schopná rozlišit vyšší a nižší tón, zapamatovat si interval či melodii a poznat klesající a stoupající melodii. Za nejlepší způsob pro jeho rozvoj považuje Daniel nácvik intonace. Sedlák (2013) naopak tvrdí, že hudební sluch je základním prvkem všech hudebních činností a je jimi i rozvíjen. Zobcová flétna může sloužit jako nástroj pro rozšíření hudebního sluchu, neboť žáci si mohou zahrát písně, které nedokáží z jakéhokoliv důvodu zaspívat. Její barva ladí s dětským hlasem a nepřehlučí ho, je tedy možné používat ji i jako doprovod žáků pro intonačně čistý zpěv.

3.4.1.2 Rytmické cítění

Smysl pro rytmus je hudební schopnost, která se rozvíjí mezi prvními. Již roční dítě dokáže reagovat pohybem na říkadla, písničky a výraznou hudbu. Při hře na zobcovou flétnu je v řadě publikací využíváno právě říkadel a rytmických her, s jejíž pomocí si hráč osvojí učený tón, techniku hry a jelikož se jedná o kolektivní hru, učí se žáci vnímat své spoluhráče, čímž se rozvíjí i smysl pro tempo a metrum. Příkladem rytmických cvičení mohou být hry „Na ozvěnu, Na řetěz“ nebo hraní jednoho tónu na rytmičované říkadlo (Daniel, 2010; Škořepová, 2003).

3.4.1.3 Hudební paměť a představivost

Nezbytnou hudební schopností ovlivňující zbylé je hudební paměť, ta by měla být náležitě cvičena. V hodinách hudební výchovy se na prvním stupni uplatňuje a zároveň souvisí paměť sluchová, motorická, citová, optická. Hra na zobcovou flétnu pomáhá procvičovat obzvláště paměť sluchovou a motorickou, kdy žák vnímá melodii a k ní si

zapamatuje pohyb související se hrou na nástroj. Pokud se uskutečňuje hra podle notového zápisu, je samozřejmě procvičována i paměť optická (Sedlák, 1988).

S hudební pamětí se pojí také hudební představy neboli „vnitřní sluch“. K jejich utváření dochází v mladším školním věku převážně zpěvem písní. Ovšem k rozvoji napomáhá také improvizace, kterou lze provádět též prostřednictvím melodického nástroje, tedy i zobcové flétny. I hraní známých písní bez not jen podle sluchu rozvíjí u žáků tónovou představivost. Velmi využívanou hravou formu představuje hra „Na ozvěnu“, kde se zároveň procvičuje žákova krátkodobá paměť (Daniel, 2010; Sedlák, 1988).

3.4.2 Cesta ke zdravému dýchání

To, že má dech při hře na zobcovou flétnu důležitý význam potvrzuje Bílková Tůmová (2010). Dle ní je vedle správného a pravidelného dechu podstatné i naučit se hospodařit s dechem, toho lze docílit dechovými cviky. Dle slov Václava Žilky (1993) na zobcovou flétnu hraje dobře jen ten, kdo dobře dýchá. Ve své učebnici **Veselé pískání – zdravé dýchání** klade velký důraz na správné hluboké brániční dýchání. Jeho cílem bylo zaznamenat myšlenku amerického alergologa, ředitele pediatricko-alergologické kliniky a profesora M. B. Markse. Ten přišel s myšlenkou naučit mladé pacienty hrát na dechové nástroje a zajistit tak nenásilnou rehabilitaci. Svoji teorii několik let testoval a těšil se z úspěchů.

Václav Žilka (2004) představuje v učebnici cvičení dechové gymnastiky MUDr. E. Čadkové, rady pro samouky a jednoduché skladbičky a písně. Jeho touha pomoci dětem s respiračními chorobami vedla k vytvoření programu „Léčivá píšťalka“. Ten se nejprve uskutečňoval pouze v Dětské léčebně v Říčanech u Prahy, kde byl ke spolupráci přizván alergolog MUDr. Vít Petrů. Později začaly probíhat programy „Léčivé píšťalky“ i jako letní tábory (Žilka, 2004).

„Hra na zobcovou flétnu prokazatelně redukuje progresi onemocnění. Dochází ke zlepšení dechové koordinace, k zvýšení vitální kapacity plic, k uvolnění svalových kontraktur, tedy svalového stažení a napětí, k posílení bránice a břišních svalů“ (Žilka, 2004, s. 118). Je nezbytné dodat, že k výsledkům dochází pouze tehdy pokud dítě uplatňuje hluboký nádech a denně cvičí dechové cviky uvedené v učebnici.

Ve svém výzkumu se Mgr. Eva Kolandová (2020) zabývala otázkou, zda zařazení zobcové flétny do hodin hudební výchovy přinese lepší hodnoty žáků při měření spirometrem.

Měření probíhalo v šesti třídách na FZŠ Brdičkova v Praze. První čtyři třídy hrály na zobcovou flétnu 10 minut v rámci hudební výchovy po celý školní rok. Pátá třída hrála pouze první pololetí a šestá třída nebyla do hraní na nástroj zařazená. Z výzkumu je zřejmé, že hra na zobcovou flétnu a dechové cvičení podporuje zvětšení objemu plic. Nejhorší výsledky měření měla třída, která nebyla do hry zařazena. U páté třídy byly známky zlepšení hodnot při měření spirometrem minimální (Kolandová, 2020).

3.4.3 Sociální přínos

Při hře na zobcovou flétnu je možné dosáhnout prvních výsledků během několika měsíců a dítě má možnost rychle sledovat své pokroky, tím posiluje své sebevědomí. Tento dechový nástroj je možné ovládnout i bez dobrého hudebního sluchu a umožňuje tak zažít úspěch i méně hudebně rozvinutým žákům. Dítě, které je zralé pro školní docházku, je schopno naučit se zahrát na zobcovou flétnu jednoduché písně. Její čistá intonace nabízí hru ve dvojicích i kolektivní hraní. To podporuje pozitivní vztahy ve třídě, utváří náměty na společnou komunikaci a spolupráci, každý žák tak má příležitost rozvíjet svoji osobnost. Dostupnost a její nízká pořizovací cena jsou dalšími pozitivními faktory pro zařazení do hodin hudební výchovy (Ben-Tovim, 2007; Daniel, 2010; Kolandová, 2020).

3.5 Technika hry na zobcovou flétnu

Aby hra na zobcovou flétnu přinášela hráči radost a mohl se těšit ze svých úspěchů, musí se nejprve seznámit s technikou hry, do níž podle Hauwena (1999) spadá správné držení flétny, pohyb prstů, dýchání a artikulace. Daniel (1996) ve své publikaci zmiňuje, že správné držení flétny a nasazení tónu má vliv na kvalitu vytvořených tónů. Velký důraz klade také na zakrývání dírek a umístění prstů.

3.5.1 Správné držení zobcové flétny

Než začne hráč tvořit první tóny, je důležité osvojit si správné držení nástroje. To by nemělo způsobovat napětí a křeče ve svalech ruky. Při hře na flétnu se doporučuje stát, stoj by měl být přirozený, uvolněný, ovšem záda zůstávají vzpřímena. Hlava hráče je mírně zvednuta, ramena jsou spuštěna, lokty má hráč mírně od sebe, zamezuje se tak svírání hrudníku. Flétna by měla svírat s osou těla zhruba úhel 45 stupňů. Na Obrázku č. 1 je ukázka správného postoje (Hause, 1999; Žilka, 1993).

Obrázek č. 1: Správný postoj při hře na zobcovou flétnu

DRŽENÍ FLÉTNY A POSTOJ PŘI HRANÍ

KVAPIL 8

Zdroj: Kvapil (2010)

První tři dírky flétny zakrývají prsty levé ruky, kdy levý palec zakrývá spodní díрку a malík zůstává nevyužit. Pravý palec zajišťuje vyvážení nástroje společně se spodním rtem, zbylé prsty pravé ruky zakrývají čtvrtou, pátou, šestou a sedmou díрку nástroje. Dírky nesmí hráč zakrývat špičkou prstu, nýbrž bříškem posledního článku. To platí také pro palcový otvor, palec jej zakrývá boční stranou bříška. Pokud nejsou prsty využívány pro hru, zůstávají zhruba 1 centimetr nad dírkami. Správná poloha rukou hráče je viditelná na Obrázku č. 2.

Obrázek č. 2: Správná poloha rukou

Zdroj: Hauwe (1999)

Význam v držení nástroje mají také rty, jelikož spodní ret nese váhu nástroje. Zobec flétny leží na spodním rtu, ne v ústech. Rty obklopují zobec flétny, tak aby nevznikla mezera (Hause, 1999; Žilka, 1993).

Začátečnickům se během prvních lekcí doporučuje držet pravou rukou nožku flétny, samozřejmě tak, aby nebyly zakryty dírky, pomáhá jim to při vyvažování nástroje. Vyučující by měl zprvu držet zobcovou flétnu obráceně, tedy pravou ruku nahoře, neboť žáci se učí nápodobou a tímto se může přispět k rychlejšímu osvojení držení flétny. Aby si žáci neautomatizovali nesprávné držení nástroje, je podstatné neustále polohu rukou připomínat, kontrolovat a opravovat (Daniel, 1996; Škořepová 2009).

3.5.2 Správné nasazení tónu, artikulace, funkce dechu při hře

Zobcová flétna je nástroj dechový, proto se do ní dýchá, ne fouká. Tón je tvořen za pomoci špičky jazyka. Ta se opře o horní dásně, za kořen horních zubů, tak dojde k zamezení výdechu a při pohybu jazyka dolů hráč bezhlasně vysloví slabiku „du“ (Žilka, 1993).

Pohyb jazyka a artikulace ovlivňuje kvalitu vzniklého tónu, jakákoliv chybná artikulace se stává slyšitelnou. Druhy nasazení se dělí podle využití souhlásky na jednoduché a dvojité. Při jednoduchém nasazení se využívá jedné ze souhlásek „T, D, R“, jejich kombinace vede ke dvojitému nasazení. Tón by se neměl ukončovat přerušením tlaku vzduchu, nýbrž pohybem špičky jazyka nahoru a dolů. Pro začátečníky se jeví jako nejlepší metoda ukončení souhláskou „D“ (Hauwe, 1999).

Průběh dýchání je rozdělen na nádech, výdech a zadržení dechu. Nádech má dvě formy, a to hrudní nádech a brániční. Při pokročilejší hře na zobcovou flétnu by měly hráči uplatňovat brániční dýchání, tedy provádět nádech do bránice. To jim zajistí větší množství vzduchu, uvolněné krční svalstvo a větší kontrolu nad výdechem. U zobcové flétny dochází k úniku části vdechovaného vzduchu, pro vytvoření kvalitního tónu je tedy nutné najít správný poměr tlaku vzduchu, vydechuje se tedy jen určité množství vzduchu. Pro začínajícího hráče je důležité uvědomit si funkci bránice a cítit její umístění. Cílem je naučit se ovládat a kontrolovat výdech, který má být co nejdelší a zároveň dokázat zadržet dech a uchovat ho v plicích.

3.5.3 Pohyb a pozice prstů

Prsty při hře zastávají dvě nepostradatelné funkce, jejich pohyb dolů zajišťuje tvorbu tónů a podílejí se na vyvažování nástroje. Hauwe (1999) rozděluje pohyb prstů na pohyb vzhůru a dolů. Tvrdí, že pokud hráč pracuje s představou samovolně padajícího prstu a vkládá více energie do pohybu nahoru, usnadní tak práci prstů. Podle této teorie hráč dírky nezakrývá, nýbrž otevírá. Jak již bylo zmíněno, stabilitu flétny částečně zajišťuje palec pravé ruky společně se rty, k nim se přidávají prsty, jenž zrovna nehrají, vyjma levého palce, ten nikdy nemá být zapojen k držení flétny.

Pozice prstů je velmi nezbytná pro snadnou hru, proto je podstatné u začátečníků kontrolovat hmaty. První tři vrchní dírky zakrývá ukazováček, prostředníček a prsteníček levé ruky. Jak již bylo zmíněno, spodní dírka je určená pro palec levé ruky. Čtvrtý tónový otvor zakrývá již ukazováček pravé ruky, pátý, šestý, sedmý pak ukazováček, prsteníček a malíček² (Daniel, 1996; Klement, 2002).

3.6 Nejčastější chyby žáků

Během prvních lekcí, kdy se žáci učí základy hry na flétnu a osvojují si správné návyky vedoucí ke kvalitní hře, je důležité zamezit chybám, které se později nesehnadno napravují. Dle Škořepové (2009) se jedná o zásadní fázi a je důležité postupovat pomalu. Ve své publikaci uvádí následující chyby, které se u žáků vyskytují nejčastěji:

---

² Tato diplomová práce se zabývá počátky hry na zobcovou flétnu, proto nebude zacházeno do pokročilejších technik, které se využívají při hraní chromatických tónů a oktáv.

- „Flétna zasunutá do úst
- Flétna padá ze rtů
- Mluvení do flétny
- Nafukování tváří
- Při nádechu zvedání ramen
- Dýchání nosem
- Palec a ukazováček nesvírají pravý úhel s flétnou
- Kladívkové držení³
- Velmi slabý stisk
- Křečovitý stisk
- Vztyčené napnuté prsty
- Skrčené prsty do dlaně
- Prsty pod flétnou
- Obrácené držení“ (Škořepová, 2009, s. 13).

3.7 Způsoby výuky hry na zobcovou flétnu

Pokud je hra na zobcovou flétnu zařazena do hodin hudební výchovy, předpokládá se, že si žáci na 1. stupni osvojí začátky hry, a to postoj, správné držení, nasazení a samozřejmě hmaty pro tóny. Žáci se mohou s tóny seznámit několika ověřenými způsoby, podstatné je vždy dbát na to, aby se žák při hraní cítil příjemně a uvolněně. Hra na zobcovou flétnu má vycházet z přirozenosti a budit pocit radosti. Začáteční lekce by tedy měly být vedené odlehčenou formou, ale zároveň by měly vést žáka ke správným základním návykům a technice hry (Daniel, 2010; Kvapil, 2010).

Daniel (2010) přichází s myšlenkou přednotového stadia, kdy žák napodobuje učitele a soustředí se tak na správnou techniku hry. První hmaty tónů g^1 , a^1 , h^1 se automatizují za pomoci her, říkadel a cvičení. První představení not probíhá až po osvojení těchto tónů. Za důležité podkládá Daniel také hru podle sluchu, proto žáci hrají písně jim známé. S Danielem souhlasí také Škořepová (2009), která navazuje svojí publikací na jeho myšlenku hry bez not. Žáci se mohou lépe orientovat v písni, vnímají její melodii, rytmus a svůj celkový přednes. Hra na zobcovou flétnu se stává zábavnější a dostupnější i pro

---

³ Tónový otvor neboli dírka je zakryta špičkou prstu

žáky předškolního věku. Škořepová využívá grafického zápisu jednotlivých tónů pro lepší zprostředkování délky a výšky tónu.

Dalším možným způsobem představení prvních tónů je za pomoci dlaní. Učitel ukazuje dlouhé tóny pomalým roztažením dlaní a krátké tóny představuje rychlým pohybem dlaně směrem dolů. Vodorovná dlaň ve výši čela je signál pro tón h^1 , ve výši brady pak pro tón a^1 , a v úrovni břicha pro tón g^1 . Před samotnou hrou na dechový nástroj žák cvičení či říkadlo zazpívá a vytleská, aby si osvojil rytmus (Žilka, 1993).

Objevuje se také publikace *Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami* od Hlavaté (2001), kde jsou žáci od prvních lekcí seznamováni s notovým zápisem tónů, délkou not a pomlk. Jednotlivé noty se pro přehlednější orientaci mohou odlišovat pomocí barev.

4 PUBLIKACE VYUŽÍVANÁ KE HŘE NA ZOBCOVOU FLÉTNU

Zobcová flétna se stala velmi oblíbenou a využívanou v druhé polovině 20. století, a přestože se vývoj samotného nástroje již nikam neposunul, značnými a rychlými změnami prošla technika hry a metodika výuky na tento nástroj. Pokud pedagog chce, aby jeho výuka hry na zobcovou flétnu byla kvalitní a pro žáky přitažlivá, je nezbytné zvolit způsob výuky, přiměřené skladby a cvičení. K tomuto účelu slouží metodická literatura. Dostupnost knih a učebnic je v dnešní době bohatá, neboť lze využívat i zahraničních publikací. Mnoho zajímavých publikací vzniklo například v Německu nebo Holandsku (Daniel, 2010; Kvapil, 2010).

Za stěžejní publikaci lze považovat *Flauto dolce, škola hry na sopránovou zobcovou flétnu* od Ladislava Daniela, kterou vydalo nakladatelství Schott music Panton roku 1950. Učebnice je rozdělena do tří dílů, kdy třetí díl je určen pro altovou zobcovou flétnu. První díl, jenž lze využívat na prvním stupni základní školy, obsahuje úvod, 30 kapitol, abecední seznam písní a tabulku hmatů. Seznámení se zobcovou flétnou probíhá v úvodu publikace. Autor zde popisuje výhody hry na flétnu, její části, uvádí, jak o ni správně pečovat a na co je třeba dbát. Dále hráčovi předává informace o tom, jak flétnu správně držet a jak nacvičit nasazení tónu. Jednotlivé kapitoly přináší nové učivo a informace pro hráče. Tato publikace má brožovanou knižní vazbu a skládá se z 38 stran. Texty jsou zde v české i německé verzi. Dále učebnice obsahuje velké množství etud a písní, jak lze vidět na Obrázku č. 3. Obrázkové podklady zde převážně nejsou, což činí učebnici pro děti mladšího školního věku nezajímavou (Daniel, 1996).

3

Na začátku každého řádku je vytištěn klíč G, jehož smyčka obléhá druhou linku a označuje, že na ní leží nota g'.
 Ton g' se hraje zakrytím prvních čtyř dírek. Zkontrolujeme si znovu, zda zakrytáma bráskara prtu a rovnáme na kontroluoi teratom.
 Noty čtvercové ♩ mají piné hlavicky a trvají každá jednu dobu.

Am Anfang jeder Zeile befindet sich der G-Schlüssel, dessen Gehänge die zweite Linie umschlingt und bezeichnet, daß auf ihr die Note g' liegt.
 Der Ton g' wird durch Bedecken der ersten vier Löcher gespielt. Lassen uns nochmals kontrollieren, ob wir die Löcher durch den Fingerknaul bedecken und die Gabelstange berühren.
 Die Vierecknoten ♩ haben pinne Köpfe und dauern jede einen Schlag.

Česky
 1. řádek: ...
 2. řádek: ...
 3. řádek: ...
 4. řádek: ...
 5. řádek: ...
 6. řádek: ...
 7. řádek: ...
 8. řádek: ...

P 2445

Zdroj: Daniel (1996)

Roku 1988 vydalo nakladatelství Panton Praha publikaci **Veselé pískání – zdravé dýchání** od Václava Žilky. Ta se zaměřuje na dech při hře a je vytvořená tak, aby se dítě mohlo naučit hrát na sopránovou flétnu i bez docházení do základní umělecké školy. V publikaci lze najít dechovou gymnastiku sestavenou MUDr. E. Čadkovou a zábavná dechová cvičení, jež jsou zařazena na začátek každé lekce. V úvodu autor popisuje myšlenku, jež ho přivedla na vznik této učebnice, a to že flétna může být nástrojem prevencí proti astmatu a lze ji využít jako rehabilitační pomůcku. Do úvodu vkládá také informace o programu „Léčivá píšťalka“. Následující kapitoly pojednávají o správné technice hry na zobcovou flétnu a popisují způsob výuky. Zvláště je také popsáno, jak nabízet flétnu dětem předškolního věku. Hráč je pomocí her, tónových cvičení a etud seznámen s tóny stupnice C dur a dále pak s tónem fis¹ a c². Objevuje se zde také hudební terminologie jako například repetice, koruna, legato či ligatura. Všechny termíny jsou vysvětleny tak, aby byly pro malé hráče pochopitelné. Součástí učebnice je také „NOTýsek“ obsahující 13 jednoduchých písniček, které lze hrát ve vícehlase. Učebnici zdobí drobné, černobílé ilustrace Evy Vogelové a na poslední stránce si lze povšimnout kresby Cyrila Boudy.

Obrázky se vyskytují převážně na začátku učebnice pro lepší představu postojů u dechových a gymnastických cvičení, tuto stranu zachycuje Obrázek č. 4. U písni a etud najdeme obrázky zřídka (Žilka, 1993).

Obrázek č. 4: Dechová cvičení z učebnice *Veselé pískání – zdravé dýchání*

12

Dechová cvičení

Základem dechových cvičení je správný způsob dýchání.
Je to: vdech nosem (ústa jsou zavřená) a výdech ústy, hlasitý, syčivý (šššššš jako „mašinka“).

1. cvik: a Leh na zádech, nohy pokrčeny, jedna ruka v týl, druhá ruka lehce položena na břicho.
b Vdech – nosem do břicha.
c Výdech – ústy „mašinka“ z břicha a ruka lehce dotlačí břicho dolů k podložce. Cvik pojmenujeme „balónek do břicha.“

2. cvik: „mašinka táhne vagonky“
a Leh na zádech, nohy pokrčeny, obě ruce v týl.
b Vdech – nosem do břicha.
c Výdech – ústy „mašinka“ a současně přitáhneme obě kolena na břicho.

3. cvik: „mašinka zvedá můstek“
a Leh na zádech, nohy pokrčeny, ruce v týl.
b Vdech – nosem do břicha.
c Výdech – ústy „mašinka“ a současně podsažujeme pánev a postupně ji zvedáme. Musíme nejdříve stáhnout obě půlky zádečku k sobě a teprve potom zvedat pánev. Pozor! zvedáme pouze pánev, neodlepujeme od podložky celá záda!!!

4. cvik: „mašinka zatáhne vlevo, vpravo“
a Leh na zádech, nohy pokrčeny a položeny vlevo, kolena u sebe.
b Vdech – nosem do břicha.
c Výdech – ústy „mašinka“ a současně stranou přitáhneme kolena na břicho a položíme vpravo. Celý cvik opakujeme na opačnou stranu.

P 2563

Zdroj: Žilka (1993)

Další publikací, ze které může pedagog čerpat inspiraci pro své hodiny, je hojně využívaná učebnice s názvem *Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami* od Ivetty Hlavaté. Ta je ilustrovaná Marcelou Plodrovou a vydaná nakladatelstvím Vladimír Beneš roku 1995. Publikace se od předešlých liší tím, že již v počátku seznamuje hráče s notovou osnovou, délkou not, pomlk a představuje takt celý. Na prvních stránkách lze nalézt desatero flétnisty, to popisuje jak s učebnicí a jejím učivem pracovat. Lze to považovat za jakousi metodiku k učebnici, neboť k dostání není žádná metodická příručka. Ke každému tónu je přiřazená postava, jejíž jméno začíná na shodné písmeno učené noty, vedle postavy je pak vyobrazený hmat tónu na sopránové flétně. Následují cvičení, na kterých si hráč osvojí učený tón. U tónu f¹ učebnice představuje způsob hraní pro barokní i německý systém flétny. Hráč je seznamován se základní hudební terminologií. Dle nadpisů „První Vánoce s flétnou“ a „Druhé Vánoce s flétnou“ lze soudit,

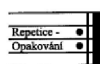

že učebnice je sestavená na dva roky. Abecední seznam písní a říkadel je společně s tabulkou hmatů umístěn na zadních stranách. Učebnice je vytvořená jako pracovní sešit s brožovanou vazbou. Pro žáky prvního stupně je přitažlivá hlavně díky velkému množství obrázků, které jsou ilustrovány jako omalovánky. Obrázky souvisí s učivem a vyučovanou písní, na Obrázku č. 5 je vidět ukázka jedné z nich. Pokud žák již píseň zvládá zahrát bez chyb a v tempu, může si za odměnu obrázek vymalovat. Vybarvená část tak představuje zvládnuté učivo a poskytuje zpětnou vazbu hráči i učiteli (Hlavatá, 2001).

Obrázek č. 5: Vybraná píseň z učebnice *Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami*

17

S OVEČKOU VZHŮRU ZA TÓNEM c

Toto označení se dvěma tečkami znamená, že celou písničku, nebo cvičení máme ještě jednou opakovat.

BĚŽELA OVEČKA

HRAJEME VESELE

MĚSTSKÁ KNĚHOVNA JIHLAVA, příspěvková organizace

Zdroj: Hlavatá (2001)

Mezi zahraniční publikace patří **Moje první zobcová flétna** napsána Philipem Hawthornem. Z anglického jazyka byla přeložena Oldřichem Janotou roku 1996 a vydána nakladatelstvím Svojtka & Co. Je určená pro začínající hráče, kterým představuje základy hudební nauky a hudební pojmy, ty jsou shrnuty na konci učebnice. Součástí stránek jsou také hry, otázky a hádanky, jejichž řešení je možné dohledat též na posledních stránkách. Pestrobarevná učebnice obsahuje řadu lidových písní z Evropy, melodie klasické hudby, skladby pro zobcovou flétnu a klavír, zajímavosti o zobcových flétnách a přehled fléten

dostupných na trhu. Učebnicí provází hráče několik barevných panáčků, kteří představují učivo, techniku hry a způsob zapisování not. Stránky mohou působit nepřehledným a přezdobeným dojmem, neboť je na nich plno barevných obrázků, vysvětlivek v bublinách, notových zápisů a textu. Jednu ze stran je možné si prohlédnout na Obrázku č. 6. Barevné obrázky na druhou stranu dodávají učebnici nádech hravosti a atraktivnosti (Hawthorn, 1996).

Obrázek č. 6: Strana z učebnice *Moje první zobcová flétna*

Několik dalších tónů

Na této dvoustraně se seznámíte s tónem A¹. Seznámíte se také s označením pro tóny trvající čtyři doby, kterým říkáme celé noty.

Hrajeme tón A

Položte prsty na flétnu, jako byste chtěli zahrát H¹. Nyní položte prostředníček levé ruky na druhou dírkou. Tak se hraje A¹.

Procvičujte zvedání a pokládání prostředníčku. Zhyňující prsty držte asi 2,5 cm nad jejich dírkami.

Cerné puntíky označují dírky, které je třeba zakrýt.

Při hraní uvedených not si v duchu říkejte slova pod nimi.

Znáš H, teď A

Přeříkejte si slova, vytleskejte rytmus a zahrávejte nahore zapsané tóny. Poslouchejte, o kolik je A hlubší než H. Přeříkejte si celý takt několikrát za sebou.

Noty na čtyři doby

Celá nota má stejnou hodnotu jako čtyři čtvrtové noty. Kolik půlových not má dohromady stejnou hodnotu jako nota celá?

Ríkej to Tleskej to Zahraj to

Po - slou - chej teď ce - lou

jak dlou - ho zni

Celá nota

Tak jako máme značky pro tóny dlouhé jednu a dvě doby, máme rovněž označení pro tón dlouhý čtyři doby. Vypadá jako půlová nota bez nožky a nazývá se nota celá.

Zkuste zahrát horní melodii. Nezapomeňte celou notu počítat na čtyři doby.

Všimněte si, že taktové označení je na samém začátku melodie.

12 * Odpovědi jsou na straně 63.

Zdroj: Hawthorn (1996)

Hrajeme na zobcovou flétnu: metodika výuky dětí na zobcovou flétnu bez not je publikace 21. století určená pro předškolní a mladší školní věk. Autorka Kateřina Škořepová vychází z myšlenky Ladislava Daniela, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Hráč se učí nápodobou a pomocí grafického zápisu tónů, který je možné vidět na Obrázku č. 7. Učebnice je navržena na jeden školní rok a obsahuje dvacet lekcí, kdy každá lekce probíhá dvakrát měsíčně a časová náročnost činí 10 až 15 minut. Lekce je koncipována do tří částí, první pojmenovaná část A zahrnuje obsah lekce, část B popisuje metodiku a v části C nalezne hráč přílohy, říkadla a písně. Všechny lekce mají danou strukturu. Na začátku lekce jsou zařazená dechová cvičení, následuje opakování učiva,

nová látka, shrnutí a hodnocení lekce. Stránky učebnice zdobí mnoho černobílých obrázků doplňující popisy, básničky a písničky. Jako pracovní sešit slouží žákům vytvářený „notýsek“ nazvaný „Flétnička“. Pedagog by ho měl připravit pro každé dítě. Jeho součástí jsou obrázky, grafický zápis písní či říkanek a prázdný rámeček určený pro razítko, jako ocenění za zvládnuté učivo (Škořepová, 2003).

Obrázek č. 7: Ukázka z učebnice *Hrajeme na zobcovou flétnu*

NOVÁ LÁTKA: Tón g¹

hmat g¹ – Gustik

Říkadlo o Gustikovi

Gus - ti - ček, Gus - ti - ček, náš ma - lý bra - tři - ček.

Říkadlo „Na jména“

Já jsem ma - lý chla - pe - ček, / jme - nu - ji se Hon - zi - ček.

Já jsem ma - lá pa - nen - ka, / jme -nu - ji se A - má - ka.

Já jsem je - jich bra - tři - ček, / jme -nu - ji se Gus - ti - ček.

LEKCE 29

Zdroj: Škořepová (2003)

Autoři Jan Kvapil a Eva Kvapilová přinesli do českých zemí učebnici odpovídající posunu metodiky výuky hry na zobcovou flétnu v zahraničí. Inspiraci hledali především v anglických, nizozemských a německých školách, kde si hra na zobcovou flétnu zachovala svoji tradici. V roce 2003 tedy vyšla učebnice s názvem **Flautoškola**, určená pro začátečníky základních uměleckých škol a jejich pedagogy. První a druhý díl vydalo nakladatelství WinGra, v roce 2010 přebírá práva nakladatelství Bärenreiter Praha a vydává díl třetí. V prvním díle se hráči seznamují s tóny c¹ až d², ve druhém se přidávají tóny b¹, cis², fis² a ve třetím tón d³. Žakovským sešitem provází hráče malý kašpárek, který upozorňuje na poučky, dává žákům otázky a představuje cvičení. Součástí jsou také malebné obrázky podporující učivo a písňe. Prostor pro kreativní tvorbu dostává i žák

sám, má tak možnost obohatit svůj sešit osobitými obrázky. K žákovským sešitům jsou vytvořeny podrobné metodické příručky, ve kterých pedagog najde kromě teorie i nápady a hry do hodin. Učebnice se jako jedny z mála zaměřují na artikulaci při hře a podporují improvizaci žáků. Jedno ze cvičení zaměřené právě na artikulační cvičení je k nahlédnutí na Obrázku č. 8. Učebnice také nabízí skladby středověké, renesanční, barokní, národní písně z řad zemí a skladby s doprovodem na klavír, kytaru nebo cembalo (Kvapil, 2010).

Obrázek č. 8: Flétnová řeč, ukázka z učebnice *Flautoškola*

FLÉTNOVÁ ŘEČ

Při hraní na zobcovou flétnu používáme zvláštní flétnovou řeč. Říká se jí **artikulace**. Nejdříve se naučíme její základní písmenka.

Řekni pomalu: je-de je-de je-de
j-d j-d j-d

Přidáme další písmenko: jd-td jd-td jd-td

Nyní všechna písmena **j** změňme na písmena **t**: td-td td-td td-td

 Máš stále jazyk umístěný v puse, jako když říkáš **je-de** ?

SLOVNÍ HŘÍČKA VE FLÉTNOVÉ ŘEČI

Pepa = PePa = TeDa
Tereza = TeReZa = TeDeTa
Veronika = VeRoNiKa = TeDoTiDa

DOPLŇOVÁNÍ

Jak se řeknou tato slova ve flétnové řeči?

koza = ... žirafa = ... klokanice = ...

bluma = ... jahody = ... brokolice = ...

 Najdi sám slova, která přeložíš do flétnové řeči.

na 2 slabiky .....

na 3 slabiky .....

na 4 slabiky .....

13 MALÝCH
VĚKŮ

Zdroj: Kvapil (2010)

Se zařazením výuky hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy na prvním stupni základních škol počítají učebnice od nakladatelství Fraus, kde lze nalézt základy pro hru a flétnové doprovody k písním. Ty se objevují také u některých písní v učebnicích od nakladatelství Nová škola, ovšem tyto učebnice s výukou na zobcovou flétnu nepočítají (Pánková et al., 2015; Jaglová, 2016).

Učebnici **Hudební výchova, cesta do světa hudby** od Pánkové a kol. vydalo nakladatelství Fraus v roce 2016. Je sestavena dle Rámcového vzdělávacího programu a klade důraz na mezipředmětové vztahy. Dle očekávaných výstupů má žák zvládat hru

na jednoduché melodické nástroje, proto je již v prvním ročníku seznamován s hrou na metalofon, zvonkohru a zobcovou flétnu. Součástí ucelené řady je pracovní sešit náležící k učebnici, metodická příručka, interaktivní učebnice, audionahrávky a zpěvník určený pro 1.–5. třídu. V něm se nacházejí i písně určené ke hře na flétnu, popřípadě flétnové doprovody. Na Obrázku č. 9 lze vidět ukázkou z učebnice. Pro první ročníky je učebnice nazvána „pracovní“ a zastává tak formu pracovního sešitu, kdy si do ní žáci mohou kreslit a lepit obrázky. Pro zbylé ročníky jsou učebnice a k nim náležící pracovní sešity rozdělené. Učebnice jsou bohaté na obrazový materiál, vyskytují se také fotografie, texty a ikony ve tvaru not, kdy každá má v sobě obrázek určený pro rozlišení hudebních činností. Na spodní části každé strany je lišta. Ta je určena pro pedagogy a poskytuje informace k jednotlivým úlohám a cvičením.

Obrázek č. 9: Notový záznam písní

PŘED USNUTÍM

Hali, bělí česká lidová

♩ = 80

Zpěv *mf*
Ha - li, be - li, ko - ně

Triangl

Zvonkohra *p*

Harfa (Piano) *mp*

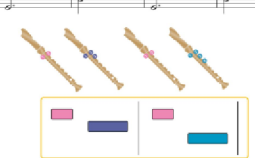

Zpěv *mf*
v ze - li a hří - bí - tka v pe - tr - že - li

Triangl

Zvonkohra

Harfa (Piano)

UŽ CHODÍME DO ŠKOLY

S hudbou do světa hudba: Tereza Velíšková (8 let), text: Ludmila Roubová

Zpěv *f*
Vy - dej - me se do své - ta zvu - ků, tů - nů,

Z. flétna sopránová *mf*

Z. flétna altová *mf*

Triangl *mf*

Velký buben *mf*

Tamburina *mf*

Dřívka *mf*

Bas *mf*

Zpěv *f*
ro - ti - čel, bé - hem ro - ku za - zpl - vá - me spo - stu kri - stů - ch pí - smi - čel.

Z. flétna sopránová *mf*

Z. flétna altová *mf*

Triangl *mf*

Velký buben *mf*

Tamburina *mf*

Dřívka *mf*

Bas *mf*

ZPĚVNÍK – HUDEBNÍ VÝCHOVA 1
© Nakladatelství Fraus 2017. Všechna práva vyhrazena.

HALI, BELÍ 73

ZPĚVNÍK – HUDEBNÍ VÝCHOVA 1
© Nakladatelství Fraus 2017. Všechna práva vyhrazena.

S HUDBOU DO SVĚTA 46

Zdroj: Pánková a kol. (2016)

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část obsahuje popis akčního výzkumu zaměřeného na hru na zobcovou flétnu ve 3. ročníku ZŠ. Popisovány jsou zde autorské přípravy na jednotlivé lekce hudební výchovy. Celkem bylo vypracováno deset lekcí, jejichž součástí jsou pracovní listy určené žákům, reflexe hodin a následná doporučení.

Po ukončení lekcí proběhlo testování žáků, jenž mělo zjistit úroveň osvojení hry na zobcovou flétnu. Praktická část obsahuje tedy i výsledky tohoto testování. Každý žák byl testován individuálně, jeho úkolem bylo zahrát požadované tóny a jednoduchou píseň z notového záznamu, nad kterým se nacházel barevný záznam tónů.

5 UVEDENÍ DO VÝZKUMU

Cílem akčního výzkumu bylo zjistit, zda je možné zařadit výuku hry na zobcovou flétnu do běžné hodiny hudební výchovy, a to i ve třídách o větším počtu žáků. Aby bylo možné zaznamenat efektivitu lekcí, byl předem stanoven cíl. Žák by měl na konci výukového bloku dokázat zahrát čtyři základní tóny, kterými jsou h^1 , a^1 , g^1 , c^2 , a přehrát jednoduchou píseň s využitím těchto tónů. Sekundárním cílem bylo vytvoření jednotlivých lekcí, jež by měly usnadnit přípravu pedagogům, motivovat je k častějšímu zařazování hry na zobcovou flétnu do hodin a přispět k odstranění skeptických názorů, které pedagogové ke hře na zobcovou flétnu mají. Snahou programu je vzbudit u žáků zájem o hru na hudební nástroj a vytvořit pozitivní vztah k hudební výchově a obecně k hudbě.

5.1 Lokalizace, časový harmonogram a materiální zajištění

Akční výzkum byl realizován na základní škole T. G. Masaryka v Jihlavě. Škola sídlí v centru města a nabízí primární vzdělání, jež odpovídá prvnímu i druhému stupni. Součástí školy je také školní družina, do které docházejí žáci 1.—3. ročníků. Každý ročník má dvě třídy, v nichž je průměrně dvacet dva žáků. Na prvním stupni učí hudební výchovu jejich třídní učitel. Škola disponuje specializovanými učebnami, mezi které patří i hudebna. Ta je bohužel pro první i druhý stupeň společná, a tak není umožněno všem třídám využívat ji rovnocenně. Škola nemá žádné speciální zaměření.

Výzkum byl realizován ve třídě 3. A. Tato skupina žáků spadá do věkové kategorie deseti až jedenácti let. Během konání akčního výzkumu bylo ve třídě dvacet šest žáků, z toho čtrnáct dívek a dvanáct chlapců. Pět žáků mělo podpurná opatření druhého stupně. Ve třídě byli také tři žáci ukrajinského původu. Ti nerozuměli zcela dobře českému jazyku, a proto bylo potřeba k nim přistupovat individuálně. Nikdo z žáků nehrál na hudební nástroj a ani nenavštěvoval základní uměleckou školu. Hodiny hudební výchovy probíhají v plném rozsahu až od třetího ročníku žáků. První dva roky školní docházky tito žáci hudební výchovu téměř neměli, a to z důvodu distanční výuky a následného zákazu zpěvu během hodin hudební výchovy.

Výzkumné šetření probíhalo od 31. října 2022 do 15. května 2023. Testování žáků probíhalo v termínu 5. června až 7. června 2023. Do třídy jsem docházela každý třetí

týden, pravidelnost návštěv však byla narušena školní akcí, jarními a velikonočními prázdninami, a tak se lekce musely nahrazovat, aby bylo dosaženo počtu všech plánovaných lekcí. Třída byla uzpůsobená pro frontální výuku, byla vybavena nastavitelnými lavicemi a židlemi, nábytkem a interaktivní tabulí. Ve třídě nebyl k dispozici klavír ani klávesy a bohužel nebyla ani možnost přemístit se do specializované učebny hudební výchovy, neboť bývala obsazená jinou třídou.

Pro realizaci projektu bylo nutné zajistit potřebné materiální vybavení, konkrétně odpovídající počet zobcových fléten. Někteří z žáků měli možnost zajistit si zobcovou flétu sami. Chybějící zobcové flétky jsem se rozhodla opatřit od kolegů ze svého okolí, již byli ochotni mi je pro výzkumné účely půjčit. Projekt dále počítal se základním vybavením třídy, a to s počítačem a interaktivní tabulí s připojením k internetu. Výukové a motivační pomůcky jsem si pro tento účel vytvářela sama, nebyla tedy nutná podpora z finančních prostředků školy.

6 PŘÍPRAVA NA LEKCE HRY NA ZOBCOVOU FLÉTNU

V této kapitole je představeno celkem deset příprav na lekce, jež byly nachystány do hodin hudební výchovy vyhrazených pouze pro hru na zobcovou flétnu. Každá lekce má délku vyučovací hodiny, tedy 45 minut, a je určená pro 3. ročník ZŠ. Po odučené hodině byla příprava doplněna o reflexi, kde je popsán průběh hodiny. Ke každému tónu, který se děti učily, byl také vytvořen pracovní list. Ten obsahuje básničku, obrázek s hmatem na sopránovou zobcovou flétnu, s pozicí noty na notové osnově a písničkami. Pracovní listy si žáci ukládali do desek, čímž si vytvořili vlastní portfolio.

Pro lepší strukturu jednotlivých lekcí a dosažení tematických cílů bylo nutno sestavit tematický plán lekcí, podle kterého budou sestavovány. Všechny lekce jsou strukturované následovně: na začátku je úvodní slovo a motivace, následují dechová cvičení, opakování z minulé lekce a až poté nová látka. Na konci hodiny proběhne závěrečné hodnocení, reflexe a společné ukončení hodiny básničkou. Přípravy na jednotlivé lekce a pracovní listy k nim potřebné byly vytvořeny mnou. Notový zápis písní a různých cvičení byl vytvářen v aplikaci MuseScore. Inspirací pro tvorbu lekcí a pracovních listů mi bylo nespočet publikací. Nejčastěji jsem čerpala z následujících knih:

- ***Hrajeme na zobcovou flétnu: metodika výuky dětí hry na zobcovou flétnu bez not*** Kateřiny Škořepové
- ***Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami*** Ivety Hlavaté
- ***Veselé pískání – zdravé dýchání: slabikář pištců: malá škola hry na sopránovou zobcovou flétnu*** Václava Žilky.

Inspirace pro způsob výuky hry na zobcovou flétnu vycházela z myšlenky Ivety Hlavaté. Jména not byla využita právě z její publikace ***Hrajeme na zobcovou flétnu***. Ke každému tónu byla také zvolena barva, kterou budou žáci vybarvovat kolečka nad notami. Ty jsem záměrně umístila právě nad noty, neboť se pod notovou osnovou nachází text, a tak by nebyl tento systém přehledný. Jak již bylo zmíněno výše, ke každé notě byl vytvořen autorský pracovní list, v němž se nachází báseň, hmat k příslušnému tónu, procvičování tónu, obrázek postavy a písně.

Báseň bude předávat žákovi informace o tónu, tedy kde v notové osnově se nachází, jakou barvou jej bude žák vybarvovat a jaké je zvolené jméno pro tón. Díky pracovním listům si žák bude osvojovat nové tóny. Hmat byl do pracovního listu vložen z důvodu samostatné kontroly žáka, v případě nejistoty či nevybavení si tónu.

V první lekci budou mít žáci poprvé možnost osahat si zobcovou flétnu a seznámit se s jejími vlastnostmi a částmi. Společně si řekneme, jak se k tomuto hudebnímu nástroji chováme a jak vlastně dostal svůj název. Uvedeme si také názvy částí zobcové flétny a ukážeme si, jak správně zobcovou flétnu rozkládat. Začneme také nacvičovat správné posazení zobce na rty a správné dýchání do flétny. K tomuto nácviku využijeme hry s hlavicí.

Úkolem druhé lekce bude naučit žáky správně nasazovat tón, začneme je seznamovat s hráčským postojem a správným držením zobcové flétny. Budeme se také věnovat opakování z první lekce, kdy si budeme připomínat správné dýchání do flétny a správné nasazení na dolní ret. V prvních lekcích na žáky nespícháme, jsou to fáze, kdy se vytváří správné návyky. Pokud si žák zafixuje špatné držení, dýchání či postoj, obtížně ho to budeme přeučovat.

Ve třetí lekci bude důležité zjištění, zda si žáci pamatují správné nasazení tónu. Pokud ne, věnujeme se této dovednosti znovu. Správné držení flétny kontrolujeme a připomínáme každou lekci až to té doby, než se to stane pro žáky samočinné. V této lekci bychom se začali věnovat prvnímu tónu, a to h^1 . Tento tón si nazveme Honzík a společně se ho naučíme pomocí pracovního listu. Využijeme základní znalosti žáků z hudební nauky a řekneme si, kde Honzík leží, a určíme délky not z pracovního listu. Každou říkanku či básničku si nejprve zrytmizujeme a až poté ji budeme hrát.

Na začátku čtvrté lekce budeme opakovat doposud naučené učivo, to znamená, že si připomeneme držení flétny, nasazení tónu, dýchání do flétny a tón h^1 . Poté se začneme učit tón a^1 – Amálku. Tu si budeme osvojovat stejným způsobem jako předešlý tón. Začínáme žáky vést k reakci na dirigentská gesta vyučujícího, která před použitím žákům vysvětlíme. V říkadlech a písních v pracovním sešitě začneme graficky znázorňovat společné nádechy. Pro úspěšnou práci s pracovními listy zařadíme opakování délek not, a to noty půlové a čtvrté.

Žáci by měli mít osvojené tóny h^1 i a^1 . V páté lekci budeme tyto tóny procvičovat pomocí didaktických her. Zjišťujeme, zda žáci správně zakrývají tónové otvory a zda hrají tón

příslušným hmatem. Držení flétny by mělo být již osvojené, i přesto je ovšem důležitá kontrola ze strany učitele. V této lekci budeme hrát vybrané písničky, ve kterých se objevují naučené tóny. Představíme si také nový tón g^1 – Gustíka.

Na začátku šesté lekce budeme opakovat tón g^1 , jež jsme se učili minulou lekci. S žáky s pomocí pracovního listu procvičujeme naučené tóny a délky not. Cílem této lekce je zahrát písničky z pracovního listu. Než je však budeme hrát, je důležité si je přečíst, projít notový zápis a vybarvit kolečka nad notami. Dále s žáky písňe rytmizujeme a společně si je zpíváme, až poté je budeme hrát na zobcovou flétnu.

V sedmé lekci by žáci již měli umět zahrát jednoduché písňe, jako je například píseň *Halí, belí*. Dáváme jim prostor pro individuální hraní. Důležité je zjistit, zda mají žáci již osvojený tón g^1 . Pokud ano, seznamujeme žáky s tónem c^2 – Cecilkou, což by mělo být cílem této lekce. Společně si vypracujeme pracovní list a seznámíme se s hmatem pro tento tón. Žáci by již neměli zaměňovat ruce při držení zobcové flétny.

V osmé lekci by mělo dojít k osvojení hmatu pro tón c^2 . S žáky budeme znovu hrát cvičení z pracovního listu, a tedy procvičovat nový tón. Připomeneme si také délky not a začneme se učit vybranou písničkou. Tu se budeme učit po taktech za pomoci barevného značení nad notovým zápisem. Pokud žákům některý takt nepůjde, nebudeme pokračovat dál. Píseň si před samotným hraním zrytmizujeme a zazpíváme. Žáci by měli být schopni číst notový zápis.

Na konci deváté lekce by měl být žák schopen zahrát píseň *Běžela ovečka*, a tedy zvládnout naučené tóny a rytmizaci této písňe. S žáky si za pomoci her budeme opakovat naučené tóny a délky not.

Desátá lekce bude závěrečná. S žáky vytvoříme kruh a zhodnotíme všechny lekce. Budeme se jich ptát, zda pro ně lekce byly přínosné, popřípadě co jim lekce přinesly. Dále budeme zjišťovat, jestli chtějí ve hře na zobcovou flétnu pokračovat, například formou docházení na kroužek. Na závěr lekce rozdáme žákům přichystané vysvědčení ze hry na zobcovou flétnu.

7 PŘÍPRAVA NA JEDNOTLIVÉ LEKCE ZOBCOVÉ FLÉTNY

7.1 Příprava na lekci č. 1

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 1	
Téma lekce:	Seznámení se zobcovou flétnou
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák se seznámí se zobcovou flétnou. Žák si osvojí názvy částí flétny. Žák si uvědomuje, jak správně dýchat do zobce.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Uvedení programu, motivace ke hře – 5 min 2) Jak se k flétně chováme – 5 min 3) Seznámení se zobcovou flétnou – 5 min 4) Správné dýchání a dechová cvičení – 10 min 5) Hry s hlavicí – 5 min 6) Správné nasazení tónu – 10 min 7) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	1) UVEDENÍ DO PROGRAMU, MOTIVACE KE HŘE (5 MIN) Do krabice vložíme části zobcové flétny a zakryjeme ji. Vybereme dva až tři žáky a vyzveme je, aby jeden po druhém ohmatali předměty v krabici a zkusili uhodnout, co se tam skrývá.

Následně představíme žákům zobcovou flétnu.

2) JAK SE K FLÉTNĚ CHOVÁME (5 MIN)

Než žákům rozdáme flétny, je důležité je upozornit, co s ní rozhodně neděláme.

„Zobcová flétna je hudební nástroj, ne žádná hračka. Proto jsme při zacházení s ní opatrní. Určitě s ní neklepeme o lavici, neházíme s ní, dáváme pozor, aby nám nespadla, nekoušeme ji atd.“

Vyzveme žáky, aby vymýšleli, co dalšího se s flétnou rozhodně dělat nemá.

Flétny rozdáme.

3) SEZNÁMENÍ SE ZOBCOVOU FLÉTNOU (5 MIN)

Flétny společně i s vytěrákem vyndáme z obalu, vysvětlíme žákům, k čemu vytěrák slouží.

Ukážeme dětem, jak flétnu rozdělíme na části (oddělujeme je kroucením).

Části nástroje vidíme na obrázku č. 10 níže.

Obrázek č. 10: Části zobcové flétny

Zdroj: Top muzika: Jak vybrat zobcovou flétnu [online]. [cit. 2023-06-10].

4) SPRÁVNÉ DÝCHÁNÍ A DECHOVÁ CVIČENÍ (10 MIN)

Představíme žákům správné dýchání při hře na zobcovou flétnu:

- Při hře se nadechujeme mírně pootevřenými ústy.
- Představujeme si, že si chceme zívnout.
- Poté by mělo docházet ke krátkému zadržení dechu a následuje dlouhý výdech.

Během dechových cvičení stojíme.

Každé cvičení provádíme alespoň třikrát.

Je důležité žákům připomenout správný postoj:

- Nohy máme mírně rozkročené, zhruba na šířku ramen.

- Ruce jsou spuštěné volně podél těla, nebo si je můžeme položit na břicho v místě bránice.
- Ramena se nám při nádechu nezvedají. Hlava je ve vzpřímené poloze.

Pírko

- Na levé dlani si představíme pírko, které chceme sfouknout.
- Pravou ruku položíme na břicho, abychom cítili, zda se nám břicho nafukuje.
- Chceme, aby byl výdech co nejdelší a jemný.
- Nadechneme se polootevřenými ústy a vydechujeme též ústy.
- Nadechujeme se zhluboka do břicha.

Zadrž dech

- Zhluboka se nadechneme nosem, na tři sekundy držíme dech a pak pomalu ústy vydechujeme.
- Ruce máme na břiše.

Had

- Nadechneme se nosem, vydechujeme ústy a u toho syčíme jako had.
- Nadechujeme se zhluboka do břicha.
- Ruce máme podél těla.

5) HRY S HLAVICÍ (5 MIN)

Před cvičením předáme žákům informaci, jak flétnu přikládáme k ústům.

Každé cvičení žákům nejprve předvedeme a vysvětlíme.

Žáci hrají hromadně, každé cvičení opakujeme třikrát.

Obecné informace:

- Zobec opíráme o rty.
- Nadechujeme se ústy.
- Rty jemně špulíme.

Siréna

- Nádech, krátké zadržení dechu a následuje dlouhý, jemný výdech do hlavičky flétny.

Ptáček

- Do čepového otvoru vložíme ukazováček, nadechneme se, zadržíme dech a při výdechu ukazováček pomalu vytahujeme.

Sanitka

- Nádech, zadržení dechu a při výdechu dlaní přikrýváme a odkrýváme čepový otvor.

Indiáni

- Stejně cvičení jako sanitka, jen rychleji přikrýváme a odkrýváme čepový otvor.

6) SPRÁVNÉ NASAZENÍ TÓNU (10 MIN)

Pracujeme jen s hlavičkou flétny.

Žákům předáme tyto informace:

- Zobec přikládáme ke rtům (nekládáme jej do úst).
- Při výdechu tlučeme špičkou jazyka do horních předních zubů.
- Představujeme si, že říkáme „du“.

Každý žák si zkusí vyslovit slabiku „du“ nahlas, prozatím bez hlavičky flétny.

Žáci zkusí dyšné „du“ bez mluvení.

Žáci přiloží hlavičku ke rtům a zkusí do ní „říct“ slabiku.

Pro procvičení se naučíme básničku *Dudek*.

Báseň nejdříve přečteme, poté si ji řekneme šeptem a nakonec ji zkusíme zahrát rytmicky na hlavičku flétny.

Pro lepší kontrolu, vyvoláváme žáky jednotlivě.

Báseň Dudek:

Du du du dudku,
kde máš svoji budku?
Dudek dudá du du du,

já už tady nebudu.

Zdroj: Škořepová (2009)

Důležité je kontrolovat správné nasazení tónu a správné přiřkládání zobce ke rtům.

Kontrolovat, zda žáci nemají zobec v ústech.

7) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Seznámíme žáky s básničkou, kterou budeme ukončovat všechny lekce.

Žák flétnu vyčistí a odevzdá učiteli.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.1.1 Reflexe vyučování hodiny

První lekce se účastnilo dvacet tři žáků. Na začátku hodiny bylo důležité vytvořit pravidla, neboť žáci hned začali na začátku hodiny do fléten dýchat a hrát si s nimi. Žákům bylo vysvětleno, že při společné hře je důležité dodržovat stanovená pravidla, abychom si z lekce užili a něco se naučili. Pravidla jsem v přípravě neměla, byla to tedy improvizace, která vyplynula ze situace. Nastavili jsme si tři základní pravidla:

- Na flétnu budeme hrát tehdy, pokud nás k tomu učitel vyzve, jinak flétna leží na lavici.

- Nejdřív hraje učitel a následně až žáci.
- Se zobcovou flétnou zacházím opatrně.

Žáky se povedlo ke hře namotivovat. Hned ze začátku hodiny mi začali sdělovat, co na flétnu umí, kdo z příbuzných na ni hraje a další informace. Nechala jsem jim tedy chvíli prostor, aby mi mohli informace sdělit. Když jsem uvedla správný název flétny, žáci se automaticky ptali, z jakého důvodu se jí tak říká. Otázku jsem nezodpověděla, podotkla jsem, že se to všechno dozvíme. Chtěla jsem, aby žáci zůstali motivovaní pro další činnost.

U popisu flétny jsem mohla žáky nechat zkusit hádat, jak se která část jmenuje (třeba podle tvaru). Pravděpodobně by je to více zaujalo. Během této části lekce nastal problém, neboť některým žákům nešla flétna rozdělit na části. Čep totiž nebyl namazaný a s hlavicí nešlo točit. Zabrало mi tedy nějaký čas, než jsem každému jednotlivě pomohla flétnu rozdělit nebo ji nahradila svými připravenými flétnami. Bylo by tedy dobré před lekcí žákům flétny zkontrolovat.

Když jsem se žáků ptala, kolik dírek má flétna, odpovídali, že deset. Svým způsobem měli pravdu. Díky tomu jsme se dostali k problematice dvojdírek a uvedli jsme si, že flétna má dvě, jednu na těle a jednu na nožce. Také jsem se žáků ptala, proč je podle jejich názoru jedna dírka vzadu. Zaznívaly různé nápady jako například to, aby byl tón více hlasitý nebo aby měl vzduch možnost vycházet více dírami. Řekli jsme si tedy, že tuto díрку zakrýváme levým palcem.

V průběhu dechového cvičení žádný problém nenastal. S žáky jsem tyto dechové cviky prováděla v hudební výchově, takže už na ně byli zvyklí a věděli, jak je správně provést. Žáci rychle pochopili, že flétna do pusy nepatří. Chtěla jsem po nich, aby mi každý jednotlivě ukázal, jak flétnu přikládá na rty, a zkusil do ní dýchnout. Protože ve třídě bylo dvacet tři žáků, zabralo to více času. Jelikož to však považuji za důležité, bylo nutné tomu věnovat čas. Hry s hlavicí jsme kromě „Indiánů“ vyzkoušeli všechny. Právě kvůli velkému počtu dětí jsem byla nucena rozdělit třídu na tři části, takže vždy hrála jen vyzvaná část. Správné nasazení tónu jsme už nestihli. Na konec hodiny jsem připravila básničku, kterou budeme lekci ukončovat. Dnes jsem ji stihla pouze přečíst.

Podle mého názoru tato lekce splnila stanovené cíle. Žák se seznámil se zobcovou flétnou i s jejími částmi a za pomoci her si uvědomil, jak do ní správně dýchat. Bohužel

jsme se nedostali k poslední části přípravy, jejímž cílem bylo seznámit žáky se správným nasazením tónu. Proto jsem navrhla úpravy a změny v přípravě.

7.1.2 Doporučené úpravy v přípravě

V přípravě bych navrhla tyto změny:

- Nechat žáky, aby zkusili uhodnout správné názvy tří částí flétny.
- Před lekcí provést kontrolu fléten, zda je možné oddělit hlavičku od těla.
- Bylo by vhodné vynechat jedno dechové cvičení.

7.2 Příprava na lekci č. 2

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 2	
Téma lekce:	Správné držení flétny, správné nasazení tónu
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák po učitelově upozornění správně drží flétnu. Žák si osvojí správné nasazení tónu. Žák si uvědomuje, jak správně dýchat do zobce. Žák vyjmenuje názvy části flétny.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní list, karty s pravidly, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule

Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Motivace ke hře + básnička – 5 min 2) Opakování z minulé lekce – 5 min 3) Dechová cvičení – 5 min 4) Správné nasazení tónu – 15 min 5) Správné držení flétny – 10 min 6) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	
<p style="text-align: center;">1) MOTIVACE KE HŘE, BÁSNIČKA (5 MIN)</p> <p>Žáky rozdělíme do skupin nejlépe po pěti členech. Každá skupina dostane rozstříhané obrázky, na kterých bude hráč na flétnu (příloha č. 1).</p> <p>Otázky motivujeme žáky k vyvození obsahu dnešní hodiny.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Co vidíš na obrázku?</i> • <i>Co je podle tebe u hry na zobcovou flétnu důležité?</i> • <i>Podívej se na obrázek a urči, která ruka drží flétnu v horní části?</i> • <i>Víš, co bude naším dnešním úkolem?</i> <p>Poté zopakujeme s žáky stanovená pravidla (příloha č. 2).</p> <p>Připneme je na tabuli a necháme je tam po celou dobu lekce.</p> <p>Žákům rozdáme pracovní listy s básní na začátek a konec hodiny (příloha č. 3).</p> <p>Báseň si společně přečteme nebo vyzveme k jejímu přečtení jednoho z žáků.</p> <p>Pro lepší osvojení čte učitel báseň po jednotlivých verších a žáci je opakuji.</p> <p style="text-align: center;"><u>Básnička:</u></p> <p style="text-align: center;">Flétničku si připravíme, vesele se naladíme. Než však začneme hrát, musíme se rozdýchat.</p> <p style="text-align: right;"><i>(Vlastní zdroj, autorská tvorba)</i></p>	
<p style="text-align: center;">2) OPAKOVÁNÍ Z MINULÉ LEKCE (5 MIN)</p> <p>Dříve než žákům rozdáme nové pracovní listy, zopakujeme si s nimi učivo z minulé lekce, a to názvy částí zobcové flétny.</p> <p>Práce s pracovním listem (příloha č. 4).</p> <p>Společně provedeme kontrolu vypracovaného listu.</p> <p>Žáci si uloží pracovní list do svého portfolia.</p>	

3) DECHOVÁ CVIČENÍ (5 MIN)

Dechové cvičení má vést žáky k vědomému ovládnutí dýchacích svalů a také k nácviku dlouhého regulovaného výdechu.

Během dechových cvičení stojíme.

Každé cvičení provádíme alespoň třikrát.

Je důležité žákům připomenout správný postoj:

- Nohy máme mírně rozkročené, zhruba na šířku ramen.
- Ruce jsou spuštěné volně podél těla, nebo si je můžeme položit na břicho v místě bránice.
- Ramena se nám při nádechu nezvedají. Hlava je ve vzpřímené poloze.

Pírko

- Na levé dlani si představíme pírko, které chceme sfouknout.
- Pravou ruku položíme na břicho.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší a jemný.
- Nadechneme se polootevřenými ústy a vydechujeme též ústy.
- Nadechujeme se zhluboka do břicha.

Kytička

- Představíme si, že v ruce držíme kytičku, ke které si chceme přivonět.
- Nadechneme se nosem, chvíli zadržíme dech a následuje výdech.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší.
- Volnou ruku máme na břiše.

Mašinka

- Nádech provádíme nosem.
- Při výdechu říkáme souhlásku „š“.
- Snažíme se o co nejdelší výdech.
- Ruce podkládáme na břicho.

4) SPRÁVNÉ NASAZENÍ TÓNU (15 MIN)

Pracujeme jen s hlavicí flétny.

Žákům předáme tyto informace:

- Zobec přikládáme ke rtům, nekladáme jej do úst.
- Při výdechu tůkáme špičkou jazyka do horních předních zubů.
- Představujeme si, že říkáme „du“.

Každý žák si zkusí vyslovit slabiku „du“ nahlas, prozatím bez hlavice flétny.

Žáci přiloží hlavicí ke rtům a zkusí do ní „říct“ slabiku.

Pro procvičení využijeme básničku *Dudek*.

Báseň nejdříve přečteme, poté si ji řekneme šeptem a nakonec ji zkusíme zahrát rytmicky na hlavicí flétny.

Báseň Dudek:

Du du du dudku,
kde máš svoji budku?
Dudek dudá du du du,
já už tady nebudu.

Zdroj: Škořepová (2009)

Důležité je kontrolovat správné nasazení tónu a správné přikládání zobce ke rtům.

Kontrolovat, zda žáci nemají zobec zasunutý příliš moc v ústech.

Chyby, které se mohou vyskytovat dle Škořepové (2003):

- mluvení do flétny,
- dýchání nosem,
- flétna příliš hluboko v ústech,
- flétna příliš na kraji rtů.

5) SPRÁVNÉ DRŽENÍ FLÉTNY (10 MIN)

Žákům předáme následující informace:

- Levou rukou držíme flétnu za horní část, pravou rukou za nožku flétny.

- Spodní díрку přikrýváme levým palcem. Důležitá je i poloha palce. Ten by měl být lehce ohnutý a otisk dírky by měl být spíše na levé straně špičky palce.

Pokyny pro učitele:

- Je důležité ze začátku předvádět činnosti zrcadlově, kvůli nápodobě žáků.
- Žákům vysvětlíme, proč učitel drží flétnu obráceně.
- Správné držení flétny je nutné kontrolovat, aby si jej žák nezafixoval nesprávně.

Chyby, které se mohou vyskytovat dle Škořepové (2003):

- obrácené držení flétny,
- velmi křečovitě držení,
- slabý stisk.

6) KONEC LEKCE (5 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Žák flétnu vyčistí a odevzdá učiteli.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

7.2.1 Reflexe vyučování hodiny

Bylo vidět, že se žáci na hodinu flétny těší, což mě samotnou potěšilo. Opět nastal problém s udržení klidu, protože žáci hráli na flétnu, i když nebyli vyzváni. Dát karty s pravidly na tabuli byl však dobrý krok. Stačilo totiž ukázat na pravidlo, které žáci zrovna porušovali, a nemusela jsem vše několikrát opakovat.

Lekce se účastnilo dvacet čtyři žáků z celkového počtu dvaceti šesti. Na začátku hodiny jsme zopakovali, co jsme probírali v minulé lekci. Mile mě překvapilo, že si žáci na spoustu věcí vzpomněli. Dokonce si pamatovali i všechny názvy části flétny. Po úvodním rozhovoru jsem dětem rozdala pracovní listy. Při rozdávání jsem jim vysvětlovala, co bude jejich úkolem. To nebylo zcela správné. Měla jsem jim vše nejdříve vysvětlit, následně ukázat, kde úkol najdou, a až poté jim rozdat pracovní listy. Takto jsem musela vše vysvětlovat vícekrát, protože někteří žáci nepochopili zadání.

Naučení básničky jsem zařadila až po práci s pracovním listem, protože jsme úvodním rozhovorem navázali právě na téma, které obsahoval pracovní list. Básnička se nacházela na druhé straně pracovního listu, čehož mohli využít ti žáci, kteří si básničku nepamatovali z minulé hodiny. Po básničce následovalo dechové cvičení. K nynějším dechovým cvičením bych přidala alespoň jedno navíc. Bylo by dobré zařadit cvičení s flétnou, abychom ji v hodině využívali co nejvíce. Nemusíme do ní přímo foukat, postačí, když ji použijeme například jako rekvizitu.

Při učení správného nasazení tónu jsem zapomněla pracovat s básničkou *Dudek*. Této básničky bych chtěla v příští lekci využít pro opakování a upevnění správného nasazení tónu. Nejprve jsme si společně potichu říkali slabiku „du“. Upozorňovala jsem, aby se žáci soustředili na to, jak se jim hýbe jazyk a čeho se dotýká. Následně jsme slabiku říkali nahlas a několikrát za sebou. Předvedla jsem žákům, jak zní tón, když do flétny fouknu volně, a následně jsem jim předvedla, jak zní tón, když „říkám“ do flétny „du“. Po jednotlivých řadách jsem pak nechala totéž vyzkoušet žáky. Poté jsem chtěla, aby mi předvedl toto cvičení každý zvlášť. Kontrolovala jsem správné přiložení flétny ke rtům a snažila jsem se zjistit, zda žáci správně nasazují tón. Ptala jsem se, jestli při hraní cítí, jak jim naráží jazyk o přední zuby. V případě některých žáků se dělo to, že do flétny mluvili. Vysvětlila jsem jim, že si slabiku musí říkat pouze v duchu a do flétny jen šeptat. Ve chvíli, kdy jsem požadovala po jednotlivcích, aby zahráli samostatně, začaly se některé děti bavit. Bylo by dobré vymyslet, jak zabavit zbytek žáků.

Předvedla jsem žákům, jak se správně flétna drží. Zdálo se mi, že když jsem ukazovala držení flétny zrcadlově, nebylo to pro žáky pochopitelné. Proto jsem se k nim postavila zády a držela flétnu nad hlavou. Řekli jsme si, že levým palcem zakryjeme spodní díрку a zbylé prsty, kromě malíčku, položíme na dírky. Pravá ruka patří na spodní část flétny a zakrývá zbylé dírky, používáme i malíček. Pro žáky bylo obtížné si uvědomit, že levá ruka je na horní části flétny. Musela jsem to proto několikrát opakovat. U některých jsem upozorovala křečovitě držení flétny. To jsem se samozřejmě snažila napravit.

V této hodině jsme se stihli seznámit s prvním tónem, s Honzíkem. Na začátku jsem vůbec neříkala, že hrajeme právě tento tón. Soustředili jsme se na držení flétny, na správné zakrytí dírky a správné nasazení tónu. U některých žáků bude důležité držení flétny kontrolovat, aby si jej nezafixovali špatně. Každý žák mi zahrál tón samostatně, měla jsem tak možnost individuálně opravovat jejich chyby.

Lekci jsme ukončili básničkou. Poprvé jsem ji přečetla já, podruhé jsme ji přečetli společně. Žáci si tak uvědomili, že mají flétnu před odevzdáním vyčistit.

V této lekci bylo dosaženo stanovených cílů, žák si upevnil názvy částí flétny, představili jsme si správné držení flétny, které bylo během lekce neustále opakováno a kontrolováno. Dále proběhlo vysvětlení správného nasazení tónu a následovalo osvojování tohoto správného návyku.

7.2.2 Doporučené úpravy v přípravě

V přípravě bych navrhla tyto změny:

- Bylo by vhodné promítnout pracovní list na tabuli, vysvětlit žákům zadání a až poté pracovní listy rozdat.
- Zařadit dechové cvičení s využitím flétny.
- Rozdělit žáky do menších skupin, ve kterých by probíhala kontrola, během toho, kdy ostatní žáci pracují na zadaném úkolu.

7.3 Příprava na lekci č. 3

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 3	
Téma lekce:	Nová látka – tón h ¹ , a ¹
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák si uvědomuje správné držení flétny. Žák zvládá správné nasazení tónu. Žák si uvědomuje, jak správně dýchat do zobce. Žák si osvojí nové tóny h ¹ , a ¹ a hraje je na zobcovou flétnu.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkce, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, magnety, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Motivace ke hře – 5 min 2) Opakování z minulé lekce + báseň – 5 min 3) Dechová cvičení – 5 min 4) Seznámení s tónem h ¹ – 15 min 5) Seznámení s tónem a ¹ – 10 min 6) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	<p>1) MOTIVACE KE HŘE, BÁSNIČKA (5 MIN)</p> <p>Zahrajeme žákům jednoduchou písničku dle vlastní volby.</p> <p>Dále se ptáme žáků na otázky:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Co jsem nyní hrála?</i>

- *Co se musí hráč naučit, aby dokázal zahrát píseň nebo skladbu?*
- *Chtěli byste také umět zahrát tuto píseň?*

2) OPAKOVÁNÍ Z MINULÉ LEKCE (5 MIN)

Na tabuli dáme pravidla pro hraní na flétnu, ta si s žáky zopakujeme.

Připomeneme si správné držení flétny. Necháme dobrovolníka, aby nám držení předvedl před tabulí.

Zopakujeme nasazení tónu. Znovu necháme žáky, aby do flétny zašeptali slabiku „du“.

Před dechovým cvičením si řekneme společně báseň.

Básnička:

Flétničku si připravíme,

vesele se naladíme.

Než však začneme hrát,

musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

3) DECHOVÁ CVIČENÍ (5 MIN)

U dechových cvičení stojíme.

Každý cvik opakujeme alespoň třikrát.

Foukáme do odkvetlé pampelišky (Žilka, 1988)

- Flétna nám představuje odkvetlou pampelišku.
- Ruku, ve které držíme flétnu, předpažíme.
- Hluboký nádech nosem a výdech ústy.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší a zároveň jemný.

Lukostřelec (Žilka, 1988)

- Stoj rozkročný, levou nohu posuneme o krok vpřed, mírně se natočíme na pravou stranu a hlavu otočíme mírně doleva.
- Levou ruku upažíme a vezmeme si do ní flétnu. Ta představuje náš luk.
- S nádechem, který provádíme nosem, napodobujeme napínání tětivy.

- S výdechem vracíme pravou ruku zpět k levé.
- Při výdechu říkáme slabiku „šu“.

Potápěč

- Nadechneme se zhluboka nosem, zadržíme dech na 4–5 sekund a poté vydechujeme ústy.
- Při zadržení dechu si pomalu dřepneme a při výdechu se vracíme do stoje, při nadechování už jsme ve stoji mírně rozkročném.

4) SEZNÁMENÍ S TÓNEM H¹ (15 MIN)

Rozdáme žákům pracovní listy a promítneme ho na tabuli (příloha č. 5).

Představíme si znovu tón h¹.

Vybereme žáka, který nám přečte báseň.

Ukážeme správný hmat na flétně a zahrajeme žákům daný tón:

- Prsty přikládáme tak, abychom zakrývali tónový otvor bříškem prstu.
- Připomínáme správné nasazení tónu.

Žáci si nejprve vyzkouší hmat na flétně, aniž by hráli na flétnu.

Žáky rozdělíme do skupin a necháme je tón zahrát, skupiny několikrát vystřídáme.

Žáci vybarvují kolečka nad notami v pracovním listu.

Během jejich činnosti žáky obcházíme a vybízíme je k zahrání tónu h¹.

Práce s říkadly a básničkami z pracovního listu:

- Společně si je přečteme.
- Rytmizace – nejprve názorná ukázka učitele a až poté žáci.
- Hrajeme podle not na zobcovou flétnu.

Po zvládnutí říkadla můžeme nechat zahrát jednotlivce.

Následovat bude práce s básničkou *Dudek*, kdy si ji nejdříve přečteme, poté si ji řekneme šeptem a nakonec ji zkusíme zahrát rytmicky na tón h¹.

Báseň Dudek:

Du du du dudku,
kde máš svoji budku?
Dudek dudá du du du,
já už tady nebudu.

Zdroj: Škořepová (2009)

Důležité je kontrolovat správné nasazení tónu a správné přikládání zobce ke rtům.

Kontrolovat, zda žáci nemají zobec zasunutý příliš moc v ústech.

Kontrolujeme, zda žáci správně flétnu drží.

Zaměřujeme se také na správné zakrytí tónových otvorů.

Chyby, které se mohou vyskytovat dle Škořepové (2003):

- mluvení do flétny,
- dýchání nosem,
- flétna v ústech,
- flétna příliš na kraji rtů,
- špatně přikryté tónové otvory,
- obrácené držení flétny,
- velmi křečovitě držení,
- slabý stisk.

5) NOVÉ UČIVO – TÓN A¹ (10 MIN)

Stejný postup jako při nácvičku noty h¹.

Žáci pracují s pracovním listem (příloha č. 6)

Hrajeme první písničku, pokud nám zbyde čas zahrajeme i další připravenou píseň z pracovního listu.

6) KONEC LEKCE (5 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Žáci vyčistí flétny a vrátí je zpět učiteli.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

7.3.1 Reflexe vyučování hodiny

Dnešní lekce se účastnilo dvacet jedna žáků. Na začátku hodiny jsem se ptala žáků, co by se v dnešní hodině chtěli naučit. Převážně všichni odpovídali, že nové noty a že by chtěli umět zahrát už nějakou písničku. To bylo i mým cílem, tedy naučit se dnes dvě noty a zakončit hodinu jednoduchou písní. Přání žáků se bohužel nevyplnilo, protože jsme si nestihli představit notu a¹.

První část hodiny byla věnována opakování. Žáci si pamatovali poměrně velké množství látky z minulé hodiny. Více jsme si museli připomínat správné nasazení tónu, jelikož si na něj nikdo nevzpomněl.

Po názorné ukázce toho, jak správně držíme flétnu, a po nácvičku nasazení tónu jsme přešli na dechové cvičení. Před ním se samozřejmě recitovala básnička, kterou mají žáci již hezky osvojenou. Dechové cviky dnes byly více hravé a využívala se při nich flétna. Žáky cviky zaujaly a ve třídě začalo vznikat více hluku. Před každým dalším cvičením bylo nutné žáky mírně uklidňovat. Cviky byly pro žáky jistě poutavé, ale myslím si, že při nich nevěnovali dostatek pozornosti svému dechu a nesoustředili se na břišní dýchání. Některý z dnešních cviků rozhodně příště zopakují, ale doplním ho klidnějším cvikem,

kde budeme mít možnost vnímat svůj dech. Osobně se mi líbí dechová cvičení vleže. Po předchozí zkušenosti však vím, že je v této třídě využívat nebudu, neboť žáci při nich byli neukáznění.

Představení nové noty h^1 a její osvojení trvalo déle. Tón a hmat jsme si již představili v minulé hodině, ale větší část žáků si hmat nepamatovala, a proto jsme mu věnovali více času. Nejprve jsme si představili kloučka jménem Honzík, následně přečetli básničku, ze které plynulo, že má rád modrou barvičku a že bydlí na třetí lince. Názorně jsem ukázala hmat a zahrála tón. Společně jsme si všichni vyzkoušeli hmat na flétně a následovala práce s pracovním listem. Úkolem žáků bylo najít všechny noty h^1 a vybarvit kolečka nad nimi modrou barvou. Já jsem se mezitím věnovala vždy vybrané skupince žáků. Po každém ze skupiny jsem požadovala, aby mi ukázal, jak zahraje tón h^1 . Objevovaly se chyby jako například mluvení do flétny, špatné zakrytí hmatové dírky, slabý stisk nebo naopak velmi křečovitě držení flétny. Nejčastější chybou bylo mluvení do flétny a nedokonalé zakrytí dírky. Problém se vyskytl zhruba u šesti žáků. Po kontrole a následném upozornění na chyby jsme se věnovali opakování délek not. I přestože jsem délky not s žáky v září probírala, nemohli si vzpomenout, jak dlouho která nota trvá. Protože se v pracovním listě objevovala nota čtvrtová, nota půlová a čtvrtová pomlka, připomněli jsme si právě tyto. V dalším kroku byla rytmizace říkadel. Říkadlo jsme si nejdříve přečetli, poté vytleskali a v posledním kroku hráli její rytmus na flétnu. Každé říkadlo jsme „hráli“ dvakrát. Při hraní jsem žákům ťukala rytmus a zároveň ukazovala na interaktivní tabuli, u které noty jsme.

Na konci hodiny jsme si představili učivo další hodiny, čímž je tedy nota a^1 . Hodina byla zakončena básničkou a vytřením flétny. Žák si osvojil pouze jeden tón, a to tón h^1 . Ostatních cílů bylo v lekci dosaženo.

7.3.2 Doporučené úpravy z přípravě

- Věnovat se pouze jedné problematice, délky not řešit v ostatních hodinách.
- V jedné lekci si osvojovat pouze jeden tón.
- Do dechových cvičení vložit jedno cvičení, kde se žáci budou muset soustředit na svůj dech.

7.4 Příprava na lekci č. 4

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 4	
Téma lekce:	Nová látka – tón a ¹
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák zvládá správné držení flétny. Žák zvládá správné nasazení tónu. Žák si osvojí nový tón a ¹ a hraje jej na zobcovou flétnu.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, portfolio žáků, magnety, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Motivace ke hře – 5 min 2) Opakování z minulé lekce + báseň – 5 min 3) Dechová cvičení – 5 min 4) Seznámení s tónem a ¹ – 20 min 5) Písničky <i>Pekař peče housky</i> a <i>Houpy, houpy</i> – 7 min 6) Ukončení lekce + báseň – 3 min
Popis vyučovací lekce:	
<p>1) MOTIVACE KE HŘE (5 MIN)</p> <p>Na začátku hodiny připevníme pravidla na tabuli.</p> <p>Téma hodiny odhalíme pomocí hry „Šibenice“.</p> <p>Před hodinou si na tabuli nachystáme potřebný počet políček.</p> <p>Výsledným textem bude „Dnes se naučíme tón a.“</p>	

2) OPAKOVÁNÍ Z MINULÉ LEKCE, BÁSEŇ (5 MIN)

Žákům pokládáme tyto otázky:

- *Jakou notu jsme se minulou lekcí naučili?*
- *Kdo nám před tabulí ukáže, jak tento tón hrajeme?*
- *Jakou barvou ji značíme?*
- *Jak správně držíme flétnu? Pojd' nám to ukázat.*

Kontrolujeme, zda žáci drží flétny správně.

Řekneme si báseň.

Básnička:

Flétničku si připravíme,

vesele se naladíme.

Než však začneme hrát,

musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

3) DECHOVÁ CVIČENÍ (5 MIN)

Při dechových cvičeních stojíme.

Každý cvik opakujeme alespoň třikrát.

Foukáme do odkvetlé pampelišky (Žilka, 1988)

- Flétna představuje odkvetlou pampelišku.
- Ruku, ve které držíme flétnu, předpažíme.
- Hluboký nádech nosem a výdech ústy.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší a zároveň jemný.

Mašinka

- Nádech provádíme nosem.
- Při výdechu říkáme souhlásku „š“.
- Snažíme se o co nejdelší výdech.
- Ruce podkládáme na břicho.

Lukostřelec (Žilka, 1988)

- Stoj rozkročný, levou nohu posuneme o krok vpřed, mírně se natočíme na pravou stranu a hlavu otočíme mírně doleva.
- Levou ruku upažíme a vezmeme si do ní flétnu. Ta představuje náš luk.
- S nádechem, který provádíme nosem, napodobujeme napínání tětiny. S výdechem vracíme pravou ruku zpět k levé.
- Při výdechu říkáme slabiku „šu“.

Zadrž dech

- Zhluboka se nadechneme nosem, na tři sekundy držíme dech a pak pomalu ústy vydechujeme.
- Ruce máme na břiše.

4) SEZNÁMENÍ S TÓNEM A¹ (20 MIN)

Žáci si připraví portfolio, kde mají pracovní list s notou a¹ (příloha č. 6).

Představíme si novou notu:

- S žáky si přečteme básničku z pracovního listu.
- Ukážeme si, jak tón na flétně hrajeme, a společně si to vyzkoušíme.
- Zdůrazníme, že tónový otvor zakrýváme bříškem prstu.
- Poté vždy vyzvaní žáci zahrají individuálně tón a¹.
- Žáci, kteří nejsou vyzvaní, aby individuálně zahráli, vykreslují noty v pracovním listě danou barvou.

Práce s říkadly a básničkami z pracovního listu:

- Společně si je přečteme.
- Rytmizace – nejprve názorná ukázka učitele a až poté žáci.
- Hrajeme podle not a barevného značení na zobcovou flétnu.
- Po zvládnutí říkadla můžeme vyvolávat jednotlivce.

Důležité je kontrolovat správné nasazení tónu a správné přikládání zobce ke rtům.

Kontrolovat, zda žáci nemají zobec příliš moc v ústech.

Kontrolujeme, zda žáci nedrží flétnu obráceně.

Chyby, které se mohou vyskytovat dle Škořepové (2003):

- mluvení do flétny,
- dýchání nosem,
- flétna v ústech,
- flétna příliš na kraji rtů,
- špatně přikryté tónové otvory,
- obrácené držení flétny,
- velmi křečovitě držení,
- slabý stisk,
- nafukování tváří.

5) PÍSNÍČKY PEKAŘ PEČE HOUSKY A HOUPY, HOUPY (7 MIN)

Rozdáme žákům nové pracovní listy (příloha č. 7).

List promítneme na interaktivní tabuli.

Necháme žákům čas na vybarvení koleček nad notami.

Před hraním by měla proběhnout společná kontrola.

S žáky si graficky vyznačíme místa určená pro společný nádech. Používáme symbol „V“.

Písničky si před hraním přečteme a zrytmizujeme.

Žáci hrají ze svých pracovních listů.

6) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Žáci vyčistí flétny a odevzdávají je učiteli.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

7.4.1 Reflexe vyučovací hodiny

Dnešní lekce byla náročnější, žáci byli nesoustředění a rozjívění. Přítomno bylo dvacet tři žáků. Na začátku neměli všichni nachystané pomůcky, trvalo tedy pár minut, než jsme lekci zahájili. Někteří z žáků se mi před hodinou svěřili, že doma na flétnu trénovali a naučili se i tón a¹. Motivace proběhla pomocí hry „Šibenice“ a následného rozhovoru o tom, co všechno už umíme a co bychom se měli v dnešní lekci naučit nového. Žáci si pamatovali, že jsme nestihli tón a¹, kterému jsme dali jméno Amálka. Někteří žáci u sebe opět neměli všechny doposud nasbírané pracovní listy, takže si museli buďto předsednout k někomu, kdo je má, nebo si je půjčit od spolužáků. Básnička na začátek lekce žáky trochu umírnila, většina žáků už ji ovládá z paměti.

Po básničce se už žáci automaticky připravili na dechové cvičení. Někteří se krásně soustředili na svůj dech a na provedení cviku, ale jiní byli nesoustředění a rušili ostatní. Velmi často jsem musela žáky napomínat, aby dělali to, co po nich bylo požadováno. Poslední dechový cvik „Zadrž dech“ jsem se rozhodla vynechat. Místo toho jsem se věnovala zklidnění třídy a opětovnému motivování žáků.

Představení noty a¹ probíhalo tak, že vyvolaný žák přečetl básničku a poté žáci odpovídali na otázky. Například: Kde leží nota a¹? Jakou barvou ji budeme vybarvovat? Je Honzík Amálčin soused?

Po ukázce, jak má vypadat hmat na flétně, jsem žáky obcházela a opravovala chyby, jež se vyskytly. Žáci byli také vyzváni, aby mi tón zahráli. Snažila jsem se každého opravit

a vysvětlit mu, na co si dát pozor a co přesně dělá za chyby. Žáci často špatně přikrývali tónové otvory, objevovalo se i špatné postavení prstů a čtyři žáci drželi flétnu obráceně. Bohužel jsem nestihla zkontrolovat všechny děti, protože jakmile jsem se věnovala každému individuálně, začal ve třídě vznikat neklid, i když byla zadána práce. Provedli jsme kontrolu pracovního listu a přešli na rytmiizaci básničky. Nejprve jsme si ji přečetli, poté dvakrát vytleskali a nakonec zahráli. Během hraní jsem slyšela nesprávné tóny, proto jsem činnost pozastavila a připomněli jsme si, jak správně nasazujeme a vytváříme tón. Nechala jsem žákům prostor na vyzkoušení. Poté jsme pokračovali v předchozí činnosti. V pracovním listě měli žáci také popisovat délky not. Přestože jsme to v lekcích již opakovali, dělal tento úkol žákům problém. Zabral nám více času, než jsem předpokládala.

S žáky jsme stihli jednu píseň, a to *Pekař peče housky*. Postup před jejím zahráním byl stejný jako u básniček či říkadel. Písnička byla promítána na interaktivní tabuli. Společné hraní se ale moc nevedlo i přes to, že jsem ukazovala, kde se nacházíme. Zkusila jsem tedy hrát s žáky a rukou naznačovat grafický zápis tónu. Úspěch se přesto nedostavil.

Někteří z žáků hráli notu půlovou jako dvě noty čtvrtové. Vysvětlovala jsem tedy, že musíme hrát jeden dlouhý nepřerušovaný tón, který bude trvat dvě doby. Místo dalších písniček jsem zařadila hru „Na ozvěnu.“ Principem této hry je dialog mezi vyučujícím a žáky. Učitel zahraje vždy jednou či dvakrát určitý taktový model a žáci ho opakují. Na hru nám zbylo jen pár minut, ale měla úspěch. Příští lekci hru určitě zařadím znovu. Nestihli jsme si říct básničku na konec hodiny a udělat reflexi hodiny.

Žáci si během lekce připomněli správné držení flétny i správné nasazení tónu. Většina žáků má tyto dovednosti osvojené. V lekci byl naplněn i poslední stanovený cíl – žák si osvojí nový tón a hraje jej na zobcovou flétnu.

7.4.2 Doporučené úpravy z přípravě

- Bylo by vhodné mít nachystané náhradní pracovní listy.
- Rozdělit žáky do menších skupinek, ve kterých bude probíhat kontrola správného hmatu a hraní tónu.
- V prvních lekcích hrát pouze podle barevného zápisu, neřešit délky not, spíše hrát podle sluchu a nápodoby.

7.5 Příprava na lekci č. 5

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 5	
Téma lekce:	Opakování doposud naučených tónů a nový tón g ¹
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák správně nasazuje tón. Žák si osvojí nový tón g ¹ a hraje jej na zobcovou flétnu. Žák zvládá hrát již naučené tóny h ¹ , a ¹ .
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, portfolio žáků, magnety, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Motivace ke hře – 5 min 2) Opakování z minulé lekce + báseň – 5 min 3) Dechová cvičení – 5 min 4) Hra na ozvěnu – 5 min 5) Písnička <i>Houpy, houpy</i> – 5 min 6) Seznámení s notou g ¹ – 17 min 7) Ukončení lekce + báseň – 3 min
Popis vyučovací lekce:	
<p>1) MOTIVACE KE HŘE (5 MIN)</p> <p>Přečteme žákům krátký příběh.</p> <p>Předáme jim tyto informace:</p> <p><i>„Vždy když uslyšíte jména ‚Honzík‘ nebo ‚Amálka‘, zahrajete právě tento tón.“</i></p>	

Příběh:

Jednoho krásného dne vyrazil Honzík po škole na hřiště. Nechtěl jít sám, a tak se rozhodl dojít zazvonit na svého spolužáka Karla. Ten však nebyl doma. Nedalo se nic dělat, Honzík musel na hřiště sám. Už z dálky viděl své spolužáky Adama, Amálku a Pepíka. Amálka byla moc hezká holčička a chodila ve škole na flétničky. Honzík zůstal na hřišti až do šesti hodin, potom musel domů na večeři. Rozloučil se tedy se svými kamarády Adamem, Pepíkem a Amálkou a utíkal domů.

2) OPAKOVÁNÍ Z MINULÉ LEKCE, BÁSEŇ (5 MIN)

Na tabuli dáme pravidla pro hraní na flétnu, ta si s žáky zopakujeme.

Připomeneme si správné držení flétny. Necháme dobrovolníka, aby nám držení předvedl před tabulí.

Též připomeneme nasazení tónu.

S žáky si znovu zopakujeme hmaty pro tóny h^1 a a^1 .

Necháme žáky, aby si připravili hmat pro tón h^1 .

Řekneme jim, ať si představí tenký, dlouhý provázek.

„Představte si tenký provázek. Kdyby do tohoto provázku foukl silný vítr, provázek by se přetrhl. Proto musíme do flétny dýchat jemně. Provázek je dlouhý, skoro nevidíme jeho konec. To znamená, že také musíme šetřit dechem.“

Odpočítáme takt a tón společně zahrajeme.

Po provedení si společně řekneme básničku.

Básnička:

Flétničku si připravíme,

vesele se naladíme.

Než však začneme hrát,

musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

3) DECHOVÁ CVIČENÍ (5 MIN)

Při dechových cvičení stojíme.

Každý cvik opakujeme alespoň třikrát.

Foukáme do odkvetlé pampelišky (Žilka, 1988)

- Flétna představuje odkvetlou pampelišku.
- Ruku, ve které držíme flétnu, předpažíme.
- Hluboký nádech nosem a výdech ústy.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší a zároveň jemný.

Mašinka

- Nádech provádíme nosem.
- Při výdechu říkáme souhlásku „š“.
- Snažíme se o co nejdelší výdech.
- Ruce podkládáme na břicho.

Zadrž dech

- Zhluboka se nadechneme nosem, na tři sekundy zadržíme dech a pak pomalu ústy vydechujeme.
- Ruce máme na břiše.

4) HRA NA OZVĚNU (ŠKOŘEPOVÁ, 2003) (5 MIN)

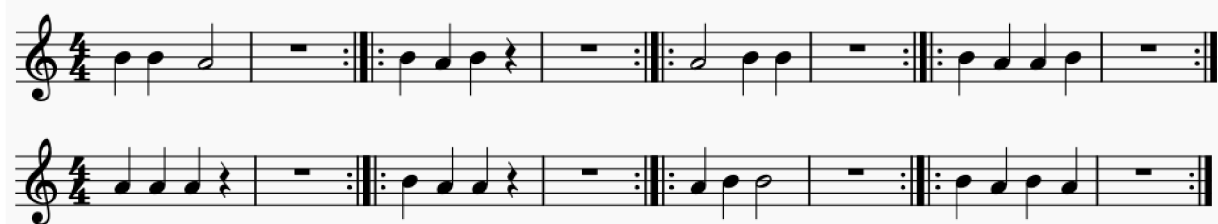
Zahrajeme žákům dvoutaktový model a oni ho musí hned zopakovat.

Po třech modelech řekneme žákům, aby se otočili, nebo si stoupneme do zadní části třídy, aby nás žáci neviděli. Napovíme jim, který tónem budeme model začínat. Úkolem žáků bude model zopakovat.

Pokud budou žáci úspěšní, vybereme jednoho z nich, který si model vymyslí a zahraje spolužákům.

Učitel může využít již připravených taktů z obrázku č. 11.

Obrázek č. 11: Připravené takty pro učitele

Zdroj: Vlastní

5) PÍSNÍČKA *HOUPY, HOUPY* (5 MIN)

Žáci si připraví portfolio, ve kterém mají pracovní list (příloha č. 7)

Písničku *Houpy, houpy* si nejprve vytleskáme, a to alespoň dvakrát, aby se žákům rytmus vštípil.

6) SEZNÁMENÍ S NOTOU G¹ (17 MIN)

Rozdáme žákům nové pracovní listy (příloha č. 8).

Představíme si novou notu:

- S žáky si přečteme básničku z pracovního listu.
- Ukážeme si, jak tón na flétně hrajeme, a společně si to vyzkoušíme.
- Zdůrazníme, že prsty přikládáme tak, abychom zakrývali tónový otvor bříškem prstu.
- Vyzvaní žáci zahrají individuálně tón g¹.
- Ti žáci, kteří nejsou vyžádáni, aby individuálně zahráli, vykreslují noty v pracovním listě.

Práce s říkadly a básničkami z pracovního listu:

- Společně si je přečteme.
- Rytmizace – nejprve názorná ukázka učitele a až poté žáci.
- Hrajeme podle not a barevného značení na zobcovou flétnu.
- Po zvládnutí říkadla můžeme vyvolávat jednotlivce.

Je důležité žáky kontrolovat, zda drží hmat správně.

Kontrolujeme, zda mají žáci správně zakryté tónové otvory.

Chyby, které se mohou vyskytovat dle Škořepové (2003):

- mluvení do flétny,
- dýchání nosem,
- flétna v ústech,
- flétna příliš na kraji rtů,
- špatně přikryté tónové otvory,
- obrácené držení flétny,
- velmi křečovitě držení,
- slabý stisk,

- nafukování tváří.

7) UKONČENÍ LEKCE (3 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Poté žáci vyčistí flétny a odevzdají je učiteli.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.5.1 Reflexe vyučovací hodiny

Lekce probíhala za účasti dvaceti tří žáků. Na začátku lekce jsem se dětí ptala, zda někdo trénoval po dobu, kdy jsme se neviděli. Víím, že spousta žáků nemá možnost trénovat individuálně, neboť si půjčují flétny ode mě, a proto mě ani nepřekvapilo, že se přihlásila jen jedna žákyně.

Zopakovali jsme si, jak se správně flétna drží. I tentokrát se našli žáci, kteří drželi flétnu naopak, a bylo nutné jim to připomenout individuálně. Poté jsme přešli na opakování již naučených tónů. Připomněli jsme si hmaty a zopakovali jsme si, jakou barvou tóny značíme a jak jsme je pojmenovali. Při hraní tónů jsem zaznamenala nesprávné tóny. Připomínala jsem po celou dobu, že než začneme hrát, je důležité si zkontrolovat, zda máme správně zakryté tónové otvory. Také jsem důrazně připomínala, že je důležité správné nasazení tónu a že si žáci mají představovat, jak do zobcové flétny šeptají slabiku

„du“. Pro zopakování obou tónů, tedy h^1 i a^1 , jsem využila didaktickou hru na ozvěnu. Vysvětlila jsem žákům pravidla. Hrála jsem pouze dvoutaktové modely, žáci měli opakovat po mně. Stávalo se však, že žáci začali hrát ještě před tím, než jsem dohrála já. Žákům nečinilo problém opakovat modely, kde se vyskytovaly pouze noty čtvrtové, jakmile jsem však zařadila notu půlovou, museli jsme stejný takt opakovat vícekrát. Ačkoli jsem si ve své přípravě na tuto lekci naplánovala, že si zahrajeme písničky, které jsme začali minulou hodinu, v průběhu lekce jsem přehodnotila situaci a z časových důvodů jsem začala s novou látkou. Rozdala jsem žákům nové pracovní listy. Vyzvaný žák přečetl básničku týkající se nového tónu. Společně jsme si připomněli, jakou barvou značíme předešlé tóny. Z obrázku v pracovním listě bylo možné vyčíst, jak budeme tón g^1 hrát. Předvedla jsem žákům daný hmat a následně jsem si tón zahráli. Tentokrát jsem žáky nerozdělovala na skupiny. Všichni hledali tón g^1 v pracovním listě a vybarvovali kruhy nad notovou osnovou. Dále jsme přešli na rytimizaci říkanky. Vše proběhlo obvyklým způsobem. Nejprve jsme si text přečetli, poté ho dvakrát vytleskali a až následně zahráli na flétnu. Žákům dělá problém počítání not. I přestože byl na interaktivní tabuli promítán pracovní list a já jsem zároveň ukazovala a vyťukávala rytmus, nehráli jednotně. Proto jsem si říkanku ještě jednou rytmižovali a zároveň připomněli délky not. Bohužel jsem nezaznamenala zlepšení. V příštích hodinách bych se proto chtěla zaměřit na opakování naučených not a zakomponovat do nich také opakování délek not. Na konci hodiny jsme si řekli básničku a zhodnotili celou lekci. Žáci si v této lekci osvojili nový tón, znovu si připomněli, jak správně nasazovat tón. Většina z nich zvládá doposud naučené tóny. Cíle lekce byly tak dle mého názoru splněny.

7.5.2 Doporučené úpravy z přípravě

- V hodinách se zabývat pouze jednou problematikou. Délky not řešit v ostatních hodinách hudební výchovy, popřípadě využít rytmižáčnických slabik pro lepší zapamatování učiva.
- V prvních lekcích hrát pouze podle barevného zápisu, neřešit délky not, spíše hrát podle sluchu a nápodoby.
- Hru „Na ozvěnu“ nejprve předvést s jedním z žáků, a to pro lepší pochopení hry.

7.6 Příprava na lekci č. 6

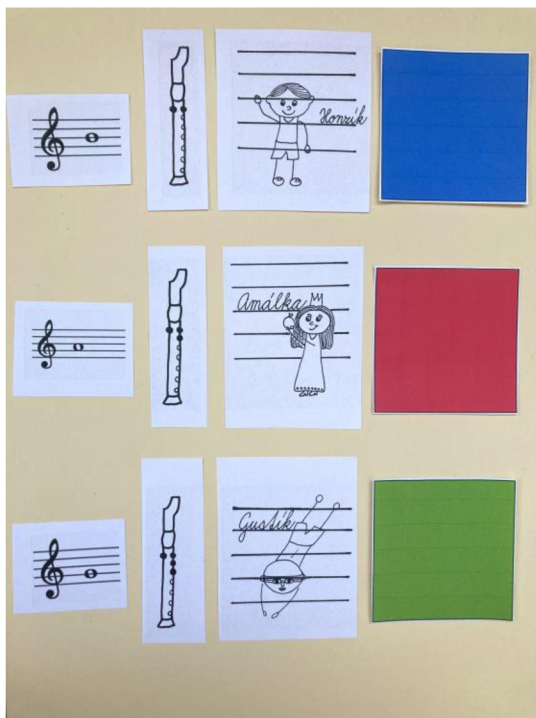
PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 6	
Téma lekce:	Procvičování tónu g ¹ , hraní písniček
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák si osvojí tón g ¹ a hraje jej na zobcovou flétnu. Žák zvládá hrát již naučené tóny h ¹ , a ¹ . Žák hraje jednoduché písně podle notového záznamu.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkce, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, portfolio žáků, magnety, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Motivace ke hře – 5 min 2) Opakování z minulé lekce + báseň – 5 min 3) Dechová cvičení – 5 min 4) Společné opakování tónů, hra na řetěz – 5 min 5) Tón g¹ – 5 min 6) Práce s písničkami <i>Halí, belí</i> a <i>Žába skáče do bezu</i> – 15 min 7) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	
<p>1) MOTIVACE KE HŘE (5 MIN)</p> <p>Žáky rozdělíme do skupin.</p> <p>Každá skupina dostane obálku s obrázkem.</p> <p>Obálka bude obsahovat noty, postavy tónu, hmaty tónu a barevné papírky (příloha č. 9)</p>	

Úkolem žáků bude přiřadit odpovídající obrázky k sobě.

Nejrychlejší skupinka dostává obměnu dle uvážení učitele.

Řešení vidíme na obrázku č. 12.

Obrázek č. 12: Řešení úlohy

Zdroj: Vlastní

2) OPAKOVÁNÍ Z MINULÉ LEKCE, BÁSEŇ (5 MIN)

Na tabuli dáme pravidla, která platí po celou dobu lekce.

Připomeneme si správné držení flétny. Necháme dobrovolníka, aby nám držení předvedl před tabulí.

Společně si zahrajeme naučené tóny h^1 , a^1 a g^1 .

Znovu dětem můžeme připomenout tenký, dlouhý provázek.

„Představte si tenký provázek. Kdyby do tohoto provázku foukl silný vítr, provázek by se přetrhl. Proto musíme do flétny dýchat jemně. Provázek je dlouhý, skoro nevidíme jeho konec. To znamená, že musíme šetřit dechem.“

Odpočítáme takt a tón společně zahrajeme.

Upozorníme žáky na kontrolu zakrytí tónových otvorů.

Připomeneme si také správný posed při hraní a držení těla. Důraz klademe na držení ramen a zad.

Po provedení si společně řekneme básničku.

Básnička:

Flétničku si připravíme,

vesele se naladíme.

Než však začneme hrát,

musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

3) DECHOVÁ CVIČENÍ (5 MIN)

Při dnešním dechovém cvičení budeme v kruhu v zadní části třídy.

Sedíme buď v tzv. tureckém sedu, nebo na patách.

Záda máme narovnaná a ramena by se neměla zvedat.

Každý cvik opakujeme alespoň třikrát.

Foukáme do odkvetlé pampelišky (Žilka, 1988)

- Flétna představuje odkvetlou pampelišku.
- Ruku, ve které držíme flétnu, předpažíme.
- Hluboký nádech nosem a výdech ústy.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší a zároveň jemný.

Fakír (Žilka, 1988)

- Vysvětlíme žákům, co toto slovo znamená, a provedeme motivaci.
- Sedneme si do sedu zkříženého skrčmo, narovnáme záda.
- Provedeme hluboký nádech ústy a při dlouhém výdechu budeme hrát a střídat tóny h¹ a a¹.
- Hraní můžeme doplnit pohybem, při němž bude flétna ve vzduchu kreslit položenou osmičku.

Vnímání dechu

- Zhluboka se nadechneme polootevřenými ústy a následně ústy pomalu vydechujeme.
- Ruce máme na břicho a sledujeme jejich pohyb.

4) SPOLEČNÉ OPAKOVÁNÍ TÓNŮ, HRA NA ŘETĚZ (5 MIN)

Zůstaneme v kruhu.

Změníme způsob sedu. Provedeme sed na patách, kontrolujeme držení těla u žáků.

Hra „Na řetěz“ dle Škořepové (2003):

- Vybereme první dva takty z písničky *Houpy, houpy*.
- Společně si tuto část vytleskáme a následně ji vytleská pouze učitel a vybídne žáka sedícího po pravé straně, aby rytmus společně s melodií zopakoval.
- Pokračuje další žák sedící po pravé straně.
- Až se všichni vystřídají, zahraje učitel melodii na flétnu a budeme postupovat stejně.
- Tímto způsobem se po částech začneme učit písničku.
- Pomocí řetězu se budeme učit pouze úseky, které jsou odlišné.

5) TÓN G¹ (5 MIN)

Žáci se vrátí zpátky na svá místa.

Žáci si připraví portfolio s pracovním listem (příloha č. 8).

Připomeneme si správný hmat na flétně a zahrajeme žákům tón:

- Prsty přikládáme tak, abychom zakrývali tónový otvor bříškem prstu.
- Připomínáme správné nasazení tónu.

Žáci si nejprve vyzkouší hmat na flétně, aniž by hráli na flétnu.

Společně si tón zahrajeme, nebo můžeme vyvolávat jednotlivce.

Zaměříme se na část pracovního listu nazvaného rozcvička:

- Necháme žákům čas na vybarvení koleček nad notami.
- Jednotlivé takty si nejprve několikrát vytleskáme.
- Připomeneme si délku not.
- Část zmelodizujeme a až poté hrajeme na flétnu.
- Žáky si rozdělíme do skupin, jedna skupina bude danou část vytleskávat a druhá skupina ji bude hrát na flétnu. Skupiny se vymění.

6) PRÁCE S PÍSNIČKAMI HALÍ, BELÍ A ŽÁBA SKÁČE DO BEZU (15 MIN)

Vybranou písničku žákům zahrajeme.

Společně si přečteme text a zrytmizujeme jej.

Písničku si také zazpíváme, aby se žákům melodie a rytmus lépe vštípily.

Žáky rozdělíme do dvou či tří skupin.

Jedna skupina bude písničku zpívat. Další skupina hraje písničku na flétny. Třetí skupina bude provádět hru na tělo. Nebudeme vytvářet jiný doprovod, protože by mohl žáky zbytečně zmást.

Je důležité žáky kontrolovat, zda drží hmat správně.

Kontrolujeme, zda mají žáci správně zakryté tónové otvory.

Kontrolujeme správné držení flétny.

Připomínáme správné držení těla při hře.

7) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Žáci vyčistí flétny a vrátí je učiteli.

Řekneme si básničku na konec lekce.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.6.1 Reflexe vyučovací hodiny

Během lekce bylo přítomno dvacet šest žáků. Po úvodním přivítání jsem zopakovala správné zásady hraní na flétnu a připomněla pravidla, která jsme si společně určili v prvním lekcích. Žáci se na hodinu flétny těšili, než začala hodina, vyprávěli mi, co všechno již umíme a ukazovali mi hmaty některých vybraných tónů.

Dnešní lekci jsem pojala trochu netradičně. Hned před básničkou jsme utvořili v zadní části třídy kruh. Představila jsem dva možné sedy, které jsou při hraní přijatelné, a poté následovalo společné odříkání básničky. Žáci již nepotřebovali pracovní listy, neboť básničku uměli a říkali ji s chutí.

Následovala dechová cvičení, jež jsem se také rozhodla trochu obměnit, a zařadila jsem nové dechové cvičení, kterým byl fakír. Vysvětlili jsme si význam slova, čímž proběhla i motivace žáků. Představovali jsme si, že máme před sebou koš s kobrou a my jsme její fakír. Žáky dechové cvičení zaujalo i pobavilo. Také ostatní cvičení byla prováděna v kruhu a vsedě. Párkrát jsem musela připomínat, že se při dechovém cvičení soustředíme na dech, neděláme u něj nic dalšího a rozhodně nerušíme ostatní.

Žákům chvíli trvalo, než pochopili princip hry řetěz. Na začátku nám trochu vázla plynulost hry a žáci vždy čekali na mé svolení, než začali takty opakovat. Pokud žák rytmizoval daný takt chybně, znovu jsem mu ho zopakovala a on měl za úkol opravit svou chybu. Pro velké množství žáků nám zabrala hra více času a některým žákům opadala pozornost, proto jsem již nepokračovala s dalšími takty, jak bylo plánováno. Následně jsme si společně vytleskali písničku *Houpy, houpy*. K rytmizaci jsme přidali také melodizaci a opakovali píseň znovu. Pro lepší osvojení rytmu i melodie jsme opakovali proces ještě jednou s tím rozdílem, že nejdříve zpívaly a vytleskávaly pouze holky a poté kluci. Dalším krokem byla hra na flétnu. Žáci byli rozděleni na dvě skupiny, jedna skupina píseň zpívala, druhá hrála na flétnu. Ještě než začali žáci hrát, vysvětlila jsem jim gesta, která jsem měla v plánu provádět, aby byli během hry všichni jednotní. Pomocí ruky jsem prováděla jakýsi grafický zápis písně. Žáci se měli dívat na mou ruku a podle ní hrát a zpívat. Skupiny se prostrídaly a píseň se opakovala znovu. Píseň byla v rytmickém provedení mnohem lepší než minulou lekci, kdy jsme ji společně zkoušeli hrát.

Žáci se přesunuli zpět do svých lavic a začali jsme opakovat tón g^1 . Protože jsme minulou lekci nestihli vypracovat celý pracovní list, nechala jsem žákům chvíli času, aby mohli barevně vybarvit kolečka nad notami. Znovu jsme si připomněli délky not a pomlky, které

se v pracovním listě vyskytují. Z části nazvané rozcvička jsme stihli pouze první dva řádky. Jako vždy byla před samotným hraním na flétnu provedena společná rytmizace.

Podle mých plánů jsme měli začít hrát vybrané písničky z pracovního listu, ale kvůli nedostatku času jsme to bohužel nestihli. Nakonec jsme se rozloučili básničkou a shrnutím dnešní lekce. Žáci vytřeli své flétny, a kdo měl flétnu zapůjčenou, vrátil mi ji zpět.

V této lekci nebylo dosaženo posledního stanoveného cíle, žáci nezvládli hrát jednoduché písně podle notového zápisu, ale hráli podle gest mé ruky. Z časových důvodů se stihla zahrát pouze jedna píseň. Ostatní cíle lekce byly naplněny.

7.6.2 Doporučené úpravy z přípravy

- Žáky na hru „Na řetěz“ rozdělit do dvou nebo tří skupin. Vysvětlit jim průběh hry a během ní žáky kontrolovat.
- Byla by možnost vynechat jedno z dechových cvičení například „Vnímání dechu“. Zbylá cvičení opakovat čtyřikrát.

7.7 Příprava na lekci č. 7

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 7	
Téma lekce:	Nový tón c ² , opakování naučené písně
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák si osvojí tón c ² a hraje jej na zobcovou flétnu. Žák hraje a pozná v notách naučené tóny h ¹ , a ¹ , g ¹ . Žák hraje jednoduché písničky podle notového záznamu.
Organizační forma:	Frontální výuka

Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, portfolio žáků, barevné kartičky, magnety, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Motivace ke hře – 5 min 2) Dechová cvičení + báseň – 5 min 3) Společné opakování naučených tónů– 10 min 4) Seznámení s tónem c^2 – 15 min 5) Písnička <i>Žába skáče do bezu</i> – 5 min 6) Ukončení lekce + báseň – 5 min

Popis vyučovací lekce:

1) MOTIVACE KE HŘE (5 MIN)

Umístíme pravidla lekce na tabuli.

Žákům rozdáme křížovku, která nám po vylúštění představí téma lekce (příloha č. 10).

Notu celou si dopředu připravíme na tabuli.

Řešení křížovky vidíme na obrázku č. 13.

Obrázek č. 13: Řešení křížovky

1.	h	l	a	v	i	c	i			
2.			z	e	l	e	n	o	u	
3.						c	e	l	á	
4.						i				
5.						l	e	v	o	u
6.			n	o	ž	k	a			
7.	A	m	á	l	k	a				

Zdroj: Vlastní

2) DECHOVÁ CVIČENÍ, BÁSEŇ (5 MIN)

Společně si řekneme básničku na začátek lekce.

Při dechových cvičení stojíme.

Každý cvik opakujeme alespoň třikrát.

Básnička:

Flétničku si připravíme,

vesele se naladíme.

Než však začneme hrát,

musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

Vnímání dechu (Hause, 1999)

- Sedneme si na kraj židle a předkloníme se.
- Nohy máme u sebe a chodidla tiskneme do podložky.
- Paže máme volně spuštěné.
- Zhluboka se nadechneme a pak pomalu ústy vydechujeme.
- Vnímáme, jak se nám pohybuje bránice.

Zrcadlo, držení dechu (Hause, 1999)

- Před ústa si nastavíme dlaň tak blízko, až se skoro dotýkáme špičky nosu.
- Hluboce se nadechneme, široce otevřeme ústa a na pár sekund zadržíme dech.
- Na dlani nesmíme cítit teplý vzduch, pokud tomu tak je, děláme cvik špatně.
- Výdech provádíme ústy. Snažíme se vydechovat pomalu a jemně, na dlani bychom měli cítit příjemné teplo.

Mašinka

- Nádech provádíme nosem.
- Při výdechu říkáme souhlásku „š“.
- Snažíme se o co nejdelší výdech.
- Ruce podkládáme na břicho.

3) SPOLEČNÉ OPAKOVÁNÍ NAUČENÝCH TÓNŮ (10 MIN)

Připomeneme si správný posed při hraní a držení těla. Důraz klademe na držení ramen a zad.

Na tabuli vyznačíme pomocí barevných karet čtyři takty písničky *Halí, belí*.

Žáci budou hrát podle barevných karet a učitelových pokynů.

Zvolíme velmi pomalé tempo.

Opakujeme vícekrát a různě obměňujeme – hrají jen kluci, hrají jen holky, hraje jen jeden.

Postupně zvyšujeme tempo hraní.

Pokud se nám bude jevit, že žáci hrají melodii již z paměti, vyzveme je, aby zavřeli oči a poslouchali pokyny učitele a sebe navzájem.

Po přehrání se zeptáme žáků, zda jim není melodie povědomá.

Kontrolujeme správné držení flétny a umístění prstů.

Kontrolujeme intonaci zahraných tónů.

4) SEZNAMOVÁNÍ S TÓNEM C² (15 MIN)

Rozdáme žákům nové pracovní listy (příloha č. 11).

Představíme si novou notu:

- S žáky si přečteme básničku z pracovního listu.
- Ukážeme si, jak tento tón hrajeme a společně si to vyzkoušíme.
- Zdůrazníme, že prsty přikládáme kolmo k flétně.
- Vyzvaní žáci zahrají individuálně tón c².
- Ti žáci, kteří nejsou vyžádáni, aby individuálně zahráli, vybarvují noty v pracovním listě.
- V první části pracovního listu mají žáci doplnit prázdné takty tak, aby byla melodie zachována. K prvním třem taktům bude učitel povídat příběh inspirovaný Hlavatou (2001).

„Po dlouhé době se setkaly kamarádky Amálka a Cecilka. Dlouho se neviděly, a tak se rozhodly jít na procházku.“

Hrajeme s žáky první notový zápis.

„Po chvilce došly na nedaleké hřiště. Tam viděly Honzíka, jak si hraje s míčem, a tak se k němu přidaly.“

Hrajeme druhý notový zápis.

„Honzík pozval i Gustíka a tak byli na hřišti najednou čtyři a společně si hráli s míčem a povídali si.“

Hrajeme třetí notový zápis.

Práce s říkadly a básničkami z pracovního listu:

- Společně si je přečteme.
- Rytmizace – nejprve názorná ukázka učitele a až poté žáci.
- Hrajeme podle not a barevného značení na zobcovou flétnu.
- Po zvládnutí říkadla můžeme vyvolávat jednotlivce.

5) PRÁCE S PÍSNIČKOU ŽÁBA LEZE DO BEZU (5 MIN)

Písničku *Žába leze do bezu* žákům zahrajeme.

Společně si ji přečteme a provedeme rytmicizaci textu.

Písničku si také zazpíváme a přidáme následující pohyb:

- Tón h¹ – tleskneme rukama nad hlavou.
- Tón a¹ – ruce upažíme.
- Tón g¹ – tleskneme rukama do steh.

Následuje hra na zobcovou flétnu.

Žáky rozdělíme do dvou skupin, přičemž první skupina píseň zpívá a zároveň ukazuje naučené pohyby a druhá ji hraje na zobcovou flétnu.

6) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Žáci vyčistí flétny a vrátí je učiteli.

Následuje rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,

proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.7.1 Reflexe vyučovací hodiny

Před začátkem vyučovací lekce ke mně přišlo několik žáků a začali mi ukazovat, co si všechno pamatují a jak jim to jde. Také se mě ptali, zda se budeme dnes učit i další tón. Samozřejmě jsem nechtěla prozrazovat tajemství, a proto byla moje odpověď negativní. Z výrazu žáků bylo vidět zklamání, které vzápětí vystřídalo nadšení, když jsem jim řekla, že se dnes budeme učit hrát písničku.

Lekce se účastnilo dvacet pět žáků. Začátek lekce byl věnován opakování, kdy jsme si zopakovali naučené tóny a jejich názvy. Součástí motivace bylo nastínění cíle lekce, a tak se žáci dozvěděli, že se budeme učit hrát nový tón c².

Do dechové části lekce byly zařazeny dva nové, pro žáky doposud neznáme, cviky. Inspiraci jsem našla v knize *Technika hry na zobcovou flétnu* od Waltera van Hauwa. Žákům bylo vysvětleno, jak mají cvičení provádět a na co se mají při dýchání zaměřit. Z jejich výrazů byl zřejmý údiv a následně nechápavost, když jsem po nich chtěla, aby se odsunuli od lavice, předklonili se a položili se na svá stehna. Ovšem jakmile jsem jim vysvětlila, na co se budeme soustředit a proč jsme v této pozici, výraz překvapení zmizel. Dále jsem zařadila cvik na zadržetí dechu, který byl opakován vícekrát, protože se mi zdálo, že se všem napoprvé nepovedl. Poslední dechové cvičení bylo dětem již známé z předchozích lekcí a bylo zařazené záměrně, protože je baví. Osvojené cviky navíc podle mého názoru nezaberou příliš mnoho času.

Společné opakování tónů probíhalo za pomoci barevných papírků. Ty jsem umístila na tabuli ještě před začátkem lekce. Po žácích jsem požadovala, aby přiřadili tóny k barvičkám. Poté jsme ukazovala na barevné kartičky a ptala se vybraných žáků, o který tón se jedná. Všichni vyvolaní žáci mi bezchybně odpověděli. Následovalo společné hraní na flétnu. Žáci měli sledovat mou ruku a hrát tón, na který jsem zrovna ukazovala. Během hraní jsem žáky několikrát zastavovala a připomínala jsem jim, že je důležité se navzájem poslouchat. Také bylo třeba připomínat správné nasazení tónu a správné zakrytí tónových otvorů. Kvůli lepší organizaci jsem se rozhodla žáky rozdělit na dvě skupiny. Našli se také dobrovolníci, kteří zahráli vyznačenou část individuálně. Žáci poznali, že se

jedná o písničku *Halí, belí*. Tato část lekce nám zabrala více času, než bylo zamýšleno. Dle mého názoru to však vůbec nevadilo. Líbilo se mi, že žáci neměli strach hrát sami, takže jsem mohla dostat lepší zpětnou vazbu a mohla jsem jednotlivé chyby žáků opravit.

Po rozdělení pracovních listů jsme si představili tón c^2 . Přečetli jsme básničku, z níž jsme se dozvěděli, kde tón leží, a jakou barvu bude mít. Žáci si nastavili na flétně prsty podle návodu na pracovním listu a já jsem všechny zkontrolovala. Z pracovního listu jsme stihli vypracovat pouze první část, a to doplnění not do prázdné notové osnovy. Následovalo konečné hodnocení lekce, básnička na rozloučení a odevzdání zapůjčených fléten.

Během lekce se povedlo naplnit dva ze tří cílů, a to osvojení tónu c^2 , jeho hra na zobcovou flétnu a dále žák hraje a pozná v notách naučené tóny h^1 , a^1 , g^1 . Práce s písni se z časových důvodů musela vynechat. Žáci se však naučili nový tón c^2 a úspěšně rozpoznávali naučené tóny v notovém zápisu.

7.7.2 Doporučené úpravy z přípravě

- Bylo by možné práci s písni *Žába leze do bezu* zařadit na začátek této lekce jako opakování naučených tónů.
- Hraní tónů podle barevných papírků by bylo možné zařadit už do předchozích lekcí, tato metoda se dle mého názoru osvědčila.
- Nová dechová cvičení do lekcí zařazovat postupně, vždy přidat pouze jedno nové.

7.8 Příprava na lekci č. 8

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 8	
Téma lekce:	Opakování tónu c^2 , nová píseň <i>Běžela ovečka</i>
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře.

	HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák si osvojí tón c ² a hraje jej na zobcovou flétnu. Žák zvládá hrát naučené tóny h ¹ , a ¹ , g ¹ . Žák hraje jednoduché písničky podle notového záznamu.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, portfolio žáků, barevné kartičky, obrázek k motivaci, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Motivace ke hře – 5 min 2) Dechová cvičení + báseň – 5 min 3) Společné opakování naučených tónů – 15 min 4) Práce s pracovním listem – 5 min 5) Písnička <i>Běžela ovečka</i> – 10 min 6) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	
<p>1) MOTIVACE KE HŘE (5 MIN)</p> <p>Na tabuli umístíme pravidla lekce.</p> <p>Obrázek k motivaci promítneme na interaktivní tabuli (příloha č. 12).</p> <p>Ptáme se žáků:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Co všechno na obrázku vidíte?</i> • <i>Mohl by se obrázek vztahovat k textu nějaké známé písně?</i> • <i>Uhodli byste, o jakou píseň se jedná?</i> <p>Pokud žáci nepřijdou na řešení, název písně jim sdělíme.</p> <p>Jedná se o písničku <i>Běžela ovečka</i>.</p>	
<p>2) DECHOVÁ CVIČENÍ, BÁSEŇ (5 MIN)</p> <p>Řekneme si básničku na začátek lekce.</p> <p>Při dechových cvičení stojíme.</p>	

Každý cvik opakujeme alespoň třikrát.

Básnička:

Flétničku si připravíme,
vesele se naladíme.
Než však začneme hrát,
musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

Foukáme do odkvetlé pampelišky (Žilka, 1988)

- Flétna představuje odkvetlou pampelišku.
- Ruku, ve které držíme flétnu, předpažíme.
- Provedeme hluboký nádech nosem a výdech ústy.
- Chceme, aby výdech byl co nejdelší a zároveň jemný.

Lukostřelec (Žilka, 1988)

- Stoj rozkročný, levou nohu posuneme o krok vpřed, mírně se natočíme na pravou stranu a hlavu otočíme mírně doleva.
- Levou ruku upažíme, v ní držíme flétnu. Ta představuje náš luk.
- S nádechem, který provádíme nosem, napodobujeme napínání tětiny.
- S výdechem vracíme pravou ruku zpět k levé.
- Při výdechu říkáme slabiku „šu“.

Zrcadlo, držení dechu (Hause, 1999)

- Před ústa si nastavíme dlaň tak blízko, až se skoro dotýkáme špičky nosu.
- Hluboce se nadechneme, široce otevřeme ústa a na pár sekund zadržíme dech.
- Na dlani nesmíme cítit teplý vzduch, pokud tomu tak je, děláme cvik špatně.
- Výdech provádíme ústy. Snažíme se vydechovat pomalu a jemně, na dlani bychom měli cítit příjemné teplo.

3) SPOLEČNÉ OPAKOVÁNÍ NAUČENÝCH TÓNŮ (15 MIN)

Připomeneme si správný posed při hraní a držení těla.

Důraz klademe na držení ramen a zad.

Zopakujeme si hmat pro tón c² na flétně a zahrajeme žákům daný tón.

- Tónové otvory zakrýváme bříšky prstů.
- Připomínáme správné nasazení tónu.

Žáci si nejprve vyzkouší hmat na flétně, aniž by na ni hráli.

Vybraní žáci tón c² zahrají.

Připomeneme si barvy, které patří k naučeným tónům.

Vyzveme žáky, aby dle pokynů učitele vybrali příslušnou barevnou kartičku a připnuli ji na tabuli.

Tak na tabuli vyznačíme první dva takty písně *Běžela ovečka*.

Žáci budou hrát podle barev a učitelových pokynů tyto takty písně.

Tempo bude velmi pomalé a učitel kontroluje intonaci.

Vše opakujeme vícekrát a různě obměňujeme – hrají jen kluci, hrají jen holky, hraje jen jeden.

Postupně zvyšujeme tempo hraní, stále však hrajeme stejné takty.

Kontrolujeme správné držení flétny.

Kontrolujeme intonaci zahraných tónů a správné umístění prstů na tónových otvorech.

4) PRÁCE S PRACOVNÍM LISTEM (5 MIN)

Žáci si připraví pracovní listy (příloha č. 11).

Necháme žákům prostor na barevné označení tónů.

Hromadně si připomeneme délky not.

K prvním třem taktům bude učitel povídat příběh:

„Po dlouhé době se setkaly kamarádky Amálka a Cecilka. Dlouho se neviděly, a tak se rozhodly jít na procházku.“

Hrajeme s žáky první notový zápis.

„Po chvílce došly na nedaleké hřiště. Tam viděli Honzika, jak si hraje s míčem, a tak se k němu přidaly.“

Hrajeme druhý notový zápis.

„Honzík pozval i Gustíka, a tak byli na hřišti najednou čtyři a společně si hráli s míčem a povídali si.“

Hrajeme třetí notový zápis.

5) PÍSNÍČKA BĚŽELA OVEČKA (10 MIN)

Písničku žákům nejprve zahrajeme.

Žáky budeme píseň učit po taktech dle barevných karet.

U vybraných taktů si nejdříve přečteme text písně, zrytmizujeme ho, zmelodizujeme a následně zahrajeme na zobcovou flétnu.

Pokud žákům takt nejde, hrajeme jej tak dlouho, než nedojde k jeho osvojení.

Žáky rozdělíme do dvou skupin, přičemž první skupina píseň zpívá a druhá ji hraje na zobcovou flétnu.

6) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Žáci vyčistí flétny a vrátí je učiteli.

Rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.8.1 Reflexe vyučovací hodiny

Na žácích bylo vidět, že se na flétnu těšili, což mi udělalo radost. Lekce se účastnilo dvacet pět žáků. Na začátku hodiny proběhla motivace žáků a uvedení hodiny. Žáci měli podle obrázku odhadnout, co bude obsahem této lekce. Po několika málo minutách jsme znali odpověď, a to že se budeme učit písničku Běžela ovečka. Obsahem hodiny bylo procvičit a osvojit si tón c^2 .

Po odříkání básničky, kterou již žáci bez problému ovládají, následovalo dechové cvičení. Vybrané cviky žáci již znali, a tudíž se mohli naplno soustředit na svůj dech. Velmi je bavilo cvičení Lukostřelec, proto jsme cvik provedli vícekrát.

Následovalo opakování z minulých lekcí. Znovu bylo připomenuto, jak mají správně držet flétnu, jak přikládat prsty na zvukové otvory a jak při hraní správně sedět. Aby žáci nekrčili ramena a zároveň seděli vzpřímeně, vytvořili jsme si představu hvězdy na hrudi. Ta musí být krásně vidět, aby mohla svítit lidem. Žáci měli za úkol podle mých pokynů poskládat na tabuli melodii, kterou následně přehráli. Využila jsem tuto aktivitu pro zopakování tónů a jejich hmatů. Zároveň byly také připomenuty barvy přiřazené k určitým tónům. Před hromadným hraním melodie jsem zařadila opakování hmatu tónu c^2 . Někteří žáci používali na zakrytí druhé dírky ukazováček. Vysvětlili jsme si tedy, že se „ukazováček pouze dívá shora“ na první díрку a prostředníček zakrývá druhou díрку. Snažila jsem se zkontrolovat každého žáka, zda vysvětlení pochopil a drží hmat správně. Poté žáci hráli podle barevných karet umístěných na tabuli a dle mých pokynů. Vyobrazenou melodii jsme hráli vícekrát a možnost ji zahrát dostali i jednotlivci. U některých se vyskytli intonační chyby, proto byli vyzváni, aby si zkontrolovali, zda mají správně ucpané zvukové otvory, a následně zahráli melodii znovu. Společně se nám povedla melodie zahrát bez větších intonačních chyb, což v tomto počtu považuji za úspěch.

Někteří žáci si zapomněli donést pracovní list z minulé lekce, čímž vznikl nechtěný problém. Měla jsem sice nachystané pracovní listy navíc, ale přesto jich nebyl dostatek. Musela jsem tedy některé žáky posadit k těm, kteří pracovní list měli, a tak vznikla skupinová práce. Myslím si, že žákům tato změna ve vypracování pracovního listu nevadila a byli rádi za obměnu.

Stanovený cíl lekce, tedy upevnit si hmat pro c^2 , byl splněn. Novou píseň jsme se bohužel nezvládli naučit celou. Lekce byla jako vždy zakončena básničkou a společným hodnocením.

7.8.2 Doporučené úpravy z přípravy

- Bylo by možné pracovat společně na interaktivní tabuli a vyplňovat pracovními listy tímto způsobem, poté by se nemusel řešit problém s jejich nedostatečným množstvím.
- Žáci by si mohli nechávat svá portfolia ve třídě.
- Bylo by vhodné rozdělit práci s první částí pracovního listu do dvou lekcí a více se věnovat písni *Běžela ovečka*.

7.9 Příprava na lekci č. 9

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 9	
Téma lekce:	Osvojování písně <i>Běžela ovečka</i>
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák dokáže zahrát naučené tóny na zobcovou flétnu. Žák pojmenuje naučené noty h^1 , a^1 , g^1 , c^2 z notového zápisu. Žák hraje jednoduché písničky podle barevného grafického záznamu.
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.

Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, karty s pravidly, portfolio žáků, barevné kartičky, magnety, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule, krabice, kus látky (např. šátek)
Struktura lekce a časové rozvržení:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Motivace ke hře + báseň – 5 min 2) Dechová cvičení – 5 min 3) Společné opakování naučených tónů, hra na ozvěnu – 15 min 4) Práce s písničkou <i>Běžela ovečka</i> – 15 min 5) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	
<p>1) MOTIVACE KE HŘE (5 MIN)</p> <p>Do krabice či košíku si připravíme rozloženou flétnu, barevné kartičky odpovídající naučeným tónům, papírky s notou a¹, h¹, g¹ a c². Dále sem můžeme vložit i notový zápis jednoduché písně. Krabici přikryjeme látkou, aby předměty nebyly vidět.</p> <p>Žáci vytvoří na začátku lekce kruh.</p> <p>Vybraný žák vytáhne jeden předmět z krabice a pojmenuje ho.</p> <p>Tímto si zopakujeme již nabyté poznatky.</p> <p>V kruhu si společně řekneme báseň na úvod lekce.</p> <p><u>Básnička:</u></p> <p>Flétničku si připravíme, vesele se naladíme. Než však začneme hrát, musíme se rozdýchat.</p> <p style="text-align: right;"><i>(Vlastní zdroj, autorská tvorba)</i></p>	
<p>2) DECHOVÁ CVIČENÍ, BÁSEŇ (5 MIN)</p> <p>Žáci se vrátí na svá místa.</p> <p>Při dechovém cvičení žáci stojí.</p> <p>Upozorňujeme na vnímání dechu, důležité je, aby žáci dýchali do břicha a nezvedala se jim hrud' ani ramena.</p> <p>Připomeneme žákům hvězdičku na hrudi, při níž klademe důraz na držení ramen a zad.</p> <p>Jednotlivé cviky budou prováděny třikrát.</p>	

Vnímání dechu (Hause, 1999)

- Sedneme si na kraj židle a předkloníme se.
- Nohy máme u sebe a chodidla tiskneme do podložky.
- Paže máme volně spuštěné.
- Zhluboka se nadechneme a pak pomalu ústy vydechujeme.
- Vnímáme, jak se nám pohybuje bránice.

Mašinka

- Nádech provádíme nosem.
- Při výdechu říkáme souhlásku „š“.
- Snažíme se o co nejdelší výdech.
- Ruce podkládáme na břicho.
- Pro obměnu cviku můžeme vytvořit zástup a chodit po třídě, budeme tedy představovat skutečnou lokomotivu.

Zrcadlo, držení dechu (Hause, 1999)

- Před ústa si nastavíme dlaň tak blízko, až se skoro dotýkáme špičky nosu.
- Hluboce se nadechneme, široce otevřeme ústa a na pár sekund zadržíme dech.
- Na dlani nesmíme cítit teplý vzduch, pokud tomu tak je, děláme cvik špatně.
- Výdech provádíme ústy. Snažíme se vydechovat pomalu a jemně, na dlani bychom měli cítit příjemné teplo.

3) SPOLEČNÉ OPAKOVÁNÍ NAUČENÝCH TÓNŮ, HRA NA OZVĚNU (ŠKOŘEPOVÁ, 2003) (15 MIN)

Než začneme hrát hru „Na ozvěnu“, připomeneme žákům hmat pro tón c^2 a vybraní žáci jej zahrají.

Připomeneme žákům postup a pravidla hry.

Je důležité, aby na vyučujícího všichni viděli, žáci si proto stoupnou a zaujmou pro ně vyhovující místo.

Zahrajeme žákům dvoutaktový model a oni ho musí hned zopakovat.

Učitel může využít připravené takty z Obrázku č. 14 níže.

Pokud žáci budou úspěšní, vybereme jednoho z nich, který si model vymyslí a zahraje spolužákům.

Obrázek č. 14: Doporučené takty pro učitele

Zdroj: Vlastní

4) PRÁCE S PÍSNÍČKOU *BĚŽELA OVEČKA* (15 MIN)

Žáci si připraví pracovní listy (příloha č. 11).

Připomeneme si a zahrajeme naučené takty z minulé lekce.

Další část písně se budeme učit též po taktech podle barevných karet.

U vybraných taktů si přečteme text, zrytmizujeme jej, zazpíváme a následně zahrajeme na zobcovou flétnu.

Na tabuli vytvoříme společně s žáky barevné schéma písničky, a to vždy jen vybranou část, kterou se budeme zrovna učit hrát.

Žáci budou hrát podle barev a učitelových pokynů.

Tempo hraní bude velmi pomalé.

Pokud žákům takt nejde, hrajeme jej vícekrát za sebou, než nedojde k jeho osvojení. Činnost můžeme různě obměňovat – hrají jen kluci, hrají jen holky, hraje jen jeden.

Nakonec si zahrajeme píseň celou podle notového zápisu a barevných koleček nad notami.

Žáky rozdělíme do dvou skupin, přičemž první skupina píseň zpívá a druhá ji hraje na zobcovou flétnu.

Při hře kontrolujeme správné držení flétny a umístění prstů.

Kontrolujeme intonaci zahraných tónů.

Připomínáme správné držení těla při hře.

5) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Řekneme si básničku na konec lekce.

Žáci odevzdávají vyčištěné flétny.

Rozloučení a ukončení lekce.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.9.1 Reflexe vyučovací hodiny

Dnešní lekce začala jako obvykle motivací žáků, a protože se jednalo o naši předposlední lekci, nechtěla jsem zbytečně prodlužovat úvodní slovo, abychom stihli co nejvíce z hlavní části. Cílem této lekce bylo dokončit osvojení písně *Běžela ovečka*. Na začátku lekce jsem se žáků ptala na otázky, například: *Baví tě hra na flétnu? Máš pocit, že si pamatuješ všechny tóny? Umíš je pojmenovat? Chtěl bys pokračovat ve hře na flétnu i nadále?* Žáci zvedali ruce, pokud byla jejich odpověď kladná. Velice mě potěšilo, že půlka třídy vyjádřila radost ze hry.

Tentokrát se první dechový cvik „Vnímání dechu“ neosvědčil. Žáci se u něj smáli, protože většina z nich byla nucena mít kvůli nedostatku prostoru hlavu pod lavicí, a tak naznačovali, že se buší do hlavy. Proto jsem cvik neopakovala, upozornila jsem je na jejich nevhodné chování a pokračovali jsme dalšími cviky. Ty už probíhaly bez problému. Před zahájením hry na ozvěnu proběhlo připomenutí tónu c², všichni mi měli ukázat daný hmat a následně tón společně zahrát. U pár žáků muselo dojít ke kontrole a následné opravě hmatu. Poté jsme přešli na hru. První dva takty jsem nechala žáky opakovat

skupinově, ale protože jsem nedostávala čistou zpětnou vazbu, rozhodla jsem se nechat hrát žáky jednotlivě. Bohužel nebyla možnost nechat zahrát všechny účastníky. Mezi vybranými jednotlivci byly tací, kteří neměli žádný problém takty zahrát, ovšem u slabších hráčů se objevily chyby, jakými byly například špatné zakrytí tónových dírek nebo špatné nasazení tónu. Během lekce jsem raději ještě připomínala správné držení flétny. Jelikož se mi žáci zdáli během hry nesoustředění, přerušila jsem aktivitu a chtěla jsem po nich, aby zavřeli oči a v duchu si řekli slabiku „du“. Následně měli přiložit flétnu k ústům a nachystat si tón h¹. Požadovala jsem po žácích, aby si představili tenkou linku, která nekončí, a k tomu mysleli na pohyb, jež vytváří jazyk při slabice. Poté jsem dala pokyn k hraní. Ozval se krásný jednotný tón. Myslím, že výsledek žáky namotivoval k dalšímu hraní. Takto jsme vyzkoušeli všechny naučené tóny. U tónu a¹ a c² docházelo k drobným chybám v intonaci.

Dále měli žáci za úkol vyčíst z notového zápisu, jak jdou tóny v písničce za sebou, a vytvořit jejich barevné schéma na tabuli. Chtěla jsem tak zjistit, zda žáci dokáží číst noty a pamatují si barevné označení a názvy tónů. Než jsme píseň začali hrát, přečetli jsme si text písně a následně ji vytleskali a zazpívali. Poté jsme ji začali hrát po jednotlivých částech. Žáci byli vyvoláváni a hráli sami, a to pro lepší zpětnou vazbu a nápravu případných chyb. Ve třídě jsou žáci, kteří dokáží píseň zahrát rytmicky i intonačně správně, dále děti, u nichž docházelo k drobným rytmickým i intonačním chybám, a pak jedinci, kteří by potřebovali individuální přístup pro nápravu chyb a dotrénování některých hmatů. Lekci jsme ukončili bez závěrečného hodnocení, neboť začalo zvonit. Žáci vyčistili a odezvali flétny.

Žáci dokáží poznat a určit noty z notového zápisu, přiřadit k nim barvu a jméno tónu. Zvládají naučené tóny zahrát na zobcovou flétnu a polovina žáků dokáže zahrát jednoduchou píseň dle notového zápisu.

7.9.2 Doporučené úpravy z přípravě

- Zařadit již známá dechová cvičení, která žáky baví a nemají s nimi potíže.

7.10 Příprava na lekci č. 10

PŘÍPRAVA NA LEKCI Č. 10	
Téma lekce:	Závěrečná lekce
Počet žáků:	26
Časová dotace:	1 vyučovací hodina
Očekávané výstupy:	HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché, popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře. HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
Cíl:	Žák zahraje naučené tóny h ¹ , a ¹ , g ¹ a c ² . Žák hraje píseň <i>Běžela ovečka</i> .
Organizační forma:	Frontální výuka
Výukové metody:	Metoda slovní – využíváme popis, vysvětlování. Metoda názorně demonstrační – využíváme pozorování, předvádění. Metoda názorně praktická – využíváme napodobování, produkci, vytváření dovednosti.
Pomůcky:	Zobcové flétny, pracovní listy, vysvědčení pro žáky, počítač s přístupem k internetu, interaktivní tabule
Struktura lekce a časové rozvržení:	1) Úvod lekce + báseň – 5 min 2) Závěrečné opakování a reflexe – 15 min 3) Písnička <i>Běžela ovečka</i> – 5 min 4) Předávání vysvědčení – 15 min 5) Ukončení lekce + báseň – 5 min
Popis vyučovací lekce:	<p>1) ÚVOD LEKCE (5 MIN)</p> <p>Představíme žákům obsah lekce.</p> <p>Společně si řekneme báseň na začátek lekcí.</p> <p><u>Básnička:</u></p> <p>Flétničku si připravíme,</p>

vesele se naladíme.
Než však začneme hrát,
musíme se rozdýchat.

(Vlastní zdroj, autorská tvorba)

2) ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ A REFLEXE (15 MIN)

S žáky vytvoříme komunitní kruh.

Můžeme nechat žáky, aby sami mluvili o poznatcích, které si z lekcí zapamatovali, nebo se budeme ptát na otázky:

- *Jaké části má flétna?*
- *Jak správně držíme flétnu?*
- *Jakou slabiku bychom si měli představovat, když tvoříme tón?*
- *Který tón jsme se učili jako první? Jak jsme ho nazvali? Jakou barvou ho značíme?*
- *Kterou barvou značíme Amálku? Jak ji hrajeme?*
- *Kdo mi zahraje Gustíka? Jakou barvou ho značíme? Kde na notové osnově se nota nachází?*
- *Jaký další tón umíme? Co mi o něm řekneš?*

Necháme žákům prostor vyjádřit své pocity ze hry a lekcí.

Požádáme je, aby vyzdvihli, co je v lekcích bavilo a co by naopak chtěli změnit.

Rozdáme žákům anonymní dotazníky a poprosíme je o jejich vyplnění (příloha č. 13).

Žáci mohou zůstat v kruhu nebo si mohou jít sednout na své místo.

3) PÍSENIČKA BĚŽELA OVEČKA (5 MIN)

Žáci se vrátí na svá místa.

Žáci hrají píseň podle barevných karet na tabuli.

Hrají všichni společně.

4) PŘEDÁNÍ VYSVĚDČENÍ (15 MIN)

Předáme žákům nachystané vysvědčení (příloha č. 14).

5) UKONČENÍ LEKCE (5 MIN)

Poblahopřejeme žákům k úspěšnému ukončení lekcí.

Můžeme si říct básničku na konec lekce.

Žáci odevzdávají vyčištěné flétny.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas,
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.
Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

(Vlastní zdroj, autorský text)

7.10.1 Reflexe vyučovací hodiny

Na začátku hodiny byli žáci informováni o dnešním obsahu hodiny. Řekla jsem jim, že se jedná o naši poslední lekci flétny. To vyvolalo u žáků různé reakce, někteří si smutně povzdechli a třídou se nesla slova „ach jo“ a „ne“, jiní naopak vypadali, jako by jim spadl kámen ze srdce, a měli radost, že již nebudou muset hrát. Žáky bylo potřeba trochu utišit, abychom si společně mohli říct básničku.

Poté začalo opakování osvojených poznatků. Žáci mluvili sami a já jsem se podle potřeby doptávala na informace, jako například: *Na jakou slabiku myslíme, když tvoříme tón? Na jaké části je flétna rozdělena?*

Chtěla jsem od žáků získat zpětnou vazbu o průběhu lekcí, proto jsme se přesunuli do zadní části třídy a vytvořili kruh. Nastínila jsem jim, o čem bych chtěla hovořit a nechala jsem žákům prostor pro volnou diskuzi. Ze začátku byli ostýchaví a moc se jim do hovoru nechtělo, ale nakonec jsem získala od každého nějaký názor. Při volné diskuzi jsem se dozvěděla tyto informace:

- Žáky nejvíce bavilo osvojování nového tónu.
- Také je bavilo skládání písně a hra dle barevných kartiček.

- Často říkali, že je bavila dechová cvičení a že se jim líbily básničky k jednotlivým tónům.
- Méně oblíbená byla práce s pracovními listy.
- Zhruba tři žáci mi řekli, že je z lekce vždy akorát bolela hlava a hraní na flétnu je neoslovilo.

Po ukončení diskuse byly žákům rozdány připravené dotazníky, které byly anonymní a skládaly se ze čtyř otázek. Jejich zařazení mělo dva důvody. Myslela jsem si, že tak dám možnost tišším a stydlivým žákům se rozepsat a vyjádřit svůj názor, který třeba nechtěli před spolužáky říct. Také jsem chtěla mít zpětnou vazbu od žáků v tištěné podobě, abych se k ní popřípadě mohla vrátit. Žáci se bohužel příliš nerozepsali, často odpovídali jednoslovně či jednoduchou větou. Podle slov učitelky to však není u této třídy neobvyklé.

Předávání vysvědčení jsem si užila, každému jsem pogratalovala a žáci vždy zatleskali oceněnému. S třídní učitelkou jsme se domluvily, že žáci získají jedničku za hraní na hudební nástroj i do svého závěrečného vysvědčení. Nakonec jsme se rozloučili básničkou a žáci odevzdali vyčištěné flétny.

Cíle lekce byly splněny, žák si pamatuje naučené tóny a hraje píseň *Běžela ovečka* dle barevného záznamu.

7.10.2 Doporučené úpravy z přípravě

- Bylo by možné vynechat anonymní dotazník.

8 ZÁVĚR AKČNÍHO VÝZKUMU

Tato kapitola obsahuje průběh testování žáků, získané záznamy a výsledky akčního výzkumu probíhajícího ve 3. ročníku již zmiňované základní školy. Žáci si během deseti lekcí osvojovali základní dovednosti, které jsou potřebné ke hře na zobcovou flétnu, jako je správné držení flétny, vytváření tónu, postoj při hře, hmaty tónů h^1 , a^1 , g^1 , a c^2 i schopnost tóny poznat a zahrát je. Po ukončení lekcí probíhalo individuální testování těchto dovedností u žáků.

8.1 Hypotézy testování

Hypotéza 1: Správné držení zobcové flétny

- Žáci automaticky drží zobcovou flétnu podle naučených pravidel.

Hypotéza 2: Správné nasazení tónu

- Žáci při hraní automaticky správně nasazují tóny a znají pravidla pro jejich správné tvoření.

Hypotéza 3: Schopnost zahrát naučené tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2

- Žáci poznají podle not a barevných karet tón a umí ho zahrát na zobcovou flétnu.

Hypotéza 4: Schopnost zahrát píseň *Běžela ovečka* podle barev

- Žáci zahrají píseň *Běžela ovečka* z připraveného pracovního listu, kde je nad jednotlivými notami barevné schéma.

8.2 Průběh testování

Testování žáků probíhalo tři týdny po závěrečné lekci, tedy od 5. června do 7. června 2023. Závěrečné testování proběhlo u všech jedinců, ti byli testováni individuálně v prostředí kabinetu vždy pátou vyučovací hodinu. Na každého žáka bylo vyhrazeno zhruba 5 minut z vyučovací hodiny. Testování při hře stáli.

Před zahájením testování bylo žákovi řečeno, že se nejedná o žádné zkoušení, které je hodnoceno klasifikací, pouze je zapotřebí zjistit, co všechno si z lekcí pamatují a jaké dovednosti si odnášejí. Všichni dostali na začátku stejné informace, tedy že po nich bude požadováno, aby předvedli, jak se správně drží flétna, zahráli naučené tóny a píseň. Po obdržení těchto informací si měl testovaný zvolit jednu ze dvou připravených zobcových fléten. Někteří z žáků samočinně zaujali správné držení flétny a čekali na další pokyny,

naopak někteří potřebovali pobídnout, aby mi ukázali, jak správně držíme zobcovou flétnu. Výsledky byly zaznamenávány hned po provedení tak, aby je žáci neviděli.

Dále byla testována znalost tónů. Ty byly zadávané vždy ve stejném pořadí, a to h^1 , g^1 , a^1 , c^2 a nazývány zvolenými jmény – Honzík, Gustík, Amálka a Cecilka. Zároveň byly ukazovány barevné karty, s kterými se v lekcích žáci setkávali. Pokud si žáci na daný tón nevzpomněli, poznamenala jsem si to a pokračovali jsme dalším tónem. Při hraní tónu bylo také zjišťováno tvoření tónů, což byla další testovaná dovednost.

Píseň *Běžela ovečka* hráli žáci z připraveného pracovního listu, kde bylo nad jednotlivými notami zaznačeno barevné schéma (příloha č. 15). Každý testovaný byl tázán, zda si píseň pamatuje z proběhlých lekcí, a pokud tomu tak nebylo, byla mu nejprve píseň *Běžela ovečka* před jeho hrou přehrána. Žáci měli možnost říct, že píseň hrát nebudou, což se stalo pouze u jednoho ukrajinského žáka. Po přehraní písně vrátil testovaný zobcovou flétnu a byl poslán zpět do vyučovací hodiny.

8.3 Výsledky testování

Během testování byly zkoumány následující dovednosti: správné držení flétny, správné nasazení tónu, schopnost zahrát naučené tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2 a přehrát píseň *Běžela ovečka*. Všechna zjištěná data jsou vyhodnocena zvlášť a jsou prezentována prostřednictvím výsečových a sloupcových grafů. Je důležité připomenout, že nikdo z vybrané třídy nenavštěvoval v průběhu akčního výzkumu základní uměleckou školu a nikdo z žáků nehrál na hudební nástroj, což znamená, že pro všechny žáky byla hra na zobcovou flétnu novou zkušeností a jednalo se o naprosté začátečníky.

8.3.1 Správné držení zobcové flétny

- Žáci automaticky drží zobcovou flétnu podle naučených pravidel.

Graf 1: Držení flétny

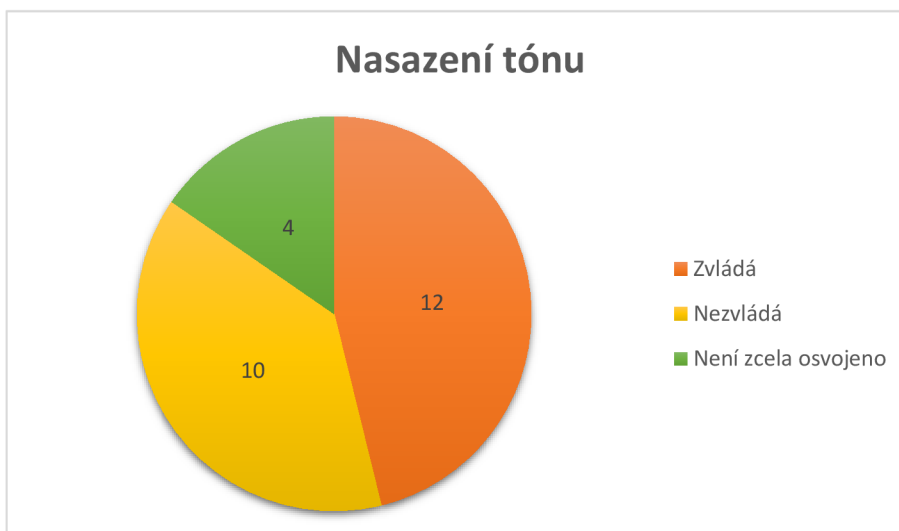

Z grafu 1 je zřejmé, že žáci si tuto dovednost osvojili a nečinila jim problém. Ze čtyř žáků, kteří uchopili zobcovou flétnu opačně, se jednalo o dva ukrajinské žáky a jednu žákyni s podpůrným opatřením.

8.3.2 Správné nasazení tónu

- Žáci při hraní automaticky správně nasazují tóny a znají pravidla pro správné tvoření.

Graf 2: Nasazení tónu

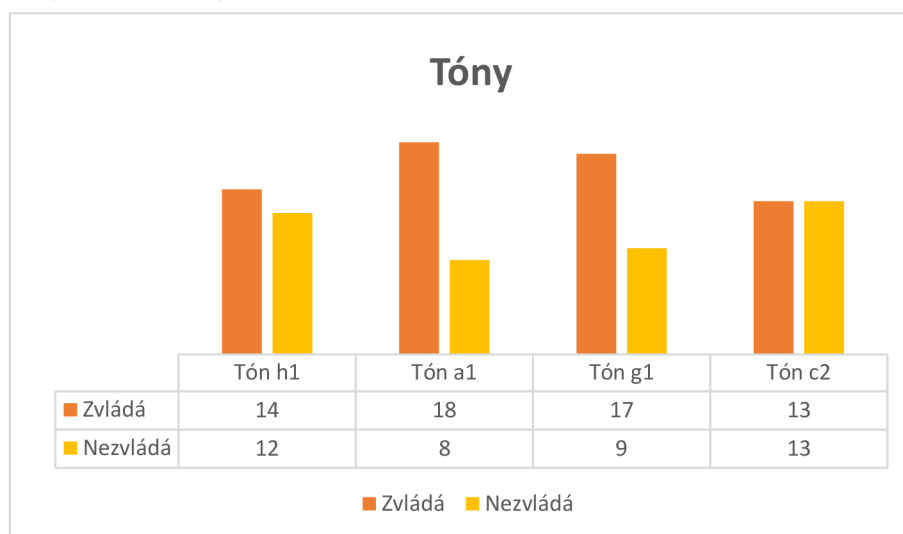
Druhou dovedností, která byla u žáků zjišťována, bylo správné nasazení tónu. U této dovednosti byli žáci hodnoceni následovně: žák zvládl bez problému, žák správně nasadil

tón pouze u některých hraných tónů, žák nezvládl nasazení tónů. Graf 2 prezentuje výsledky této osvojované dovednosti. Tato dovednost byla testována při hraní jednotlivých tónů. Během testování nebyli žáci upozorňováni na správné nasazení tónů.

8.3.3 Schopnost zahrát naučené tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2

- Žáci dokáží poznat podle not a barevných karet tón a umí ho zahrát na zobcovou flétnu.

Graf 3: Hrané tóny

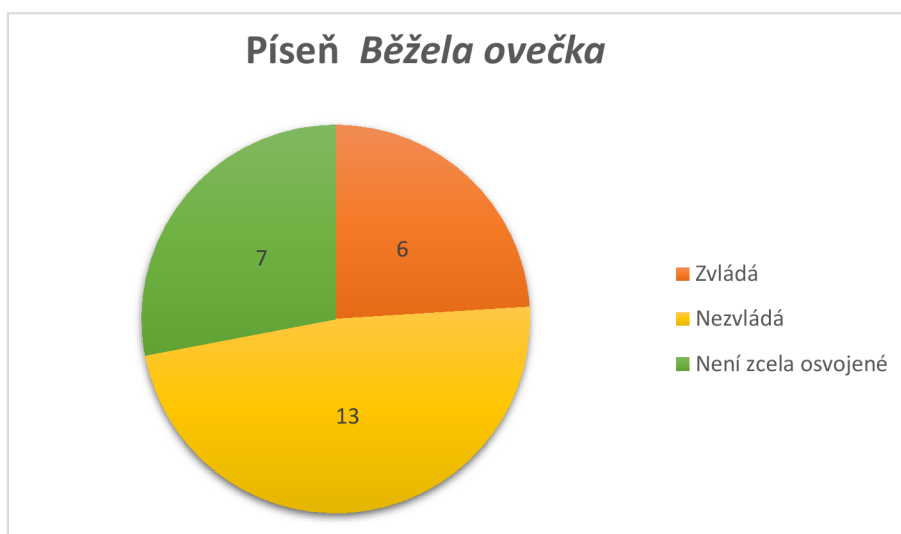

Dále byli žáci požádáni, aby postupně zahráli všechny naučené tóny. Jednalo se o tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2 . Data hodnocení jsou zaznamenána ve sloupcovém grafu, neboť se hodnotil každý tón samostatně. Zde byli žáci hodnoceni ze dvou kritérií – žák si pamatuje hmat pro tón a dokáže ho zahrát. Pokud byla kritéria splněna, bylo zaznamenáno, že žák tón zvládá, v opačném případě nezvládá. Z grafu 3 je patrné, že nejobtížnější byl pro žáky tón c^2 , který byl představen jako poslední. Dalším tónem, jenž má téměř vyrovnané hodnoty, je tón h^1 , ten byl naopak osvojován jako první. Čtyři žáci nebyli schopni si samostatně vzpomenout na žádný z učených tónů.

8.3.4 Schopnost zahrát píseň *Běžela ovečka* podle barev

- Žáci zahrají píseň *Běžela ovečka* z připraveného pracovního listu, kde je nad jednotlivými notami barevné schéma.

Graf 4: Píseň *Běžela ovečka*

V poslední části měl žák zahrát píseň *Běžela ovečka*, kterou se naučil během lekcí. Jestliže žák dokázal píseň zahrát celou a bez chyb, byl ohodnocen slovem „zvládá“. Do výšece „není zcela osvojené“ byli zařazeni žáci, kteří dokázali píseň přehrát, ale písnička nebyla provedena rytmicky správně nebo objevila se v ní chyba, například záměna tónu či tón navíc. Pokud žák chyboval v tónech často, objevovaly se dlouhé pauzy mezi tóny anebo nebyla podoba písně z hraní zjevná, byl žák ohodnocen slovem „nezvládá“. Píseň dokázalo zahrát pouze šest žáků, což ukazuje graf 4.

8.4 Diskuze

Akční výzkum měl za cíl odpovědět na stanovené hypotézy. První se týkala správného držení flétny, kdy žáci drží zobcovou flétnu zcela automaticky podle naučených pravidel. Druhá hypotéza předpokládala, že žáci při hraní automaticky správně nasazují tóny a znají pravidla pro jejich správné tvoření. Třetí se zaměřovala na schopnost žáků zahrát naučené tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2 a tvrdí, že žáci dokáží poznat tón podle not a barevných karet a umí ho zahrát na zobcovou flétnu. Čtvrtá hypotéza vyjadřovala domněnku, že žáci zahrají píseň *Běžela ovečka* z připraveného pracovního listu, kde je nad jednotlivými notami jim známé barevné schéma. Díky stanoveným hypotézám bylo možné vyhodnotit úspěšnost odučených lekcí a úroveň schopností, kterých žáci pomocí lekcí dosáhli. Jak lze vidět v předchozí kapitole, většina žáků si dokázala osvojit správné držení flétny, ovšem zahrát jednoduchou píseň zvládlo pouze šest z dvaceti šesti dětí.

Výsledky výzkumu byly porovnány s diplomovou prací nesoucí název ***Hra na zobcovou flétnu jako součást hodin hudební výchovy v komunitní škole*** od Terezy Bártové z Karlovy univerzity. Jejího výzkumu se účastnilo pět vybraných žáků a lekce probíhaly každý týden v časové dotaci 20 až 30 minut. Naše výzkumy se shodují v tom, že ačkoli si žáci osvojili některé základní tóny, technika hry jim činila potíže. Její výzkum ukazuje, že žáci dokázali zahrát jednoduché písně z notového zápisu. Takové výsledky v této práci nenajdeme. Způsobeno by to mohlo být především větším počtem žáků, neboť ve výzkumu této práce figurovalo dvacet šest žáků a v jejím pouze pět. Větší počet žáků tak neumožňoval individuální pomoc a nápravu chyb. Za další rozhodující faktor lze považovat absenci domácí přípravy žáků, která během tohoto výzkumu nebyla možná, neboť ne všichni vlastnili zobcovou flétnu. Pro realizaci lekcí byly flétny zajištěny, ovšem z důvodu možného poškození, nebyly žákům půjčovány domů. K rozdílným výsledkům mohlo dojít také díky pravidelnosti lekcí a jejich počtu. Tato diplomová práce obsahuje deset lekcí, které probíhaly jednou za tři týdny. Paní Bártová pracovala s vybranými žáky každý týden a odučila celkem patnáct hodin, takže měli žáci možnost seznámit se i tónem d² a pravidelněji opakovat a upevňovat osvojené poznatky.

Díky realizaci lekcí a závěrečnému výsledku akčního výzkumu jsem dospěla k názoru, který prezentuje Ladislav Daniel (2010) ve své publikaci ***Metodika hudební výchovy***. Při hře písní je důležité, aby byly žákům známé a před samotnou hrou dobře osvojené. Žák tak může hrát podle sluchu, což mu dovoluje soustředit se více na techniku a provedení hry. Píseň *Běžela ovečka* znalo příliš málo žáků a zřejmě jí nebylo věnováno dostatek času před samotným zahájením hry. Během lekcí se také velmi brzy začala objevovala diference žáků, na kterou Daniel ve své knize upozorňuje. Podle jeho slov by se mohla hra na zobcovou flétnu zařazovat do hlavní části hodin jednou měsíčně. Po odučených lekcích a po vyhodnocení výsledků souhlasím spíše se Škořepovou (2003), která ve své publikaci ***Hrajeme na zobcovou flétnu: metodika výuky dětí na zobcovou flétnu bez not*** píše, že hru máme zařazovat dvakrát měsíčně v délce 10–15 minut.

Za pozitivum této diplomové práce považuji vytvoření a ověření lekcí a pracovních listů, které umožní pedagogům snadnější zařazení hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy. Pedagog může využít také teoretickou část diplomové práce, kde se blíže seznámí s technikou hry, způsoby výuky hry na zobcovou flétnu a případnými chybami,

které mohou během vyučování hry na flétnu s největší pravděpodobností nastat. Výčet těchto chyb je samozřejmě uveden i v rámci jednotlivých lekcí.

Pokud bych měla těchto deset lekcí zrealizovat znovu, určitě bych věnovala více času výuce nasazení a tvoření tónu, zařadila bych více cvičení, která by pomohla tuto problematiku procvičovat zábavnou formou. Zpočátku výuky hry tónů bych nevyužívala not, jak tomu je v představených přípravách na hodiny. Více bych využívala barevných karet, které se mi během lekcí osvědčily nejvíce. A až po osvojení prvních tří tónů h^1 , a^1 , g^1 a správné techniky bych zařadila do výuky vytvořené pracovní listy, díky kterým by si žáci spojili dané tóny s notami a znovu je procvičili. Závěrem lze tedy říci, že bych se více zaměřila na „beznotové“ období a v počátku hry minimalizovala práci s vytvořenými pracovními listy.

Výzkum by mohl i nadále probíhat ve stejné třídě, kde by se pokračovalo nácvikem dalších tónů a docházelo by k upevnování naučeného. Pokud by to schopnosti žáků dovolily, učili bychom se postupně nové a složitější písně. Výzkum by bylo možné také provést v jiných ročnících a následně porovnávat výsledky, čímž bychom se mohli dostat k zajímavým výsledkům.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce pojednává o zařazení hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy na prvním stupni základních škol. V rámci práce byly vypracované přípravy na lekce a autorské pracovní listy pro 3. ročník základní školy, které byly následně ověřené v praxi. Z odučených hodin vychází akční výzkum, v jehož závěru je možné nalézt průběh testování žáků a výsledky, kterých dosáhli.

V teoretické části se tato práce zabývá tématy, jako jsou například technika hry, způsob výuky a důvody pro zařazení hry na zobcovou flétnu do hodin hudební výchovy. Jedná se o kapitoly, jež mohou učitelé využít pro získání detailnějších informací, pokud se rozhodnou hru na zobcovou flétnu zařadit do svých hodin. Hra na zobcovou flétnu může být pro žáky příjemným zpestřením hodin a její zařazení může mít pozitivní dopad na jejich hudební schopnosti a dovednosti. Jelikož není její využití v hodinách běžné, nabízí tato práce deset vypracovaných příprav na lekce, které mohou využít pedagogové ve všech třídách na 1. stupni základních škol. Lekce byly vypracovány na základě poznatků objevujících se v teoretické části.

V praktické části je představeno již zmíněných deset příprav na jednotlivé lekce, přičemž má každá z nich délku 45 minut a obsahuje metodický postup, autorský pracovní list, doplněný o notové záznamy a obrázkový materiál. V přípravách se dále objevují také reflexe lekcí a doporučené změny, které byly doplněny po realizaci hodiny. Z pracovních listů, jež si žáci ukládali do desek, vzniklo jejich osobní portfolio.

Cílem diplomové práce bylo na základě předem stanovených hypotéz zjistit, zda je možné realizovat hru na zobcovou flétnu v rámci hodin hudební výchovy v případě většího počtu žáků. Výsledky akčního výzkumu ukazují, že realizace možná je, ovšem schopnosti žáků se zlepšují relativně pomalým tempem. Také lze říci, že záleží na dosavadních hudebních schopnostech třídy. Žáci si díky hře osvojili názvy not, které doposud neznali. Vinu za to může nést zavření škol a distanční výuka, způsobená nemocí covid-19. Problém jim činily také délky not a dodržování rytmu, což se projevilo při hraní jednoduchých písní.

Podle ohlasů žáků a závěrečného dotazníku lze říci, že více než polovinu z nich výuka hry na zobcovou flétnu bavila. Nejvíce mě překvapila pozitivní zpětná vazba od žáků, kterým hra činila potíže. Snahou tohoto programu bylo také u žáků vzbudit zájem o hru na

hudební nástroj a pomocí jim vytvořit kladný vztah k hudbě. Pozitivního hodnocení jsem se dočkala i od třídní učitelky. Lekce vnímala jako příjemné zpestření hodin, ale ve výuce hry na flétnu v tomto počtu dětí dále pokračovat nehodlá. Byla bych moc ráda, kdyby se tato práce rozšířila mezi pedagogy a přivedla je k rozhodnutí zařadit hru na zobcovou flétnu do svých vyučovacích hodin.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEN-TOVIM, Atarah a Douglas BOYD, 2007. *Hudební nástroj a naše dítě*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-206-5.

BÍLKOVÁ-TŮMOVÁ, Magdalena, 2023. *Povídání o hře na příčnou flétnu, metodika hry na příčnou flétnu*. Praha: Aleš Bořík – Notovna. ISBN 978-80-11-03626-3

DANIEL, Ladislav, 1996. *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu*. 3. přeprac. vyd. Praha: Panton. ISBN 80-7039-312-2.

DANIEL, Ladislav, 2010. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-329-6.

FRANĚK, Marek, 2005. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0965-2.

HAUSE, Walter van, 1999. *Technika hry na zobcovou flétnu*. Praha, Bratislava: WinGra.

HAWTHORN, Philip, 1996. *Moje první zobcová flétna*. Přeložil Oldřich JANOTA. Praha: Svojtka a Vašut. ISBN 80-7180-063-5.

HLAVATÁ, Iveta, 2001. *Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami*. 6. vyd. Kladno: Vladimír Beneš

JAGLOVÁ, Jindřiška, 2016. *Hudební výchova 4: učebnice pro 4. ročník základní školy*. 4. vyd. Praha: Nová škola. ISBN 978-80-7289-797-1.

KOLANDOVÁ, Eva, 2020. Hra na zobcovou flétnu na ZŠ jako prostředek prevence respiračních poruch. *Hudební výchova, časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní*. 28(3), 8–11. ISBN 1210–3683.

KRATOCHVÍL, Jiří, 2001. *Dějiny a literatura dechových nástrojů*. 2. přeprac. vyd. Praha: Akademie múzických umění. ISBN 80-85883-74-0.

KLEMENT, Miloslav, 2002. *Základy hry na sopránovou zobcovou flétnu*. Praha: Editio Bärenreiter.

KVAPIL, Jan a Eva KVAPILOVÁ, 2010. *Flautoškola 1: učebnice hry na sopránovou zobcovou flétnu: metodický sešit pro učitele*. Praha: Editio Bärenreiter Praha.

MODR, Antonín, 1997. *Hudební nástroje*. 8. vyd. Praha: Editio Supraphon. ISBN 80-7058-400-9.

PÁNKOVÁ, Jarmila, 2015. *Hudební výchova 1: pracovní učebnice pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7489-250-9.

PÁNKOVÁ, Jarmila, Lenka POBUDOVÁ, Lenka POSPÍŠILOVÁ, Ludmila ROUBOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ a Alena TICHÁ, 2015. *Hudební výchova: pro 1. ročník základní školy*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7489-251-6.

SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR, 1988. *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy: Učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. 2., upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.

SEDLÁK, František, 1974. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. Praha: Supraphon

SYNEK, Jaromír, 2004. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0972-0.

ŠKOŘEPOVÁ, Kateřina, 2009. *Hrajeme na zobcovou flétnu: metodika výuky dětí hry na zobcovou flétnu bez not*. 2. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-645-2.

ŽILKA, Václav, 2004. *Jak se dělá muzikant*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-106-8.

ŽILKA, Václav, 1993. *Veselé pískání - zdravé dýchání: slabikář pištců: malá škola hry na sopránovou zobcovou flétnu*. 3., opr. a přeprac. vyd. Praha: Panton. ISBN 80-7039-190-1.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

RVP ZV, 2021. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání*. In: Edu.cz. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

BÁRTOVÁ, Tereza, 2022. *Hra na zobcovou flétnu jako součást hodin hudební výchovy v komunitní škole: Flute playing as a group teaching in community school* [online]. Praha. [cit. 2023-12-10] Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/172723>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Správné držení flétny a postoj při hraní
- Příloha č. 2: Pravidla ke hře na zobcovou flétnu
- Příloha č. 3: Pracovní list s básněmi na začátek a konec lekce
- Příloha č. 4: Pracovní list – Moje flétna
- Příloha č. 5: Pracovní list tón h¹
- Příloha č. 6: Pracovní list tón a¹
- Příloha č. 7: Pracovní list s písněmi
- Příloha č. 8: Pracovní list tón g¹
- Příloha č. 9: Motivační hra – opakování naučených tónů
- Příloha č. 10: Křížovka
- Příloha č. 11: Pracovní list tón c²
- Příloha č. 12: Obrázek k motivaci *Běžela ovečka*
- Příloha č. 13: Dotazník pro žáky
- Příloha č. 14: Vysvědčení
- Příloha č. 15: Pracovní list připravený pro testování žáků

DRŽENÍ FLÉTNY A POSTOJ PŘI HRANÍ

Příloha č. 2: Pravidla ke hře na zobcovou flétnu

Na flétnu hraji, jen
když je to
povoleno.

K flétně se chovám hezky,
není to hračka!

Nejdříve hraje učitel,
potom až já.

Básnička na začátek hodiny

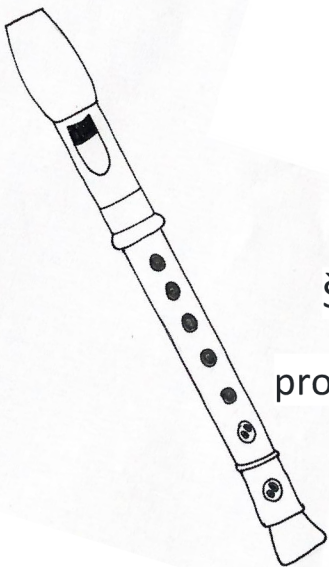
Flétničku si připravíme,
vesele se naladíme.
Než však začneme hrát,
musíme se rozdýchat.

Básnička na konec hodiny

Děkuji ti, flétno milá,
za tóny, co jsi vytvořila.
Nyní však už přišel čas,
uložit tě do váčku zas.

Nejdřív, než tě uložíme,
tak tě pěkně vyčistíme.

Špindíry, ty nemá nikdo rád,
proto tě budeme pokaždé vytírat.

Moje flétna

Flétna se dá rozdělit na _____ části.

Má _____ dírek. Flétna má i tzv. dvojdírký, ty jsou na flétně _____.

Jedna z nich se nachází na _____.

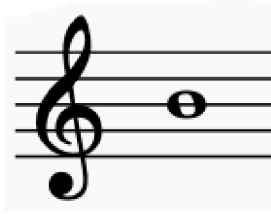
Básnička Dudek

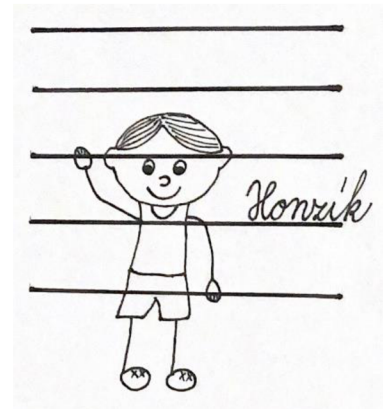
Du du du du dudku,
kde máš svoji budku.
Dudek dudá du du du,
já už tady nebudu.

Příloha č. 5: Pracovní list tón h¹

Nota h¹

Na třetí lince Honzík je,
modrou barvu miluje.

Říkáme v rytmu:

A musical staff in 4/4 time with a treble clef. It contains a sequence of 16 circles representing a rhythmic pattern. Below the staff are the lyrics: Na - tře - tí lin - ce Hon - zík je, mod - rou bar - vu mi - lu - je.

Na - tře - tí lin - ce Hon - zík je, mod - rou bar - vu mi - lu - je.

Nezapomeň na správnou výslovnost slabiky na začátku každého tónu. Je to velmi důležité!

Představuj si slabiku „DU“.

A musical staff in 4/4 time with a treble clef. It contains a sequence of 16 circles representing a rhythmic pattern. Below the staff are the lyrics: U - po - to - ka ros - te kví - tí, ří - ka - jí mu pe - tr - klíč,
na ko - ho to slo - vo pad - ne, ten mu - sí jít zko - la pryč.

U - po - to - ka ros - te kví - tí, ří - ka - jí mu pe - tr - klíč,
na ko - ho to slo - vo pad - ne, ten mu - sí jít zko - la pryč.

A musical staff in 4/4 time with a treble clef. It contains a sequence of 16 circles representing a rhythmic pattern. Below the staff are the lyrics: Vá - noč - ní stro - me - ček za - vo - něl vpo - ko - ji, ma - min - ka u
sto - lu jab - líč - ko roz - kro - jí.

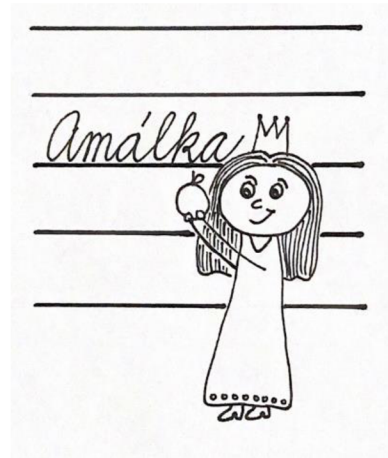
Vá - noč - ní stro - me - ček za - vo - něl vpo - ko - ji, ma - min - ka u
sto - lu jab - líč - ko roz - kro - jí.

Zdroj: Vlastní

Příloha č. 6: Pracovní list tón a¹

Nota a¹

V druhé mezeře bydlí slečna,
červená jak poupátko.
Jméno její Amálka Ječná,
princeznička drobátko.

Říkáme v rytmu:

Vdru-hé me-ze - ře byd-lí sleč - na, čer-ve-ná jak pou-pát - ko. Jmé-no je -
6 jí A - mál - ka Ječ - ná, prin - cez - nič - ka dro - bát - ko.

Znáš názvy not? Pojmenuj tyto noty i pomlky.

Má - mo! Tá - to! Pr - ší! Dešť!

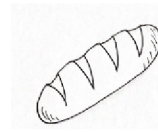
Naše první písnička.

Hou - py, hou - py, koč - ka sněd - la krou - py, ko - řa - ta se hně - va - la,
7 že jim ta - ky ne - da - la.

Zdroj: Vlastní

Příloha č. 7: Pracovní list s písněmi

Písničky

Pekař peče housky

Pe-kař pe - če hous - ky, Pe - kař - ka mu po - má - há,
u - šti - pu - je kous - ky. u - šti - pu - jou o - ba dva.

Houpy, houpy

Hou - py, hou - py, koč - ka sněd - la krou - py, ko - řa - ta se hně - va - la,
7 že jim ta - ky ne - da - la.

Halí, belí

Ha - lí be - lí ko - ně vze - lí a hří - bát - ka vpe - tr - že - li.

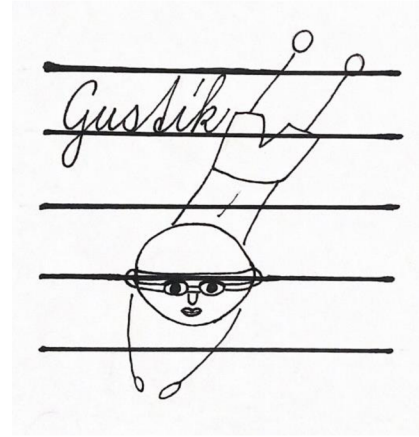
Žába leze do bezu

Žá - ba le - ze do be - zu já tam za ní po - le - zu,
5 ku - dy o - na tu - dy já, bu - de - me tam o - ba dva.

Příloha č. 8: Pracovní list tón g¹

Nota g¹

Guslík ten plave tuze rád,
je Amálky kamarád.

Zelené má plavky, brýle
a teď skáče v plné síle.

Říkáme v rytmu:

Gus - tík ten pla - ve tu - ze rád, je A - mál - ky ka - ma - rád.

Ze - le - né má plav - ky, brý - le a teď ská - če vpl - né sí - le.

Rozcvička:

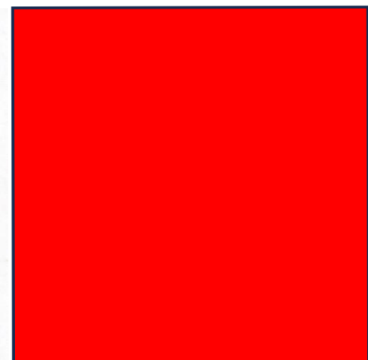
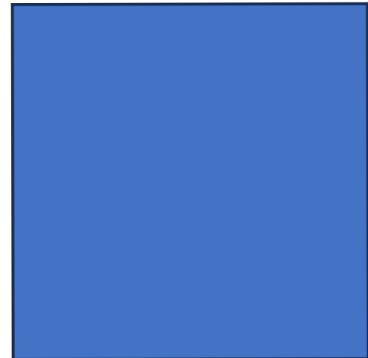
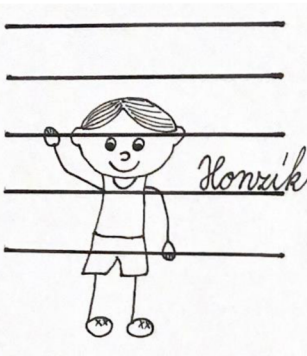
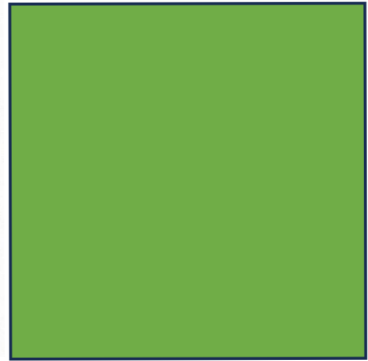
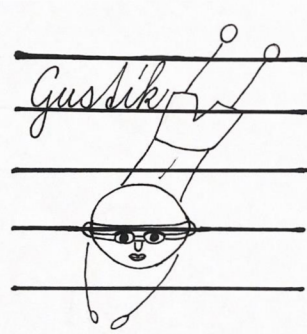
Gu - ma ga - lo - še Gá - bi - na gól.

Ko - řa - ta, ště - ňa - ta spí.

Má - ma tá - ta. Krá - va mlé - ko dá - vá. Gus - tík ská - če

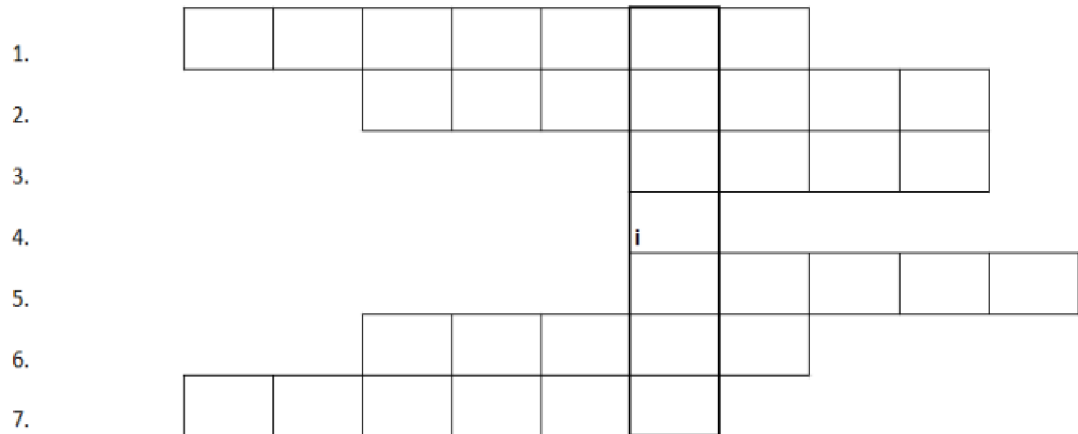
Zdroj: Vlastní

Příloha č. 9: Motivační hra – opakování naučených tónů

Příloha č. 10: Křížovka

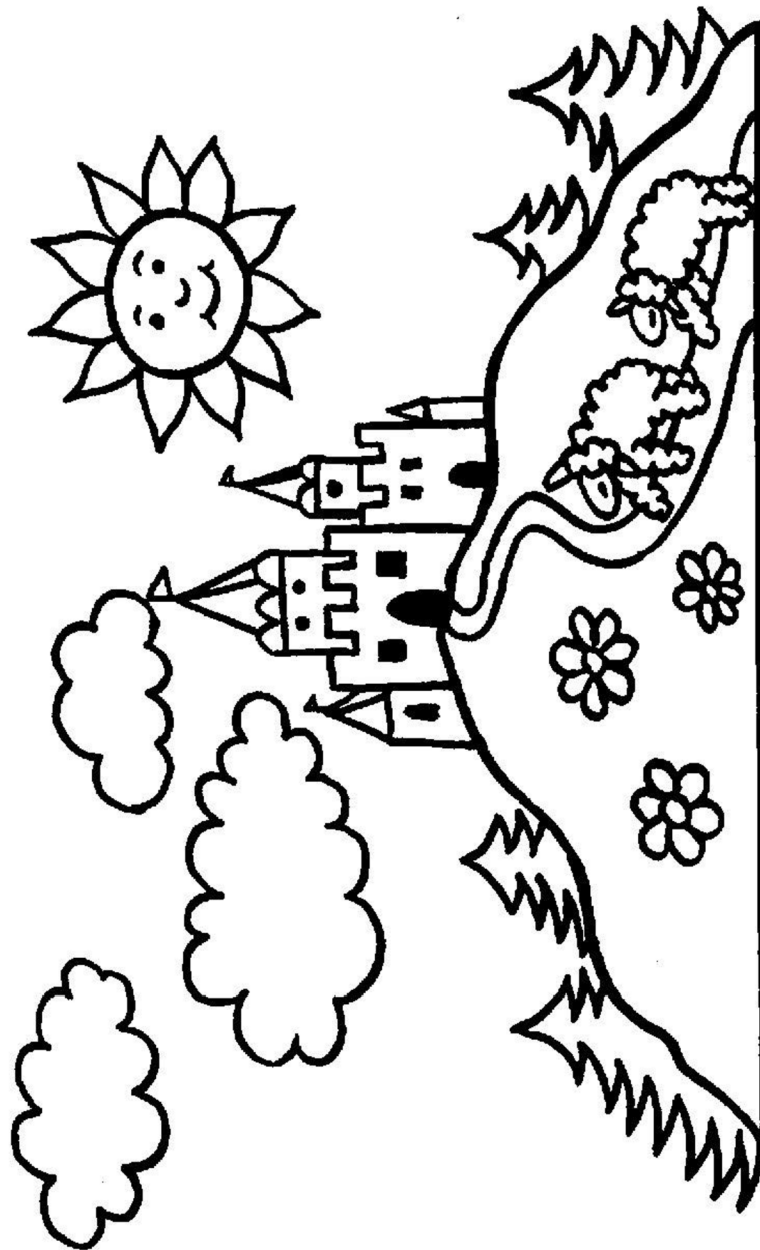
Rozlušti tajenku a dozviš se, kterou notu se budeme v lekci učit.

1. Flétna má tři části nožku, tělo a
2. Gustíka vybarvujeme jakou barvou?
3. Jak se jmenuje tato nota?
- 4.
5. Kterou rukou držíme flétnu v horní části?
6. Pravou rukou držíme flétnu za část jménem ....
7. V druhé mezeře bydlí, která notička? (Napiš jméno)

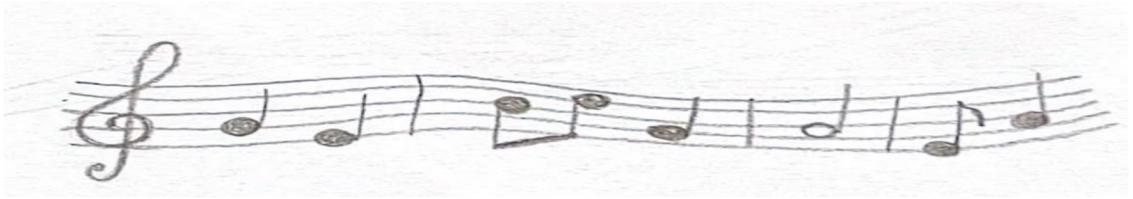
Příloha č. 12: Obrázek k motivaci *Běžela ovečka*

Zdroj: Hlavatá (2001)

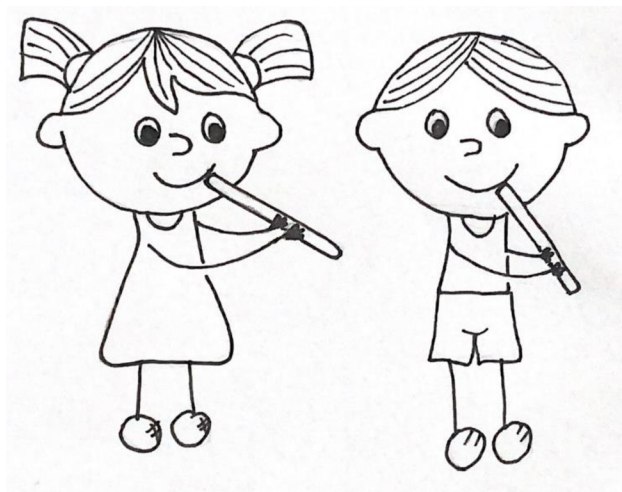

Vysvědčení

Pro:

Hra na zobcovou flétnu	1
------------------------	---

Příloha č. 15: Pracovní list připravený pro testování žáků

Nota c²

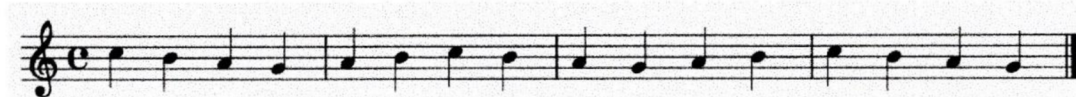
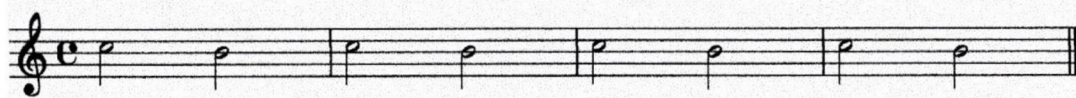
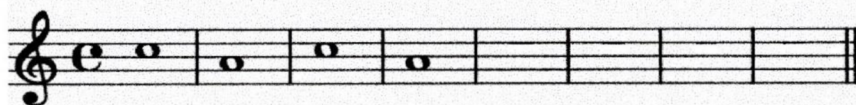

Oranžovou ráda má,
v mezeře se schovává.
Cecilka je jméno její,
Ze třetího okýnka na nás hledí.

Hrajeme společně

Dopiš vynechané takty:

Písnička: Běžela ovečka

Bě - že - la o - več - ka ho - re do ko - peč - ka,
a za ní be - rá - nek, za - lo - vat na zá - mek

Zdroj: Vlastní